

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: Ξενοφώντος 15α τ.τ. 118
ΤΗΛΕΦ. 236547 - 221316

ΕΤΟΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ 1922

Έ ν ω σ ι ς

τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους
νομίμως ὑφισταμένων Διδασκαλικῶν Συλλόγων
καὶ τῶν Διδασκαλικῶν Συλλόγων
τῶν ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων

Ἀνεγνωρισμένη

ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν
διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 754/1946 Ἀποφάσεώς του
ὡς αὕτη ἐτροποποιήθη
διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 7363/46, 10508/48, 3716/51,
4711/66 καὶ 570/69 ἀποφάσεων

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Πρόεδρος	Χ. Λάμπρου
Α'. Ἀντιπρόεδρος	Κ. Καρπούζης
Β'. »	Δ. Καρέτσης
Γεν. Γραμματεὺς	Ν. Λύκος
Εἰδ. »	Γ. Στουρνάρας
Ταμίας	Ν. Ζαρωνάκης
Σύμβουλος	Γ. Ἀποστόλου
»	Α. Βασιλείου
»	Ν. Νικηφορίδης

Επιστημονικόν Βήμα του ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Περιεχόμενα

ΜΗΝΙΑΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

•

Αριθμός άδειας Κυκλοφορίας
18764/Γ του 1954

Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως

•

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΦΗΣ ΕΚ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

•

ΑΘΗΝΑΙ

1970

•

ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 3 - 4 ΕΤΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΟΓΔΟΟΝ

•

ΓΡΑΦΕΙΑ

Ξενοφώντος 15α - ΑΘΗΝΑΙ (118)
ΤΗΛΕΦΩΝΑ

Διεύθυνσις - Σύνταξις 236547

Διαχειρίσις - Διεκπαιράωσις 221316

•

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Έτησια προκληρωτέα

ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ	Δρχ.	60
ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ.....	»	100
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	Δολ.	3
Δι' αεροπορικήν αποστολήν προστίθενται διά τέλη.....	»	1
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ.....	Δρχ.	5

Διοικήσεως

Κρίσεις και σχόλια σελ. 34

Κ. Μαλούκου

Κοινωνική και πολιτική άγωγή » 35

Δημ. Κουτσοσυλέλου

Τά κέντρα επιμορφώσεως στην ύ-
πηρεσία της υπαίθρου » 39

Στυλ. Κακαβελάκη

Τò Νέον Αναλυτικόν Πρόγραμμα » 41

Χρ. Ζάρα

Ο Λαϊκός πολιτισμός εις την
σύγχρονον τεχνολογικήν έπο-
χήν » 45

Νικ. Βιντζηλαίου

Η Έθνική μας γλώσσα και «τò
γλωσσικόν ζήτημα» » 47

Εύρ. Σούρα

Αι κοινωνικές μορφές της έργα-
σίας στην σχολικήν τάξιν .. » 50

Εύθ. Θεοδοροπούλου

Η εκπαίδευσις εις την υπαίθρον » 53

Κων. Παπαμανώλη

Τò παιδικò διδλίο στην Ελλάδα » 55

Εύαγ. Άρέθα

Ο εκσυγχρονισμός της παιδείας
καί ή διά βίου επιμόρφωσις
του ανθρώπου » 59

Κριτική του διδλίου » 63

LA TRIBUNE
PROFESSIONNELLE
DE L' INSTITUTEUR

Publication
mensuelle
de la Fédération
Grecque des
Instituteurs

Xenophontos rue 15a (118)
Athènes - Grèce

Κρίσεις και Σχόλια

ΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΑΚΑΔΗΜΙΑΙ

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 884 φύλλον τοῦ Διδ)κοῦ Βήματος καὶ ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ, ἐδημοσιεύσαμεν τὰς ἀπόψεις καὶ θέσεις μας ἐπὶ τοῦ σοβαρωτάτου προβλήματος τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν. Καὶ τηροῦμεν τὰς θέσεις αὐτάς ἀπαράδιαστους, διότι αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημίαι εἶναι τὸ θερμοκήπιον, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἀναπτύσσεται τὸ ὑπόβαθρον τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς πνευματικῆς στάθμης τοῦ Ἑλληνικοῦ Λοοῦ.

Ἐπιθυμοῦμεν, πλεον τῶν θέσεων τούτων, νὰ ἐπισημάνωμεν ἐκπεφροσμένη τοῦ Κλάδου γνώμη, ὡς φορέως ἀπόψεων τῆς κοινῆς γνώμης τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, καὶ ἀποψιν τούτου περ τῆς ὁργανώσεως ἐν γένει τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, ἵνα αὐταὶ ἀνταποκριθῶν εἰς τὰ σημερινὰ κελεύσματα τῶν καιρῶν διὰ τῆς καταλλήλου προσαρμογῆς των εἰς τὰ δεδομένα τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος.

Ἐχει διακηρυχθῇ ἀκόμη, καὶ ἐξ ἐπισημῶν χειλέων, ὅτι ἐπιβάλλεται ὁ περιορισμὸς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, δι' οὓς λόγους ἔχομεν, καὶ δι' ἀρθρογραφίας καὶ δι' ὑπομνημάτων, διατυπώσῃ τὴν γνώμην μας διὰ τὸ τί δεόν γενέσθαι.

Μετά τὸν περιορισμὸν τούτον παρέχεται ἡ εὐχέρεια ἐπανδρώσεως τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν δι' ὁργανικοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ, ἡῤημένων προσόντων, ὡπλισμένων διὰ δεδοκιμασμένης ἐν αὐταῖς ἐμπειρίας καὶ ἐπιστημονικότητος ἀρκούντως ἱκανοποιητικῆς. Προκειμένου δὲ περὶ προσλήψεως διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἰς αὐτὰς στερουμένου σχετικῆς ὡς ἀνωτέρω ἐμπειρίας ἡ πρόσληψις νὰ γίνεται μετ' αὐστηροτάτην κρίσιν ἐπὶ τριετῇ θητείᾳ μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς ὁποίας, ἐφ' ὅσον κριθῇ ἱκανὸν καὶ κατάλληλον, νὰ μνημοποιηθῇ.

Διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὁμως ὁδὸς προσέλευσις ἀρίστων καὶ διακεκριμένων ἐνδιαφερομένων πρέπει νὰ δοθῶν πλοῦσια κίνητρα δι' ἀνέλιξιν.

Δὲν θ' ὀποτελῇ πολυτέλειαν, ὡς νομίζουν μερικοὶ, ἡ ἱδρυσις αὐτοτελοῦς Γραμματείας μετ' ἴδιον ὁργανικὸν ἐν αὐτῇ προσωπικὸν παρ' ἐκαστῇ Παιδ. Ἀκαδημίᾳ, ὡς εἰς τὰς Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς.

Τό, διὰ δανεισμοῦ, ἐν αὐταῖς διδακτικὸν προσωπικὸν, προερχόμενον ἐκ τῆς Μέσης Ἐκπ)σεως, διὰ διδασκαλίαν μαθημάτων τῆς ἐιδικότητος αὐτῶν, νὰ καταστῇ μόνιμον καὶ

ὁργανικὸν μετ' ἡῤημένα προσόντα καὶ δεδοκιμασμένην ἀρίστην ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ συγκρότησιν μετ' σπουδᾶς ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ κ.λ.π.

Ἐπειδὴ πληροφοροῦμεθα ὅτι τὸ τρίτον ἔτος φοιτήσεως εἰς τὰς Παιδ. Ἀκαδημίας μεταφέρεται κατὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποφοίτησεως τῶν σπουδαστῶν εἰς τὸ δεύτερον ἔτος, ἀπαιτεῖται τελείως ἀνεξάρτητος ὁργάνωσις ἐπὶ Πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων σκοπῶν, θὰ πρέπει ν' ἀποβλέπῃ, διὰ καταλλήλου διαρθρώσεως τοῦ προγράμματος μαθημάτων καὶ διὰ διορισμοῦ ἀναλόγου ἐς ἀριθμὸν καὶ προσόντων διδακτικοῦ προσωπικοῦ, εἰς τὴν ἐξειδίκευσιν τῶν διδασκάλων. Τοῦτο καθίσταται πλεον ἢ ἐπ' ἀνάγκης διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἐξ ἐπιστημονικῆς ἐπόψεως κατάρτισιν τούτων δεδομένου ὅτι, ὁσημέραι, βαίνομεν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνάγκης τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ φοιτήσεως τῶν μαθητῶν.

Μία τοιοῦτη ἐνίστασις φοιτήσεως Σχολῇ τῶν διδασκάλων ἐπιβάλλεται νὰ περιβληθῇ ὑπὸ τοῦ κύρους τοῦ Πανεπιστημίου, δι' ὃ θὰ πρέπει νὰ ἱδρυθῶν τοιαῦται Σχολαὶ εἰς ἔδρας Πανεπιστημίων διὰ παρομοίου ὁργανικῆς διαρθρώσεως καὶ αὐτοτελείας εἰς διδακτικὸν προσωπικὸν Πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου ἢ Ἀνωτάτης Σχολῆς.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΩΣ Τῷ ΝΟΜῳ

Ἰδιοκτῆτης, Ἐκδότης - Δ/ντῆς Συντάξεως
ΧΑΡ. ΛΑΜΠΡΟΥ

Πρόεδρος Διοικ. Συμβουλίου Δ.Ο.Ε.

ὁδὸς Θεσπίας 14, Ἀνω Δάφνη

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ὁδὸς Ἐνοφῶντος 15α Τ.Τ. 118

Ἵπυθύνος Τυπογραφείου: Ν. Κουκάς

ὁδὸς Δαρδανελλίων 7, Περιστέρι

Στοιχειοθεσία - Ἐκδόσεις

Ἐκδοτικὴ Ἑταιρία ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑΣ Α.Ε.

ὁδὸς Φιλαδελφείας 4 (Τ.Τ. 110)

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

(Ὅρθος προσανατολισμός τῶν νέων)

Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου

Βον Μέρους

β. Ἡ κοινωνικοπολιτικὴ συνείδησις, ὡς ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῆς πειθαρχίας καὶ ἐπιτυχοῦς ὁργανώσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ ζωῆς.

Σοβαρὰ τῷ ὄντι ἀντινομία παρατηρεῖται μεταξὺ τῆς διαγωγῆς τοῦ Ἑλλήνος κατὰ τὰς εἰρηνικὰς περιόδους καὶ ἐκείνης κατὰ τὰς ἀντιδρόμους καὶ κρίσιμους στιγμὰς τοῦ ἔθνους. Κατὰ τὰς Εἰρηνικὰς περιόδους, ὅσκις μάλιστα ἡ πολιτικὴ δημαγωγία ἐκτρέφῃ τὸν «κακὸν ἀτομισμόν», κυριαρχοῦν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ αἰ κεντρόφυγες δυνάμεις. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἀπὸ τοῦ συλλογικοῦ σκοποῦ καὶ ἡ τάσις τῶν παρεκκλίσεων ἀπὸ τῶν νόμων, συνοδευόμεναι καὶ ἀπὸ τὴν ἀπουσίαν ὀρισμένων ἄλλων ἀρετῶν, ὡς τῆς τάξεως, τῆς καθαριότητος, τῆς ἀκριθείας κτλ., ἐμφανίζουσιν τοῦτον ὑστεροῦντα ἀπελπιστικῶς εἰς κοινωνικοπολιτικὴν ἀγωγὴν, καίτοι ἡ ὑστέρησις τοῦ αὐτοῦ δὲν εἶναι τόσον βαθεῖα καὶ ἐσωτερικὴ, διότι τὰς ἐξωτερικάς, οὕτως εἰπεῖν, ἀρετὰς τῆς ἀκριθείας, τῆς τάξεως κτλ., εἰς ἃς δὲν δύναται οὗτος ποτὲ νὰ φθάσῃ τοὺς βορείους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, ἀναπληροῦν ἕτεροι ἐσωτερικαὶ καὶ ἀξιολογώτεροι. Γαλλικὴ παροιμία λέγει, ὅτι κάθε λαὸς ἔχει τὰ προτερήματα τῶν ἐλαττωμάτων του.

Πολὺς πάντως γίνεται σήμερον λόγος διὰ τὴν κοινωνικοπολιτικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ λαοῦ μας, πολλαχόθεν δὲ προβάλλεται, κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν, τὸ αἷτημα τῆς διδασκαλίας εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰδικὸν μαθήματος, τοῦ μαθήματος τῆς «ἀγωγῆς τοῦ πολίτου». Τὸ σπουδαῖον ὅμως τοῦτο θέμα, ὡς καὶ τὸ ὅλον θέμα τῶν ἐκπαιδευτικῶν μεταρρυθμίσεων δὲν ἀντιμετωπίσθη καὶ δὲν ἀντιμετωπίζεται θετικῶς καὶ εἰς τὴν βάσιν του, διότι δίδεται ὑπερβολικὴ σημασία καὶ ἀναμένονται θαυματουργικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν, πολλάκις κενολόγον, διδασκα-

λίαν, ὥσάν νὰ εἶναι δεδομένον καὶ ἀποδεδειγμένον, ὅτι οἱ γνωρίζοντες λ.χ. καὶ κατέχοντες καλῶς τοὺς νόμους καὶ τὰ τῆς ὁργανώσεως τῶν διαφόρων κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἐξουσιῶν εἶναι πάντοτε καὶ οἱ καλύτεροι πολῖται. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, τὸ θέμα τῆς ἀποκτήσεως κοινωνικοπολιτικῆς συνειδήσεως δὲν εἶναι ὑπόθεσις ξηρᾶς ἀπομνημονεύσεως σχετικῶν γνώσεων, ὡς ἄλλωστε, ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τῆς, ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, καταστάσεως τῆς σημερινῆς νεολαίας, παρὰ τὴν διδ(δ)λίαν τοῦ μαθήματος τούτου εἰς τὰ σχολεῖα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Βεβαίως εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ἡ θεωρία, ἀφοῦ καὶ ἡ «σκέψις» εἶναι ζωὴ, ἀλλ' εἰδικῶς ἐν προκειμένῳ, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ πράξις, ἡ ἐκ νηπιακῆς ἡλικίας βίωσις ὁμαλῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἡ σκόπιμος ὁμαδικὴ δρᾶσις καὶ ὁ ἔθισμός εἰς τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθῶν ἔξεων καὶ ἀρετῶν. Ὅσοι, μικροί, δὲν φλογίζονται ἀπὸ ὁμαδικὰ ἰδανικά καὶ δὲν ἀποκτοῦν βιώματα ὁμαδικῆς δράσεως, αὐτοί, μεγάλοι, δὲν δύνανται νὰ αἰσθανθοῦν τὴν θέρμην τοῦ Συνόλου.

Τὸ σφυγμὸν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς θὰ τὸν συλλάβουν καὶ θὰ τὸν αἰσθανθοῦν οἱ μαθηταί, ὅταν μάθουν νὰ συνεργάζωνται, ὅταν πεισθοῦν ὅτι καὶ οἱ δυνατοὶ ἔχουν ἀνάγκην τῶν ἀδυνάτων καὶ ὅταν ἀντιληφθοῦν τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἑνὸς ἐκ τοῦ ἄλλου, ἐργαζόμενοι καὶ συνεργαζόμενοι εἰς τὴν τάξιν, εἰς τὸ ἀναγνωστήριον, εἰς τὸν σχολ. κήπον, εἰς τὸ γυμναστήριον, εἰς τὸ ἐργαστήριον καὶ εἰς πᾶσαν σχολικὴν ἐκδήλωσιν καὶ ἐργασίαν.

Φορεὺς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰδικώτερον τῆς κοινωνικοπολιτικῆς ἀγωγῆς δὲν εἶναι μόνον ἡ θεωρία καὶ τὸ βιβλίον. Δυστυχῶς αἱ ἐν σπέρματι φιλάλληλοι καὶ ἀγαθαὶ ιδιότητες καὶ προδιαθέσεις μαραίνονται καὶ ἀτροφοῦν σήμερον εἰς τὰ σχολεῖα μας, μὲ τὴν ἀτομικὴν ἐργασίαν, τὴν ἀτομικὴν μάθησιν, τὴν ἀτομικὴν βαθμολογίαν, τὸν ἀτομικὸν ἔλεγχον, τὸν ἀτομικὸν ἔπαινον καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς ἀτομικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἐνεργείας.

Ἐπιτακτικῶς, ὅθεν, ἀναγκαῖα τυγχάνει ἡ ἀλλαγὴ μορφῶν σχολικῆς ἐργασίας καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κύρους τῶν Ἑκπαιδευτικῶν, ὥστε, παραλλήλως πρὸς τὸν μορφωτικὸν σκοπὸν, τὸν ἐπιδιώκοντα κυρίως τὴν ψυχοφυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξέλιξιν τῶν μαθητῶν, νὰ θεραπεύεται καὶ ὁ παιδαγωγικὸς τοιοῦτος, ὁ ἐπιδιώκων, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν καλιέργειαν τῆς ἐσωτερικῆς τῶν ἐλευθερίας, βασκῆς καὶ ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ἡμαλὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν τῶν συναισθημάτων.

Ἡ ἐσωτερικὴ πειθαρχία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐκκολάπτονται πλῆθος ἀντικοινωνικῶν συναισθημάτων, εἶναι ἀποτέλεσμα θετικῶν, προληπτικῶν μέσων καὶ οὐχὶ ἀρνητικῶν, κατασταλτικῶν τοιούτων.

Τὴν πειθαρχίαν γενικῶς συνιστοῦν δύο ἔννοιαι: Ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ὑπακοή. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, μὲ τὴν εὐρείαν καὶ ἀναπόφευκτον χειραφέτησιν τῶν μαζῶν, ἐσημειώθη καὶ μία οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ εἰς τὰς σχέσεις διδασκόντων καὶ διδασκομένων. Αἱ μεταβολαὶ εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν, ἐγένοντο ἀφορμὴ μιᾶς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, πρωΐμου χειραφετήσεως τῶν μαθητῶν καὶ ἀπαλλαγῆς τῶν ἀπὸ τοῦ κλειστὸν καὶ δογματικὸν σχολικὸν περιβάλλον. Μικρὰ ὅμως εἶναι ἡ ἀπόστασις τῆς ἐπιβεδλημένης χειραφετήσεως ἀπὸ τὴν ἀνεξέλεγκτον ἀσυδοσίαν. Καὶ δυστυχῶς δὲν κρίνονται ἐπαρκεῖς αἱ συμβουλαὶ καὶ αἱ παραινήσεις, οὔτε καὶ αἱ τιμωρίαι διὰ νὰ παρεμποδίσουν τὴν ἐκτροπὴν αὐτὴν. Ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία εἶναι ἀνίσχυρος νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ὑποταγὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῶν φευγαλέων διαφερόντων καὶ τὴν δύναμιν τῶν φυσικῶν τῶν ὁρμῶν. Μόνοι τῶν δὲ οἱ μαθηταὶ δὲν δύνανται νὰ κρίνουν ὀρθῶς καὶ ν' ἀντιδροῦν εἰς τὰ καθημερινὰ γεγονότα.

Ἡ διδασκαλία, ὅσον καὶ ἐὰν παραμένῃ νὰ εἶναι ἡ κυριωτέρα παιδευτικὴ ἐνέργεια (καὶ εἶναι τοιαύτη μόνον ὅταν, κατ' αὐτήν, ὁ διδάσκων διοχετεύῃ, οὐ μόνον τὸ συνειδητόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀσυνειδητόν του), δὲν δύναται, μόνη αὕτη νὰ διαπαιδαγωγῇ. Καὶ γνωρίζομεν, ὅτι εἶναι μὲν δυνατόν νὰ διαπαιδαγωγῇ τις, χωρὶς νὰ μορφώσῃ, ἀλλὰ νὰ μορφώσῃ χωρὶς νὰ

διαπαιδαγωγῇ εἶναι ἀδύνατον. Ὁ μαθητής, ἐξ ἄλλου, μανθάνει καλῶς ὅτι ἀντιλαμβάνεται. Καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται, εἰ μὴ μόνον ὅταν δρᾷ καὶ αὐτενεργῇ. Τὴν διαπαιδαγωγῆσιν, κατ' ἀκολουθίαν, δὲν ἐπιτυγχάνομεν διὰ τῆς πειθαρχίας τοῦ μαθητοῦ, τῆς στηριζομένης εἰς τὴν ἐξουσίαν μόνον τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ κυρίως διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς τοῦ πρώτου εἰς τὴν δὴν ἐργασίαν καὶ ζωὴν.

Βεβαίως ἡ ἐσωτερικὴ πειθαρχία ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδασκάλου, ἥτις ὅμως ἐξουσία, ἔχουσα δύο πηγάς, τὸ ἔμφυτον προσὸν τῆς ἐπιβολῆς καὶ τὴν ἐκ τῆς θέσεως δύναμιν, ἀγεί εἰς δύο μορφὰς πειθαρχίας: Τὴν ἐπιβολὴν διὰ τῆς προσωπικῆς ἀξίας καὶ γοητείας καὶ τὴν ἐπιβολὴν διὰ τῆς βίας. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν λέγει εἰς τὸν μαθητὴν «κάμε αὐτό, ποῦ πρέπει καὶ μπορεῖς», εἰς τὴν δευτέραν «κάμε αὐτό, ποῦ θέλω ἐγώ».

Ἡ πειθαρχία τῆς δευτέρας μορφῆς ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν ὑπακοήν, ἐνῶ ἡ πειθαρχία τῆς πρώτης θέτει, ὡς σκοπὸν, τὴν ὑπακοήν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνάληψιν εὐθύνων καὶ τὴν ἀσκήσιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν καλὴν χρῆσιν τῶν ἐλευθεριῶν, ἃς παρέχει αὐτοῖς ὁ διδάσκαλος ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ προσοχῆς.

Τοιαύτη συνεχὴς ἀσκήσις ἀγεί, κατὰ κανόνα, εἰς ὀρθὴν κοινωνικὴν προσαρμογὴν, εἰς ἐσωτερικὴν ἐλευθερίαν καὶ πειθαρχίαν. Ἀπαιτεῖται ὅμως προσοχὴ καὶ ψυχολογικὴ ὠριμότης ἐκ μέρους τοῦ διδασκάλου, διότι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐρμηνεύομεν τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν τῆς ὄψιν, ἐὰν δὲν τὴν συνδέωμεν καὶ μὲ τὰ ἀτομικά μας συμφέροντα. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ τὸ Σχολεῖον Ἐργασίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπήραμε τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀπὸ μοντερνισμόν, καὶ οὐχὶ τὴν οὐσίαν, ἀπὸ κατανόησιν τοῦ πνεύματός του.

Ἡ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία καὶ πειθαρχία, ἀποτελοῦσαι τὴν δυσκολωτέραν κατὰκτησιν τοῦ ἀτόμου καὶ οὐδεμίαν ἔχουσαι σχέσιν μὲ τὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν δὲν εὐρίσκομεν οὔτε εἰς τοὺς ἀσκητάς, ἐπιτυγχάνεται μόνον ὅταν οἱ διδάσκαλοι ἔχουν συνειδησιν, ὅτι ἡ εὐθύνη τῶν δὲν περιορίζεται εἰς τὰ ὅρια τῶν ἐκ τῶν νόμων καὶ τῶν κανονισμῶν ἀπορρεουσῶν ὑποχρεώσεων τῶν καὶ ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ

αὕτη ἀπελευθέρωσις ἢ ἄλλως πως ἡθικὴ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἀποτελεσμαθίαις θείας δωρεᾶς ἢ γνώσεων, ἀλλὰ πείρας καὶ δράσεως μέσα εἰς τὴν ζωὴν. Οὐτε ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ διδασκάλου προέρχεται, ἐφ' ὅσον, ὡς εἴπομεν, ἡ ἐξουσία αὐτοῦ δὲν εἶναι, δὲν πρέπει νὰ εἶναι δύναμις αὐτεξούσιος, ἀλλὰ δύναμις, ἐκπορευομένη ἐκ τῆς κοινοτικῆς ἐν τῷ σχολείῳ ζωῆς, ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀποτελεσματικωτέρων μέσων ἀποκτήσεως τῆς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας καὶ τῆς κοινωνικοπολιτικῆς συνειδήσεως.

Ἡ πλουσία, ὅθεν, σχολικὴ ζωὴ καὶ ἡ συστηματικὴ, ἔλλογος καὶ σκόπιμος ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ ὀργάνωσις τῆς σχολικῆς ἐργασίας ἀποτελοῦν ἀρίστην παιδαγωγοῦσαν ἐνέργειαν, ἥτις, συνεχιζομένη ἐπὶ ἕξ συναπτὰ ἔτη (ἐπὶ δώδεκα καὶ περισσότερα δι' ὅσους φοιτοῦν καὶ εἰς σχολεῖα τῆς μέσης, ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτης παιδείας), ἀποβαίνει ὀργανικὴ, τρόπον τινά, ἀνάγκη τῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν καὶ δημιουργεῖ παχὺν φλοιὸν κοινωνικοπολιτικῆς θωρακίσεως καὶ οὐχὶ λεπτὸν καὶ ἔτοιμον νὰ διαρραγῇ μετὰ τὴν παραμικρὰν ἀντίδρασιν καὶ πίεσιν τῶν ἐγωϊστικῶν παθῶν καὶ τῶν ζωωδῶν ἐνστίκτων.

Κρίνομεν περιττὸν ν' ἀναπτύξωμεν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν τοιαύτην ὀργάνωσιν τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ ζωῆς, γνωστὰ ἅλλωστε, εἰς ὅλους τοὺς ἐκπαιδευτικούς. (Δι' ἀρκῆς φιλόκαλος ἐμφάνισις τοῦ Σχολείου, ἀπέρिटτος στολισμὸς τῶν αἰθουσῶν, σκόπιμος καὶ συμμετρικὴ διάταξις τῶν ἐπίπλων, συνεχῆς μέριμνα διὰ τὸν ἔθισμὸν καὶ τὴν ἐμπρακτον — διὰ βιώσεως — ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν τάξιν, τὴν καθαριότητα, τὴν ἀκρίβειαν, τὴν εὐγένειαν, τὴν φιλαλληλίαν, τὴν συνεργατικὴν καὶ ἄλλας ἀρετάς, συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς ομάδας σχολικῆς δράσεως καὶ ζωῆς, ἐνεργὸς συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἑορτῶν καὶ ἄλλων σχολικῶν ἐκδηλώσεων καὶ εἰς τὴν θέσπισιν τῶν σχολικῶν κανονισμῶν, οἵτινες δέον ν' ἀποτελοῦν ἐκφράσιν ἐμπράκτου ἀντιμετωπίσεως τῶν διαφορῶν σχολικῶν προβλημάτων, ἡ ἄνευ διακρίσεων ἐφαρμογὴ καὶ τήρησις ὑφ' ὅλων ἀνεξαίρετως — διδασκάλων καὶ μαθητῶν — τῶν διαταγῶν καὶ σχολικῶν κανονισμῶν, ἡ προσήκουσα ἐμφάνισις καὶ ἡ πειθαρχημένη συμπεριφορὰ καὶ στάσις τῶν μαθητῶν ἐν-

τὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου, ἡ ἀρτία τεχνικὴ προετοιμασία τῆς διδασκαλίας, τῇ συμμετοχῇ καὶ βοηθείᾳ τῶν μαθητῶν, καὶ ἡ μεθοδικὴ διεξαγωγὴ αὐτῆς, ἡ πλήρης προπαρασκευὴ εἰς τὸ διδάσκειν καὶ ὑπὸ ἔποψιν κατοχῆς καὶ ὑπὸ τοιαύτην τρόπου προσφορᾶς τῆς ὕλης κτλ. κτλ.).

Δὲν κρίνομεν ὁμῶς ἄσκοπον νὰ τονίσωμεν ἰδιαιτέρως τὴν ἀνάγκην, ὅπως πάντα τὰ ἀνωτέρα μετουσιωθοῦν εἰς πράξιν, διότι, δυστυχῶς, παραμένουν, ὡς θεωρία, ἀναγραφομένη ἢ ἀντιγραφομένη, πρὸς κατανάλωσιν, εἰς τὰς εἰσηγήσεις κατὰ τὰ ὀργανούμενα ἐκάστοτε παιδαγωγικὰ συνέδρια.

Εἰς πολλὰ σχολεῖα οὐδεμίαν σχολικὴν ζωὴν ἀναπτύσσεται, περιοριζομένων τῶν διδασκόντων εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἄνευ σκοπίμου ἐκμεταλλεύσεως τῶν μορφωτικῶν στοιχείων προσφορὰν τῆς ὕλης, εἰς τινὰ δέ, διὰ τῆς πλημμελοῦς ὀργανώσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἀσκεῖται ἐπὶ τοὺς μαθητὰς μία συνεχῆς καὶ πολυετῆς ἀρνητικὴ, ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἐπενέργεια.

Ἐνθυμοῦμαι ἐκπαιδευτικόν, ἡγέτην ὁστις ὠμίλησεν εἰς παιδαγωγικὴν συγκέντρωσιν, περὶ τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ περὶ τῆς συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν ὀρθὸν προσανατολισμὸν τῶν νέων, ἐνῶ οὐδένα ἡσκησέν ποτε οὗτος ἔλεγχον εἰς τὰ λίαν πλημμελῶς λειτουργοῦντα σχολεῖα τῆς δικαιοδοσίας του.

Ἴδού, λοιπόν, ὅτι, ἐκτὸς τῆς ἀλλαγῆς μορφῶν σχολικῆς ἐργασίας τῆς ὀρθολογιστικῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ὀργανώσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἀναπτύξεως πλουσίας σχολικῆς ζωῆς, ἀπαιτεῖται καὶ διαρκὲς ἔλεγχος διὰ τὴν αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν πιστὴν τήρησιν τῶν ἐκδιδασκόμενων ἐκάστοτε σχετικῶν διαταγῶν.

Τὸ κύρος, ἐξ ἄλλου, τῶν ἐκπαιδευτικῶν, στηριζόμενον περισσότερον εἰς τὴν προσωπικὴν ἀξίαν αὐτῶν καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἐκ τῆς ἐξουσίας των κατασταλτικὰ παιδονομικά μέτρα, ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν ἀσκήσεως ἐπωφελοῦς ἀγωγῆς ἐπὶ τοὺς μαθητὰς.

Βεβαίως καὶ τὰ κατασταλτικὰ μέτρα καὶ αἱ ποιναί, περὶ τῶν ὁποίων ἐλπίζομεν νὰ εὐρωμεν τὸν χρόνον νὰ γράψωμεν προσεχῶς, ἔχουν παιδαγωγικὸν σκοπὸν. Καὶ ὁ φόβος εἶναι ἀπαραίτητος, κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς καλλιέργειας τῆς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη ὁ τιμω-

ρῶν ὑπ' ὄψιν του, ὅτι πάντοτε οἱ ξυλοδαρμοί, αἱ χυδαῖαι ὕβρεις καὶ αἱ εἰρωνεῖαι, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἄσκοπος ποινή, ἡ ποινή ἐπιβαλλομένη χωρὶς αὐτοκυριαρχίαν ἢ ὑπὸ τὸ κράτος προσωπικῶν ἀντιπαθειῶν καὶ οὐχὶ εἰς τὸν κατάλληλον, κατὰ περίπτωσιν, χρόνον, δημιουργοῦν μέγα καὶ ἀγεφύρωτον χάσμα μεταξύ διδ)λου καὶ τιμωρουμένου, ἐξαφανίζουν τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἀσκησιν ἀγωγῆς ψυχικὴν μεταξύ αὐτῶν ἐπαφὴν καὶ καλλιεργοῦν πληθὺν ἀντικοινωνικῶν συναισθημάτων.

Ἡ συχνότης τῶν ποινῶν εἶναι κατ' ἀντίστροφον λόγον ἀνάλογος τῆς παιδαγωγίας

τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, προδίδει δὲ ἀτελείας περισσότερον τοῦ τιμωροῦντος καὶ ὀλιγώτερον τοῦ τιμωρουμένου.

Γενικῶς ἡ ποινή ἀποτελεῖ παιδευτικὸν μέσον καὶ δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἀνταποδόσεως. Ἡ ἔννοια τῆς τιμωρίας τείνει νὰ ταυτισθῇ κατὰ κύριον λόγον μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς θεραπείας καὶ συμμορφώσεως τοῦ ἐνόχου καὶ κατὰ δεύτερον τοιοῦτον μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς περιφρουρήσεως τῶν συμφερόντων τῆς σχολικῆς κοινότητος.

Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΣ

ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τοῦ κ. ΔΗΜ. Κ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ, Ἐπιθ. τοῦ Δημ. Ἐκπαι-
δεύσεως Β' Περ. Καρδίτσας

«Ἄν θέλετε νὰ γίνετε ἱκανοὶ νὰ ἀφικνίσετε τὸ Λαὸ καὶ τὸ Ἔθνος γιὰ τὴν ὀρθὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐντατικὴ ἔκφρασή της, πρέπει νὰ ζήσετε τὸ πνεῦμα τῆς λαϊκότητος, τὸ πνεῦμα δηλαδὴ τῆς εὐθύνης, τοῦ πατριωτισμοῦ, τῆς ἀγάτης καὶ τῆς φροντίδος γιὰ τὸ σύνολο...».

A. HEINEN

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς, ὅπως εἶναι σ' ὅλους γνωστό, ἀποτελεῖ γιὰ μιὰ Χώρα φοβερὸ στίγμα καὶ εἶναι σπουδαιότατο ἐθνικὸ καὶ κοινωνικὸ πρόβλημα, γιατί συνδέεται μὲ τὴν εὐημερίαν καὶ τὸ μέλλον της.

Οἱ ἀγράμματοι καὶ ἀναλφάβητοι ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὸν ἀπαραίτητο καὶ βασικὸ πνευματικὸ ἐξοπλισμὸ, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν μ' ἐπιτυχία τίς δυσκολίες, πού παρουσιάζει καθημερινὰ ἡ σύγχρονη ζωὴ. Ἀδυνατοῦν ν' ἀντιπαραβάλουν ἀποτελεσματικὰ στίς δυσχέρειες τῆς ζωῆς, νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν εὐδαιμονία, τὴ δική των καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, καὶ ἀποτελοῦν ἀκωσχετικὰ στοιχεῖα τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, πολλὰς φορές καὶ ἐπιβλαβή, στὴ μικρὴ ἢ μεγάλῃ Κοινωνίᾳ, στὴν ὁποία ζοῦν.

Ἰδιαίτερα, γιὰ τὴν Πατρίδα μας, τὴν Αἰώνια Ἑλλάδα, Τροφὸ καὶ Μητέρα τῆς Οἰκουμένης, πού, στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, ὑπῆρξε διαρκὴς πηγὴ φωτὸς καὶ πολιτισμοῦ, ὁ ἀναλφαβητισμὸς ἀποτελεῖ θλιβερὸ μειονέκτημα γιὰ τὴν ὅλη ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναδημιουργία.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἔχει μεγαλύτερη σημασία σήμερα, πού ἡ ζωὴ μας παρουσιάζει σοβαρώτατα προβλήματα καὶ σκοτεινὲς δυνάμεις προσπαθοῦν νὰ ὑπονομεύσουν τίς ἠθικὰς καὶ αἰώνιες Ἀξίες τῆς ζωῆς. Σ' ὅλους εἶναι γνωστό, ὅτι τὰ πρῶτα θύματα τῶν δυνάμεων αὐτῶν ἀναζητοῦνται ἰδιαίτερα στοὺς κύκλους τῶν ἀμαθῶν καὶ ἀγράμματων, πού ἄλλοτε ἀπὸ ἀγνοία καὶ ἄλλοτε ἀπὸ ἀντίδραση στὸ συναίσθημα τῆς μειονεξίας, πού τοὺς κατατρέπει, εὐκολώτερα ἐμπλέκονται στοὺς ἀόρατους πλοκάμους κάθε ἀρνητικῆς καί, πολλὰς φορές, ἀντεθνικῆς κινήσεως.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, μὲ προσοχὴ καὶ ἐνδιαφέρον ἀντιμετώπισε, ἀπὸ χρόνια, τὴ σοβαρότητα τοῦ θέματος τοῦτου καὶ μεγίστη προσπάθεια καταβάλλεται σήμερα γιὰ τὴν ταχεῖα ἐξάλειψή καὶ πλήρη ἐκμηδένισή τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ. Στὴν προσπάθεια αὕτη σημαντικὴ εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν Κέντρων Ἐπιμορφώσεως, μὲ σκοπὸ τὴ γενικὴ ἐξύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, στὴν ὁργάνωση καὶ λειτουργία

γιὰ τῶν ὁποίων διοχετεύεται μεγάλο μέρος τῆς δασκαλικῆς δραστηριότητος.

Οἱ λειτουργοὶ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου ἔχουν τὸ μοναδικὸ προνόμιο νὰ διδάσκουν τὸν ἄνθρωπο, κατὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία του, ὅταν, σὰν τὴν ἀγαθὴ γῆ, δέχεται, πρόθυμα καὶ εὐχάριστα, τὴν πνευματικὴ σπορά. Ἐχουν ὁμῶς, παρὰλληλα, καὶ τὴν ἀτυχία νὰ μὴ βλέπουν ποτὲ πλήρη καὶ ὁλοκληρωμένη τὴν καρποφορίαν τοῦ ἔργου των, γιατί, ὅταν οἱ μαθηταὶ κλείσουν τὸ βιολογικὸ κύκλο τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ ἀρχίσουν τὴ νέα περίοδο τῆς ζωῆς των, πού ἐξελίσσονται ὅλες οἱ ἀνώτερες πνευματικὲς δυνάμεις καὶ συντελεῖται σοβαρὴ, πλέον, πνευματικὴ ἐνασχόληση, τελειώνουν τὴ φοίτησίν των στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ τρέπονται ἄλλοι πρὸς τίς γυμνασιακὰς σπουδὰς καὶ οἱ περισσότεροι πρὸς τὴ βιοπάλη.

Γιὰ τὴν ἐπιμόρφωση καὶ τὴν ἀπαραίτητη διαπαιδαγώγησιν τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν μας, πού ἀποτελοῦν τὴ μεγάλη μάζα, τὸν κορμὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινωνίας, εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, μὲ σαφὴ σκοπὸ καὶ συστηματικὰ μέσα ἐνεργείας, ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι παράγοντες καί, ἰδιαίτερα, οἱ φυσικοὶ ἡγέτες της, οἱ Ἕλληνες Δασκάλοι, νὰ ἐργασθοῦν μὲ πολλὴ θέρη, βαθειὰ πίστι καὶ ἐξαιρετικὸ ζῆλο.

Ἔτσι, τὰ Κέντρα Ἐπιμορφώσεως καλοῦνται νὰ ἐκπληρώσουν σ' ὅλη τὴ Χώρα μας ὑψιστὸ σκοπὸ. Στρέφουν τὴ δραστηριότητά των στοὺς ἐνήλικες τῆς ὑπαίθρου καὶ ἀποβλέπουν στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἀνάπτυξή των, ὥστε νὰ τοὺς δώσουν μὴ = κατὰ τὸ δυνατόν — καλύτερη συγκρότηση τῆς προσωπικότητος, βελτίωση τῶν ὁρων τῆς ζωῆς καὶ ἀνάπτυξη — στὸν ἀνώτατο βαθμὸ — τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀριότητός των.

Πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἀγνοία πολυτίμων καὶ ἀπαρατήτων γνώσεων «ἢ τὴν ἀλήθειαν ἀμαυροῦσα καὶ τὸν ἐκαστοῦ βίον ἐπισκιάζουσα», κατὰ τὸν Λουκιανό, καὶ νὰ ἐπαδιωχθῇ μ' ἐπιμονὴ ἡ σαφὴς ἀντίληψη καὶ γνώση γιὰ τὴν Κοινωνία, τὴν Πολιτεία, τὴν Πατρίδα, τὸ Ἔθνος, τὸ Δίκαιο, τὸ Λαὸ, τὴ Χώρα, τὰ Ἐθνικὰ Σύμβολα, τοὺς Νόμους, τὴν Κυβέρνηση, τίς Δημόσιες Ὑπηρεσίες, τὴν Ἐκκλησίαν, τὴ φιλοπατρία, τίς στρατιωτικὰς ὑποχρεώσεις, τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα καὶ ἄλλα σχετικὰ θέματα.

Οἱ Ἕλληνες δασκάλοι μὲ τὴν προσφορὰ των στὰ Κέντρα Ἐπιμορφώσεως, θὰ ἐκπληρώσουν ὑψιστὸ χρέος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία, κρατώντας στὰ χέρια των ὅλα τὰ

νήματα τῆς ἡθικοπνευματικῆς καὶ ἐθνικοκοινωνικῆς κινήσεως τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν, κατευθύνοντας ὀρθῶς καὶ ἀνηψώνοντας τὴν πολιτιστικὴν στάθμην τοῦ τόπου.

Θὰ ικανοποιήσουν τὶς πλούσιες πνευματικὰς ἀναζητήσεις τῶν κατοίκων καὶ θὰ διευρύνουν τὶς γνώσεις τῶν σ' ὅλες τὶς σφαῖρες τοῦ ἐπιστητοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπαίθρου θ' ἀγαπήσουν συνειδητὰ καὶ βαθειά, τὴν Πατρίδα τῶν καὶ θ' ἀντιληφθοῦν καλύτερα τὴν ἀποστολή, πὺν ἔχει ἐπωμοσθῇ ἡ Ἑλλάδα, τρεῖς χιλιάδες χρόνια τώρα, στὴ νευραλγικὴ αὐτὴ γωνία τῆς γῆς. Θὰ διαπιστώσουν, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἔχει γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες διπλὴ σημασία, γιατί στὴν Ἐκκλησίαν διδασχθήκαμε τὴ λατρεία τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ στοὺς στοργικοὺς κόλπους τῆς διεσώσαμε τὸν ἔθνησμό μας. Θὰ διδασχθοῦν ποικίλες καὶ χρησιμώτατες γνώσεις γιὰ τὴ ζωὴ τῶν. Θὰ μάθουν τὰ γενικά καὶ τὰ ἀτομικά δικαιώματά τῶν καὶ θὰ δημιουργήσουν ἓνα καλύτερο μέλλον γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὴ Πατρίδα μας.

Προερχόμενοι ὅλοι μας ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ ἀγροτικοῦ μας κόσμου, ὀφείλομε, μὲ βαθύτερη ἀγάπη καὶ μεγαλύτερο σεβασμό, ν' ἀντιμετωπίζουμε τὴ ζωὴ καὶ τὰ προβλήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ χωριοῦ, πὺν ἀποτελεῖ τὴ μήτρα τῶν ταλάντων τῆς Φυλῆς μας, τὸν πρωταρχικό κορμό τοῦ ἔθνους, τὸν ἱερό τόπο μὲ τὴ μεγάλη ψυχὴ καὶ τὴ φυσιογνωμία, τὸ εὐφύτερο στρώμα ἐπιζητήσεων τῶν Ἀξιῶν, τὸ φορέα τῆς Μοίρας μας, καὶ νὰ ικανοποιούμεθα ἀπὸ τὴ συνείσθησιν, ὅτι, πιστοὶ στίς ὑγι-

εῖς παραδόσεις, μὲ τὶς εὐχὰς τῶν γονέων μας καὶ ἄτρωτοι ἀπὸ τὰ ἐθνοκτόνα ρεύματα τῆς ἀστυφιλίας καὶ τῶν γελοίων συρμῶν, συνεχίζουμε ἐκεῖ τὸ ἀνθρωποπλαστικὸ ἔργο μας. Ἡ ἐθνικὴ μας ζωὴ θεμελιώνεται στὸν ἀγροτικὸ πολιτισμό, πὺν πρέπει νὰ δημιουργηθῇ ὑγιὲς καὶ ἀνώτερος. Στὸ Ἑλληνικὸ χωριό θ' ἀναζητήσωμε καὶ θὰ βροῦμε τὶς ἐστίες τῆς γνησιότητος, ἐκεῖ ὁ λόγος καὶ ἡ πράξις ἔχουν καταγωγή καὶ σοφία. Ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ὑπαίθρο θὰ προέλθουν οἱ Πρωτοπόροι καὶ οἱ Νικηταὶ τῆς ζωῆς, πὺν θὰ θυσιασθοῦν στὴν ὑπηρεσία τῶν αἰωνίων ἐθνικῶν ἰδανικῶν μας.

Ἀπὸ αὐτὴ θὰ προετοιμασθῇ τὸ μεγαλεῖον τῆς αὐριανῆς Ἑλλάδος. Ὁ τόπος μας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀληθεῖς καὶ ἀνωτέρους ἀνθρώπους, πὺν θὰ μετριάσουν τὴν ὕλη καὶ θὰ ἐμπνεύσουν τὴν πανάγια παρουσία τοῦ πνεύματος.

Κάθε προσφορά στὴν ἀποστολὴ τῶν Κέντρων Ἐπιμορφώσεως εἶναι ἱερή.

Ὁ ἔνθεος δασκαλικὸς ζῆλος πρὸς τὸ δημιουργικὸ αὐτὸ ἔργο καὶ ἡ ἀκλόνητη πίστις γιὰ τὴν ἄρση κάθε ἐμποδίου θὰ φέρουν, ὀπωσδήποτε, τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα.

Ἡ ἐθνικοκοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὀφέλεια, πὺν θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν ἀναλαμβάνουμένη σταυροφορία, θὰ εἶναι σπουδαιότατη καὶ θὰ δικαιωθοῦν τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Ἀμερικανοῦ φιλοσόφου Γουλ. Τζέιμς: «Τὸ μέλλον μιᾶς Χώρας ἔχουν στὰ χέρια τῶν οἱ Διδάσκαλοί της».

ΔΗΜ. Κ. ΚΟΤΤΣΟΤΛΕΛΟΣ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ παλαιοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος

ὑπὸ ΣΤΥΛ. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗ μετ' ἑντος διδασκάλου

Μία στατιστικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία ἐγένετο ὀλίγον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου 1967, εἰς τὰ Δημοτικά μας Σχολεῖα, ἀπέδειξε ὅτι ἡ Στοιχειώδης Παιδεία μας δὲν εἶναι ὑγιής. Ἐκ τῶν 871297, ἐγγραφέντων εἰς ὅλα τὰ Δημοτικά Σχολεῖα τῆς Χώρας μας, μαθητῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1962, εἶχον ἀπορριφθῇ, ἐν τοῦλάχιστον ἔτος... 239.993 μαθηταί. Διακόσια τεσσαράκοντα χιλιάδες, περίπου, ἄνθρωποι, εἶναι καταδικασμένοι, τοῦλάχιστον δι' ἓν ἔτος, εἰς ἀδράνειαν... Ἐκ τῆς ἀπορρίψεως τῶν μαθητῶν, ζημιούται ἡ Ἐθνικὴ Οἰκονομία κατ' ἔτος... δύο δισεκατομμύρια δραχμᾶς! Ποῖος εὐθύνεται δι' αὐτὴν τὴν ζημίαν; Ὁ διδάσκαλος, οἱ μαθηταί ἢ τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα; Οἱ μαθηταί λόγῳ τῆς ἡλικίας τῶν εἶναι μᾶλλον ἀνεύθυνοι. Οἱ διδάσκαλοι εἰς τὴν ἐποχὴν μας, εἶναι ὅλοι ἐπιστήμονες, ἀρκούντως κατηρτισμένοι καὶ ἐργάζονται περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἱπτάλληλον. Μένει τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον μέχρι πρὸ τινος ἴσχυεν. Τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τοῦ 1913. Ἡ ὅλη ἔκτασις, ἡ «βαρύτης» του, ἦσαν ἀκατάλητοι καὶ

ὑπερβολικαὶ δι' ἓν μέγαλον ποσοστὸν Ἑλληνοπαίδων. Δὲν ἠδύνατο τὸ 27,5% περίπου, τῶν μαθητῶν, νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του καὶ ἔμενεν στάσιμον. Εἰς ὠρισμένας μάλιστα τάξεις, τὸ ποσοστὸν τῶν στασίμων, ὑπερέβαινε τὸ ἐν τρίτον τῶν μαθητῶν, ὅπως συνέβαινε εἰς τοὺς ἐγγραφέντας εἰς τὴν Ε' τάξιν, μαθητὰς κατὰ τὸ ἔτος 1962, ἐκ τῶν ὁποίων 34,08% εἶχον καθυστερήσει τοῦλάχιστον ἓν ἔτος... Καὶ μόνον αὐτὸς ὁ λόγος ἤρκει διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος, τοῦ 1913. Εἶχεν καταστήσει τὴν Στοιχειώδη Ἐκπαίδευσιν ὀλιγαρχικὴν. Ἦτο ἐθνικῶς ἐπιζήμιον... Προσέτι, ἡ πρόοδος ὅλων τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἀναθεώρησις πολλῶν ἀντιλήψεων, παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν, ἐδημιούργησαν τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς ἐφαρμογῆς νέου, συγχρόνου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος, συμφώνου πρὸς τὰς κρατούσας ἀντιλήψεις καὶ ἐξελίξεις τοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτω συνετάγη καὶ ἐφηρμόσθη, πειραματικῶς, τὸ Νέον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος σχολικοῦ ἔτους.

Α' Κρίσεις καὶ παρατηρήσεις. ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ Νέου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος

Α' ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

1. Πλὴν τῆς καθ' αὐτὸ διδακτικῆς ὕλης, τὸ Ν.Α.Π. περιέχει καὶ πλῆθος παρατηρήσεων καὶ μεθοδικῶν ὁδηγιῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ ὑποδοθηεῖ, οὐσιαστικῶς τὸν διδάσκαλον, εἰς τὸ ἔργον του. Ἡ 21η Διεθνὴς Διάσκεψις Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, εἰς Γενεύην, κατὰ τὸ ἔτος 1958, εἰς τὸ ἄρθρον 20 τῆς ὑπ' ἀριθ. 46 συστάσεώς της, λέγει χαρακτηριστικῶς: «Λίαν πλεονεκτικόν εἶναι τὸ νὰ παρουσιάζωνται τὰ προγράμματα, τῇ συνοδείᾳ μεθοδολογικῶν ὁδηγιῶν, αἵτινες θὰ ὑπενθυμίζον εἰς τὸν διδάσκαλον τοὺς ἐπιδιωκόμενους σκοποὺς καὶ θὰ παρέχουν εἰς αὐτὸν τὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα, διὰ τὴν πρακτικὴν τῶν ἐφαρμογῶν». Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν τονίζει καὶ ὁ παιδαγωγὸς DOTTRENS. «Φρονῶ, λέγει, ὅτι τὰ προγράμματα δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποτελοῦνται ἀπὸ μίαν ξερὴν ἀπαρίθμησην διδακτέων ὕλων, ἀνὰ σχολικὰ ἔτη. Θὰ ἔπρεπε, ἀντιθέτως, νὰ ἀποτελοῦν ἀληθινὰ βοηθήματα ἐργασίας, τὰ ὁποῖα ἀδιάκοπα νὰ συμπληρῶνται, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς μεθόδους, τὰς τεχνικάς, τὴν τεκμηριώσιν...».

2. Εἶναι λεπτομερὲς τὸ Ν.Α.Π. Ὡς ἐκ τούτου, βοηθεῖ τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν κατὰ

στρωσιν τοῦ σχεδίου τῆς ἐργασίας του. Πολλοὶ παιδαγωγοὶ πιστεύουν ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ δέσμευσιν διὰ τὸν διδάσκαλον. Διὰ νὰ ἀποφειχθῇ ὁ κίνδυνος αὐτός, τὸ Ν.Α.Π. εἰς πολλὰ μαθήματα, ἀφίνει πρωτοβουλίαν ἐκλογῆς μεταξὺ τῶν ὑποδεικνυμένων κεφαλαίων, εἰς τὸν διδάσκαλον καὶ παρέχει τὸ δικαίωμα ἐπεξεργασίας ἄλλων, τὰ ὁποῖα δὲν περιέχονται εἰς αὐτό, ἂν ὁ διδάσκαλος τὰ θεωρήσῃ ἀναγκαῖα.

3. Τὸ Ν.Α.Π. ὁρίζει τὴν αὐτὴν διδακτέαν ὕλην δι' ὅλους τοὺς τύπους τῶν σχολείων. Σχετικῶς πρὸς τοῦτο, ἡ προαναφερθεῖσα 21η Διεθνὴς Συνδιάσκεψις Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, τονίζει: «Τὸ πᾶν δέον νὰ τεθῇ εἰς κίνησιν, ἵνα ἀποφειχθῇ τὸ ἄτοπον, τοῦ νὰ εἶναι τὰ προγράμματα τῶν ἀγροτικῶν σχολείων κατώτερα εἰς ποιότητα ἢ ἔκτασιν, τῶν προγραμμάτων τῶν ἀστικῶν σχολείων...».

4. Τὸ ἀξίωμα τοῦ DEWET «Τὸ σχολεῖν δέον νὰ καταστῇ ὁ μικρόκοσμος τῆς κοινωνίας», ἐν πολλοῖς ἐφαρμόζεται, ἐφ' ὅσον εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, τὸ Ν.Α.Π. ἐμπεριέχει καὶ γνώσεις πρακτικάς, προβλέπει δὲ καὶ τὴν ἀνάπτυξιν δεξιοτήτων σχετικῶν μετὰ τῶν βιοτεχνικῶν καὶ ἄλλων ἐπαγγελμάτων.

5. Βάσις τοῦ ὅλου Ἀναλυτικοῦ Προγράμ-

ματος τίθεται ὁ σύγχρονος πολιτισμός, ἡ σύγχρονος πραγματικότητα. Αὐτό ἀποτελεῖ πλεονέκτημα δι' ἑν ἐμπνευσμένο Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα, ὡς τονίζει ὁ Ἀ. Δελμούζος εἰς μίαν εἰσήγησίν του, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Κατευθύνσεις τῆς Παιδείας».

6. Ἡ ἐπέκτασις τῆς ὕλης τῆς Ἀριθμητικῆς, ὥστε νὰ συμπεριληφθῇ καὶ τὸ κεφάλαιον περὶ συνόλων, ἀποτελεῖ πλεονέκτημα, ἔναντι τοῦ Παλαιοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος. Αἱ περισσότεραι Εὐρωπαϊκαὶ χώραι, τὸ ἔχουν συμπεριλάβει εἰς τὰ Ἀναλυτικὰ τῶν Προγραμμάτων, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, διὰ τὴν μεγάλην εἰδολογικὴν μόρφωσιν τὴν ὁποίαν παρέχει.

7. Ἡ ἐπέκτασις τῆς Πατριδογνωστικῆς ὕλης, ὥστε νὰ συμπεριληφθοῦν κεφάλαια ἐξ ὧν τῶν μαθημάτων, δημιουργεῖ ἰσχυρά θεμέλια, ἐν οἷς θὰ οἰκοδομηθῇ τὸ ὅλον τῆς μορφώσεως οἰκῆμα.

Β' Ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης

Α' ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

1. Τὸ περιεχόμενον τοῦ Ν.Α.Π. εἶναι διατεταγμένον, τόσον κατὰ τάξεις, ὅσον καὶ εἰς τὸ σύνολόν του, εἰς τὰ διάφορα μαθήματα, ἐπαλλήλως, κατὰ τὸν ἀρμόζοντα, εἰς τὴν φύσιν ἐκάστου μαθήματος, τρόπον. Εἰς τὴν Ἰστορίαν κατὰ πρόοδον, εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν γενετικῶς, εἰς τὴν Γραμματικὴν κατὰ ὁμοκέντρους κύκλους κλπ.

2. Εἰς τὴν ἐπαλληλίαν τῆς ὕλης, εὐρίσκουν ἐφαρμογὴν ἐν τῷ Ν.Α.Π. αἱ καθιερωμέναι σήμερον ἀρχαί: ι) ἐκ τῶν πλησίον πρὸς τὰ μακράν, ιι) ἐκ τῶν γνωστῶν πρὸς τὰ ἀγνωστα, ιιι) ἐκ τῶν ἀπλῶν πρὸς τὰ σύνθετα. Εἰς τοῦτο βοηθεῖ ἡ ἐπέκτασις τῆς Πατριδογνωστικῆς ὕλης, εἰς τὰς μικρὰς τάξεις.

3. Ἡ παράλληλος διάταξις τῆς ὕλης εἶναι ἐπίσης ἐπιτυχὴς καὶ βοηθεῖ εἰς τὸν σχη-

Β' ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

1. Ὁ πολλαπλασιασμός καὶ ἰδίᾳ ἡ διαίρεσις, εἰς τὴν ὕλην τῆς Ἀριθμητικῆς τῆς Α' τάξεως, θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ μὴ συμπεριληφθοῦν. Διότι οἱ μαθηταί, εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτήν, δὲν ἔχουν τὴν πνευματικὴν δύναμιν διὰ νὰ κατανοήσουν τὸν μηχανισμόν των. Σχετικῶς ὁ Ν. Καραχρίστος, εἰς τὸ βιβλίον του «Ἡ Ἀριθμητικὴ καὶ ἡ Γεωμετρία εἰς τὸ Δημοτικόν Σχολεῖον μας», λέγει: «Οὐδέποτε ἐμφανίζονται εἰς τὸν μαθητὴν τῆς Α' τάξεως ὁ πολλαπλασιασμός καὶ ἡ διαίρεσις».

2. Ἴσως νὰ μὴ ἦτο ἱερεβολή νὰ συμπεριλαμβάνετο εἰς τὸ Α.Π. καὶ τὸ μάθημα τῆς ξένης γλώσσης, καθ' ὃ θὰ ἐδιδάσκοντο στοιχειώδεις γνώσεις, τοῦλάχιστον διὰ πρακτικούς σκοπούς, ὡς ἡ γραφὴ διευθύνσεων εἰς ἀλληλογραφίαν, ἀνάγνωσις ἐπιγραφῶν κλπ., οἱ μαθηταί τῆς Στ' Τάξεως.

ματισμόν ὁλοκληρωμένων ἀντιλήψεων, διεπομένη ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συγκεντρώσεως.

4. Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς Ἑνιαίας Διδασκαλίας, εἰς τὰς πρώτας τάξεις, συντελεῖ εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς συγκεντρώσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραλληλίαν, ἐν αὐταῖς, τῆς διδασκείας ὕλης.

Β' ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

Εἰς τὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς, θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ προηγεῖται τὸ κεφάλαιον τῶν ἀκρίτων μερῶν, ὡς ἀπλούστερον ἀπὸ τὸ τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου. Προσέτι ἡ β' κλίσις, ὡς εὐκολωτέρα, νὰ προηγεῖται τῆς πρώτης, εἰς τὰ οὐσιαστικά. Οὕτω, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνιούσης δυσχερείας, εἰς τὴν ἐπαλληλίαν τῆς ὕλης θὰ ἐφηρμοζέτο πληρέστερον.

Γ' Ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν τῆς ὕλης

Α' ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

Ἡ μεγάλη ἑκτασις τῆς ὕλης, εἰς τὸ μάθημα τῆς Πατριδογνωσίας, καλύπτουσα ὅλον τὸν κύκλον τῶν γνώσεων, ἀποτελεῖ πλεονέκτημα, διότι «ἡ Πατριδογνωσία εἶναι τὸ ὑπόβαθρον ὧν τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Σχολείου», ὡς ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς τὸ Βελγικόν Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τοῦ 1957, ἐν ἑκ τῶν πλέον προοδευτικῶν Προγραμμάτων τοῦ κόσμου.

Β' ΑΔΤΝΑΜΙΑΙ:

Ἡ μεγάλη ἑκτασις τῆς ὕλης, εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, πλὴν τῆς Πατριδογνωσίας, ἐν σχέσει μὲ τὸν περιορισμένον χρόνον διδασκαλίας, τοῦλάχιστον διὰ τὰ μονοθέσια σχολεῖα, παρεμποδίζει τὴν εὐχέρειαν τῆς μεθοδικῆς ἐπεξεργασίας τῆς. «Ἡ ἀπόδοσις τῶν μαθη-

τῶν, δὲν εἶναι δυνατὴ, ἄνευ διεξοδικῆς ἐπεξεργασίας τῆς ὕλης. Καὶ διεξοδικὴ ἐπεξεργασία τῆς ὕλης εἶναι ἀδύνατος, ἄνευ αὐτοπεριορισμοῦ», συνεφώνησαν οἱ Γερμανοὶ Παιδαγωγοί, ἐν οἷς καὶ ὁ EDUARD SPRANGER καὶ ὁ MARTIN WAGENSCHNIEDER, ὁ εἰσηγητὴς τῆς Παραδειγματικῆς διδασκαλίας, ἥτις ἔχει γίνεαι ἀπαίτησις εἰς τὰς Δυτικὰς χώρας εἰς ἑν συνέδριον εἰς Τυβίγγην τῆς Γερμανίας. Τὸ ἴδιον συνέδριον ἀπεφάνθη: «Ἡ διείσδυσις εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας, ἔχει ἀπαραίτητον προβάδισμα, ἔναντι πάσης ἐπεκτάσεως τῆς περιοχῆς τῆς ὕλης τῆς διδασκαλίας. Πρωταρχικὰ φαινόμενα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, δύνανται νὰ γίνωνται καταληπτά, ἀπὸ τὸ παράδειγμα ἐνὸς καὶ μόνου, ὑπὸ τῶν μαθητῶν πράγματι κατανοηθέντος, ἀντικειμένου... ἀλλὰ συνήθως συσκοτίζονται, διὰ τῆς συσσωρεύσεως ὁσμάντου ὕλης διδασκαλίας, ἥτις

δὲν κατανοεῖται καλῶς καὶ δι' αὐτὸ λησμονεῖται ταχέως.

Τὸν περιορισμὸν τῆς ὕλης ζητεῖ καὶ ὁ STÖCKER, ὅταν λέγει: «Χρειάζεται θάρος νὰ ἀφίνωμεν κενά, χάριν τῆς διεξοδικότητος. Εἶναι προτιμώτερον νὰ ἐπεξεργαζώμεθα ὀλιγωτέρας ἐνότητες, ἀλλὰ διεξοδικῶς». «Ὁ περιορισμὸς τῆς ὕλης εἶναι ἀπαραίτητος καὶ χάριν τῆς αὐτενεργείας, ἀλλὰ καὶ διότι ἀπαιτεῖται χρόνος διὰ νὰ συνηθίσουν οἱ μα-

θηταὶ νὰ αὐτενεργοῦν» λέγει χαρακτηριστικῶς καὶ ὁ κ. Κονιδιτσιώτης... Ἰδιαίτερος ἐκτεταμένη εἶναι ἡ Γραμματικὴ εἰς τὰς Ε' καὶ Στ' Τάξεις. Καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Μελανίτης, λέγει σχετικῶς: «Ἐκ τῆς διαπιστώσεως ὅτι τὸ γλωσσικὸν ὕλικὸν ἐκμανθάνεται δυσχερῶς καὶ διατηρεῖται ὀλιγώτερον οἰουδήποτε ἄλλου, προκύπτει ἡ ἀπαιτήσις νὰ εἶναι τὸ σχολεῖον ὀλιγώτερον ἀπαιτητικόν».

Δ' Ὡς πρὸς τὰς μεθοδικὰς ὁδηγίας

Α' ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

1. Εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Νέου Σχολείου καὶ τοῦ Σχολείου Ἑργασίας, ἐφ' ὅσον συνιστοῦν συνεχῶς τὴν ἐπαγγελματιαν, τὴν αὐτενεργείαν, τὴν ἐργασίαν, τὰς συλλογὰς διὰ τὴν κατάρτισιν μουσείων κλπ. Σχετικῶς, τὴν κατάρτισιν συλλογῶν συνιστᾷ καὶ ὁ Κ. Γεωργούλης, εἰς μίαν εἰσήγησίν του εἰς ἓν συνέδριον Ἑπιθεωρητῶν. «Θὰ ἦτο δυνατόν, λέγει οἱ Ἑπιθεωρηταὶ νὰ κατευθύνουν τὴν κοινὴν τῶν διδασκάλων ἐργασίαν, ἵνα,

σὺν τῷ χρόνῳ, καταρτισθοῦν συλλογαὶ ὕλικου, ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἀντικείμενα διδασκαλίας καὶ ἀγωγῆς, ἅτινα παρέχει ἡ στενότερον νοουμένη, πατρὶς τοῦ μαθητοῦ».

2. Εἶναι σαφεῖς καὶ λίαν κατατοπιστικά.

Β' ΑΔΤΝΑΜΙΑΙ:

Αἱ μεθοδικαὶ ὁδηγίαι, ἂν καὶ εἶναι περισσότεραι εἰς τὸ Ν.Α.Π. ἀπὸ τὸ Παλαιόν, ἐν τούτοις εἶναι ἀνεπαρκεῖς. Χρειάζονται περισσότεραι καὶ εἰς ὅλα τὰ μαθήματα.

Ε' Ὡς πρὸς τὸ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα τοῦ Ἰδρυτοῦ Δημ. Σχολείου

Α' ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ:

1. Ἡ αὐξήσις τῶν διδακτικῶν ὥρῶν τῆς Πατριδογνωσίας, εἰς τὰς μικρὰς τάξεις. Διότι ἡ «Πατριδογνωσία», ἡ στενότερη καὶ ἡ πλατύτερη πατρίδα, εἶναι ἡ βάσις. Αὕτη πρέπει νὰ γνωρίσουν τὰ παῖδιά, ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεως. Καὶ ἀπ' αὐτὴν θὰ ἀπλώνωνται σὲ πλατύτερον ὄριζοντα, ἀνάλογον μὲ τὸν βαθμὸν καὶ τὸν τύπον τοῦ σχολείου, γὰρ νὰ ξαναγνωρίσουν τέλος πάλι σ' αὐτήν.

2. Ἡ κατάργησις τῆς συνδιδασκαλίας εἰς τὰς Γ' καὶ Δ' Τάξεις εἰς τὰ γλωσσικά μαθήματα καὶ εἰς τὰς Ε' καὶ Στ' εἰς τὴν Γραμματικὴν. Διότι δὲν ἀνταπεκρίνεται προηγουμένως ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν διδασκομένην ὕλην, εἰς τὸ δύσκολον αὐτὸ μάθημα...

Β' ΑΔΤΝΑΜΙΑΙ:

1. Ἡ ὑποτίμησις τῶν Τεχνικῶν μαθημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα οὔτε μία διδακτικὴ ὥρα ἀφιερῶντο ἐβδομαδιαίως. Ἐνῶ τὰ μαθήματα ταῦτα σήμερον, θεωροῦνται, ὅχι μόνον ἰσότημα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ, παρὰ πολλῶν παιδαγωγῶν, πρωτεύοντα, διότι αὐτὰ βοηθοῦν περισσότερο, ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν λανθανουσῶν ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν.

2. Ὁ περιορισμένος ἀριθμὸς διδακτικῶν ὥρῶν εἰς τὰ Γλωσσικά μαθήματα τῶν τεσσάρων ἀνωτέρων τάξεων καὶ εἰς τὰ Μαθηματικά τῶν ἰδίων τάξεων, καὶ μάλιστα, κατόπιν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ὕλης τῶν μαθημάτων αὐτῶν.

3. Ἡ συνδιδασκαλία εἰς τὴν Ἱστορίαν

τῶν Γ' καὶ Δ' Τάξεων. Διότι οἱ μαθηταὶ τῆς Γ' Τάξεως, δὲν δύνανται νὰ κατανοήσουν τὴν ὕλην τῆς Ἱστορίας τῆς Δ' Τάξεως (χρονολογίαι, γεωγραφικοὶ ὅροι, αἰτιώδεις σχέσεις, κρίσεις, χαρακτηρισμοὶ κλπ.). Προσέτι, ἐν ἐξάμηνον, δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἱστορίας τῆς Δ' Τάξεως, τῆς ἐνδοξότερας περιόδου τῆς Ἱστορίας μας. Ἀποτέλεσμα νὰ ἐπικρατήσῃ «βία, προχειρότης, ἀμεθοδεία... ἀμάθεια».

4. Ἡ συνδιδασκαλία τῆς Γεωγραφίας εἰς τὰς Γ' καὶ Δ' Τάξεις. Διότι: 1) Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διδασκοῦν ἐκτενῶς ὅλοι οἱ γεωγραφικοὶ ὅροι, νὰ γίνων κτῆμα τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ κατανοήσουν τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸν γεωγραφικὸν χάρτην. Ἡ ἀπὸ τὸν χάρτην, διδασκαλία, ἀπαιτεῖ φαντασίαν. Αὕτη δὲ «ἄντλει τὸ ὕλικόν της ἀπὸ προϋπαρχούσας παραστάσεις». 2) Οἱ μαθηταὶ τῆς Γ' Τάξεως, δὲν εἶναι ὥριμοι πνευματικῶς, διὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας ἀπὸ τὸν χάρτην.

5. Ἡ κατάτμησις τοῦ ἡμωρίου, τὸ ὁποῖον κατ' οὐσίαν εἶναι 25λεπτον, εἰς δύο διδακτικὰς ὥρας, εἶναι πρακτικῶς ἀνεφάρμοστος, ὅταν θέλωμεν νὰ εἶναι μεθοδικὴ ἡ διδασκαλία μας. Πολὺν περισσότερο ἐφ' ὅσον πρόκειται διὰ τὰ μαθήματα τῆς Γραμματικῆς καὶ Ἀριθμητικῆς, ὅπου ἀπαιτεῖται, ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διδασκαλία ἐπαγωγικὴ.

ΣΤ' ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ

1. Νὰ περιορισθῇ ἡ ὕλη ὅλων τῶν μαθημάτων εἰς τὰ οὐσιώδη, πλὴν τῆς Πατριδογνωσίας, διότι:

1) Ἡ καθαρώς πνευματικὴ ἐργασία τῶν

μαθητών, δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνει τὰς 15—20 ὥρας ἑβδομαδιαίως, ὡς ὀρίζει ἡ UNE-SCO, εἰς διηλίκιον τὸ ὁποῖον κατ' ἐντολήν της ἔγραψεν ὁ R. DOTTRENS.

υ) Πρέπει νὰ θυσιάζεται τὸ ποσόν, χάριν τοῦ ποιοῦ, ὡς τονίζει ὁ WAGENSCHHEIN).

ιι) Τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον, ἔχει χρέος νὰ παραδῶσιν εἰς τὴν κοινωνίαν, κατὰ τὸ δυνατόν, ὁμοιογενές ὕλικόν. Αὐτὸ θὰ γίνῃ διὰ βελτιώσεως τῶν ἀδυνάτων. Ἄρα τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα θὰ πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πνευματικὴν ἱκανότητα τῶν ἀδυνάτων.

ιιι) Ἄν τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τοῦ 1918 ἦτο ἀνώτερον τῶν δυνάμεων ἐνὸς μεγάλου ποσοστοῦ τῶν μαθητῶν μας, με ἀποτελεσματὶν τὴν καταστρεπτικὴν καθυστέρησιν αὐτῶν εἰς μίαν ἢ περισσοτέρας τάξεις, ὡς ἐν ἀρχῇ εἵπομεν, ἐπιτρέπεται ἡ καθιέρωσις Νέου Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος ἴσης ἢ μεγαλύτερας ἐκτάσεως;...

2. Εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν τῆς Α' Τάξεως νὰ μὴν συμπεριλαμβάνεται πολλαπλασιασμὸς καὶ διαίρεσις, διὰ προειρηθέντας λόγους (Α/β I).

3. Νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὸ Ν.Α.Π. 1) ὡρον μάθημα ξένης γλώσσης, διὰ λόγους πρακτικούς καὶ μόνον διὰ τὴν Στ' Τάξιν. (Α/β) 2)

4. Αἱ μεθοδικαὶ ὁδηγίαι τοῦ Ν.Α.Π. νὰ εἶναι περισσότεραι καὶ ἐκτενέστεραι, ὅπως συμβαίνει εἰς τὸ Α.Π. τῆς Γαλλίας π.χ. τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τόμον ὁλόκληρον, ἐνῶ εἶναι συντομώτατον, ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν τῆς ὕλης. Νὰ μὴ γίνῃ δεδαλως ἐκλίνῃ Προσκούσιον διὰ τὸν διδάσκαλον, ἀλλὰ νὰ διαφωνεῖ.

5. Τὸ Ὁρολόγιον Πρόγραμμα εἰς τὰ 1) θέσια Δημ. Σχολ. νὰ τροποποιηθῇ, ὡς ἀκολουθῶς:

ι) Νὰ διατεθοῦν διὰ τὰ Τεχνικὰ τρεῖς ἡμίωρα ἑβδομαδιαίως. Ἦτοι, ἐν δι' ἑκαστον συνδιδασκόμενον τμήμα.

ιι) Νὰ διατεθῇ εἰς Γεωγραφίαν Γ' καὶ Δ' Τάξεων ἐν ἡμίωρον εἰσέτι καὶ νὰ χωρισθοῦν αἱ τάξεις. Ἡ Γ' Τάξις νὰ κἀνῃ ἐν ἡμίωρον καὶ ἡ Δ' δύο, ἑβδομαδιαίως.

ιιι) Τὸ αὐτὸ μετὰ τὴν Γεωγραφίαν, νὰ γίνῃ καὶ διὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν Γ' καὶ Δ' Τάξεων.

ιιι) Νὰ προστεθῇ ἐν ἡμίωρον καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν Γ' καὶ Δ' Τάξεων καὶ νὰ μὴ τέμνεται ἡ διδακτικὴ ὥρα, ἀλλὰ νὰ κἀνῃ ἐκάστη τάξις δύο διδακτικὰς ὥρας.

ιιι) Νὰ προστεθοῦν δύο διδακτικαὶ ὥραι εἰς τὰ Μαθηματικά τῶν Ε' καὶ Στ' Τάξεων. Οὕτω αἱ πέντε διδακτικαὶ ὥραι τῶν Μαθηματικῶν νὰ κατανεμηθοῦν ὡς ἀκολούθως:

Διὰ τὴν Ε' Τάξιν δύο, διὰ τὴν Ἀριθμητι-

κὴν, εἰς τὴν θὰ εἶναι ἐνσωματωμένη καὶ ἡ Γεωμετρία, ὡς καὶ εἰς τὰς Γ' καὶ Δ' Τάξεις.

Διὰ τὴν Στ' Τάξιν δύο διὰ τὴν Ἀριθμητικὴν καὶ μία διὰ τὴν Γεωμετρίαν ἑβδομαδιαίως.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προστίθενται ὁκτὼ διδακτικαὶ ὥραι. Δύνανται νὰ ἐξευρεθοῦν, χωρὶς νὰ ἐπιβαρύνωμεν τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν ὥρῶν τοῦ Προγράμματος, ὡς ἀκολούθως:

α) Νὰ ἀφαιρεθοῦν ἐκ τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν Α'—Β' Τάξεων τὰ δύο ἡμίωρα, ἐφ' ὅσον εἰς τὸ μάθημα τῆς Πατριδογνωσίας προσσηρτήθη ἀρκετὴ ὕλη θρησκευτικῶν, ἀντιστοιχοῦσα εἰς μίαν διδακτικὴν ὥραν τοῦλάχιστον, ἑβδομαδιαίως. Ἐκ τῶν Γ'—Δ' Τάξεων ἐν ἡμίωρον καὶ ἐκ τῶν Ε'—Στ' δύο ἡμίωρα, ἐφ' ὅσον θρησκευτικὴ ἀγωγή παρέχεται διὰ τῆς κοινῆς προσευχῆς διαρκείας τοῦλάχιστον 60 λεπτῶν, ἑβδομαδιαίως, διὰ τοῦ Κατηχητικοῦ, τοῦλάχιστον 60' ἑβδομαδιαίως καὶ διὰ τοῦ Ἐκκλησιασμοῦ, διαρκείας ἑβδομαδιαίως, τοῦλάχιστον 90 λεπτῶν, συνολικῶς δηλαδή, μετὰ τοῦ ἡμῶρον τακτικοῦ μαθήματος 240 λεπτῶν ἢ 9 διδακτικῶν, 25λέπτων, ὥρῶν καὶ 15 λεπτῶν ἐπιπλέον. Διὰ ποῖον ἄλλον τομέα τῆς ἀγωγῆς, διατίθεται εἰς τὸ 1) θέσιον σχολεῖον, τόσος χρόνος;

β) Νὰ ἀφαιρεθῇ ἐκ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τῶν Γ'—Δ' καὶ Ε'—Στ' ἀνὰ ἐν ἡμίωρον ἐφ' ὅσον ἐπεξετάθη ἡ σχετικὴ τῆς Πατριδογνωσίας ὕλη εἰς τὰς δύο πρώτας τάξεις.

γ) Δεδομένου ὅτι ὅλα τὰ 1) θέσια σχολεῖα, πλὴν τῶν προτύπων, εὐρίσκονται εἰς ἀγροτικὰς περιοχάς, οἱ μαθηταὶ δύνανται, κατὰ τὰς ἐλευθέρας ὥρας τῶν νὰ ἀσχολοῦνται μετὰ παιδιῶν. Προσέτι, βοηθοῦντες εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας τοὺς γονεῖς τῶν, ἐξασκοῦν τὰς σωματικὰς δυνάμεις τῶν. Ἄν λοιπόν, ἀπὸ δίωρος, καταστῇ μονώωρος ἡ Γυμναστική, εἰς αὐτὰ τὰ σχολεῖα, διὰ τὰς τέσσαρας ἀνωτέρας τάξεις, δὲν ὑφίσταται ὁ κίνδυνος τῆς μονομεροῦς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος. Οὕτω ἐξευρέθησαν αἱ ὁκτὼ ἀπαιτούμεναι διδακτικαὶ ὥραι...

ιι) Τὰ τέταρτα τῆς Γραμματικῆς τῶν Γ', Δ', Ε' καὶ Στ' Τάξεων νὰ γίνων ἡμίωρα εἰς ἑκάστης τῆς Ἀναγνώσεως. Δύο δι' ἐκάστην τάξιν.

ιιι) Μία διδακτικὴ ὥρα νὰ διατεθῇ διὰ στοιχεῖα ξένης γλώσσης, εἰς τὴν Στ' Τάξιν, διὰ προσθέσεως ἐνὸς ἡμῶρον εἰς τὸ ὅλον Πρόγραμμα.

ΣΤΤΑ. Ν. ΚΑΚΑΒΕΛΑΚΗΣ
Διδάσκαλος

Ο ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΟΧΗΝ

Υπό ΧΡ. ΖΑΡΑ

Υπό τὸν ὄρον «λαϊκὸς πολιτισμὸς» νοεῖται πᾶσα πηγαία καὶ αὐθόρμητος δημιουργία τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος, «δὲν εὐμάρησε πλούτου καὶ παιδείας». Πρόκειται περὶ τοῦ λαοῦ τῆς υπαίθρου, καὶ δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ ὑπάρξῃ ἡ ἐλάχιστη παρανόησις, ἂν, ὡς λαϊκὸν πολιτισμὸν ἐννοοῦμεν τὸν πολιτισμὸν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ἐποχήμας χαρακτηρίζεται, ἐξ ἄλλου, ὡς τεχνολογική, λόγῳ τῆς εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς, τῆς ὁποίας τυγχάνουν σήμερον ὑπὸ τῆς Τεχνικῆς τὰ πορίσματα τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Μία τῶν σπουδαιωτάτων τούτων ἐφαρμογῶν εἶναι, ὡς γνωστόν, ἡ ὁργάνωσις βιομηχανικῶν, πέριξ τῶν ὁποίων συγκεντρῶνται καὶ ἀστικοποιεῖται ὁ πληθυσμὸς. Ἐχει δὲ ἡ ἀστικοποίησις πλείστας ὁσας ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς καθόλου ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ ρόλος τῆς πολιτιστικῆς δημιουργίας μετετοπίσθη ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν μηχανήν, καὶ ἡ ψυχὴ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀναθλύζει πᾶσα αὐθόρμητος πολιτιστικὴ ἐκδήλωσις, περιελθούσα εἰς παθητικὴν κατάστασιν, τείνει ν' ἀποξηρανθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἄγονος καὶ σκληρὴ. Ἡ δὲ τυποποίησις τῶν πάσης φύσεως προϊόντων ἀπειλεῖ σοβαρώτατα διὰ τῆς ὁμοιομορφίας τὴν πολιτιστικὴν φυσιογνωμίαν χωρίων, πόλεων καὶ ἐθνῶν, πέραν τούτου μὲ τὴν συνεχῆ τελειοποίησιν τῶν μέσων συγκοινωνίας, οἱ ἄνθρωποι ἦλθον, παρὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀποστάσεις, ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου. Πολιτισμοὶ ποικιλωτάτης ὕφους καὶ ἄνθρωποι μὲ τὰς πλέον διαφορετικὰς ἀντιλήψεις συμπαρῳοῦνται.

Ἡ ἐπαφὴ εἶναι καὶ ὠφέλιμος ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος, καὶ καλὸν εἶναι οἱ κίνδυνοι νὰ ἐπισημαίνωνται.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ πάντες τείνομεν νὰ γίνωμεν σήμερον κοσμοπολίται ὅχι μόνον ὡς πρὸς τὴν ἀμφίεσιν, τὴν τέχνην, τοὺς χοροὺς, τὰ τραγούδια, τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰ ἥθη. Λησμονοῦμεν, ὅτι ὀπίσω μας ὑπάρχει μία ἰδιαίτερα ἱστορία, μία πολυτιμος, πολυτιμωτάτη παράδοσις, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ ἑαυτοῦ μας καὶ προσδιορίζει τὴν ψυχικὴν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἰδιαιτερότητά μας. Ἡ ἀποκλειστικὴ καὶ μανιώδης στροφὴ πρὸς τὸ νέον, τὸ ξένον, λαμβάνει διαστάσεις τελείας ἀποστροφῆς πρὸς κάθε τι, τὸ ὁποῖον συνδέεται μὲ τὸ παρελθόν καὶ εἶναι καθαρῶς ἰδικόν μας.

Λαδὸς ὁμῶς, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν παράδοσιν καὶ λησμονεῖ τὴν ἱστορίαν του, λησμονεῖ τὸν ἑαυτόν του. Διότι, ὅτι εἶναι σήμερον τὸ ὀφείλει εἰς τὸ χθές, εἰς τὸ παρελθόν του.

Ὁ πολιτισμὸς, ἐξ ἄλλου, ὕλικός καὶ πνευματικός, ἔχει πάντοτε τὰς ρίζας του εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ εἶναι κάτι τὸ ἐντελῶς νέον, ἀλλ' ἐξέλιξις καὶ προαγωγή ἐκείνου τῶν παρωχημένων ἐποχῶν. Ἡ ὑπαρξίς ἐντὸς τοῦ νέου καὶ στοιχείων τοῦ παλαιοῦ εἶναι διὰ μίαν ὁργανικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀναπόφευκτος καὶ ἀναγκαῖα. Παραγωγή στερουμένη τῶν στοιχείων τούτων εἶναι ποσότης καὶ ὄχι ποιότης. Εἶναι ἄνευ φυσιογνωμίας, ἀμορφος καὶ ἀχαρὶς. Δὲν δύναται κανὼν νὰ ὀνομασθῇ πολιτισμὸς καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, τούλάχιστον εἰς τὸν πνευματικὸν τομέα. Ὁ πολιτισμὸς, ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἐννοία τῆς λέξεως, φέρει πάντοτε τὴν σφραγίδα τῆς ψυχῆς τοῦ δημιουργοῦ.

Ὁ ἑλληνικὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς, μὲ ὅλας τὰς κατὰ τόπους ἀποχρώσεις του, ἔχει στοιχεῖα πολύτιμα δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ διατηρήσωμεν. Ἡ λαϊκὴ ψυχὴ εἶναι ἄριστος καλλιτέχνης καὶ δὲν δύναται ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς μηχανῆς. Αὐτὴ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας, ἡ κατὰ τινὰς ἀπαίδευτος καὶ κατ' ἄλλους τὴν παιδείαν τῆς ζωῆς γενομένη, ἔχει τὴν ἱκανότητα ν' ἀφομοιώνῃ πλήρως τὰ ἐξωθεν προσλαμβανόμενα στοιχεῖα καὶ νὰ οἰκοδομῇ τὸν πολιτισμὸν ὁργανικῶς, δίδουσα εἰς αὐτὸν μορφήν ἀνάλογον πρὸς τὸν χαρακτήρα της.

Ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους διαθιοῖ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν γωνίαν αὐτὴν τῆς γῆς, καί, κατανεμημένος εἰς χωρία καὶ πόλεις, δημιουργεῖ. Ἐκαστος οἰκισμὸς, ἐκάστη ἐπαρχία καὶ ἡ Ἑλλάς ὡς ἐθνικὴ ἐνότης ἀποτελεῖ πολιτιστικὴν μονάδα μοναδικὴν εἰς τὸν κόσμον. Ἐχει ἰδιαιτέραν ἱστορίαν καὶ ἰδιόμορφον λαϊκὸν πολιτισμὸν, ὅπως διεμόρφωσεν αὐτὸν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἡ ὁποία εὐρίσκει τὴν λύτρωσιν της εἰς τὴν δημοτικὴν μουσικὴν, τὰ τραγούδια, τοὺς χοροὺς, τὴν τέχνην, τὴν ἀμφίεσιν, τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὴν ἔρησκείαν.

Εἰς τὸν κατὰ τόπους ἑλληνικὸν λαϊκὸν πολιτισμὸν ὑπῆρχεν ἄλλοτε σαφὴς καὶ συγκεκριμένη φυσιογνωμία, ὑπῆρχεν ἰδιάζον πολιτιστικὸν χρῶμα. Ὁ δευτέρος ὁμῶς παγκοσμιος πόλεμος καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι περιπέτειαι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους κατέφερον τὸ πρῶτον πλῆγμα κατὰ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ μας. Τὴν χαριστικὴν βολὴν ἐναντίον του δίδει σήμερον ἡ βιομηχανία μὲ τὴν μαζικὴν τυποποιημένην παραγωγήν, ἡ ὁποία ἐξαπλώνει τὴν ὁμοιομορφίαν καὶ ἐξαφανίζει τὴν ποικιλίαν τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ ὁποίου εἶναι ὄχι ἡ μηχανικὴ πα-

ραγωγή, ἀλλ' ἡ προσωπικὴ δημιουργία. Τὰ ἑλληνικὰ χωριά ἔχασαν τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὸ ἰδιάζον πολιτιστικὸν χρῶμα τῶν. Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν ἔγινεν ἓν ἀπὸ τὰ πολλὰ. Κάθε ἐπαρχία μία ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ διαπίστωσις αὕτη ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς κατὰ τόπους ἰδρύσεως μουσείων τοπικοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις καὶ διαρκὴς ἑκθεσις διαφόρων τοπικῶν ἐνδυμασιῶν, ἐπιπλῶν, σκευῶν, ἐργαλείων καὶ ἄλλων ἔργων λαϊκῆς τέχνης, μαγνητοφωνημένης τοπικῆς μουσικῆς καὶ τραγουδιῶν, ὡς καὶ χαρακτηριστικῶν σκηνῶν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ τόπου ἐπὶ εἰκόνων καὶ ἀναγλύφων.

Πέραν τούτου ἡ συγγραφὴ ἰδιαιτέρων ἱστορικῶν μελετῶν δι' ἓνα ἕκαστον οἰκισμόν, χωρίον ἢ πόλιν εἰς τὴν ὁποῖαν θὰ ἐκτίθεται ἡ ἱστορία καὶ θὰ ἐξεικονίζεται ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων πολιτιστικὴ δημιουργία αὐτοῦ, θὰ συμβάλῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ.

Ἡ δὲ ἑξαρσις ὠρισμένων χαρακτηριστικῶν λαϊκῶν πολιτιστικῶν στοιχείων ἐντὸς τῶν προγραμμάτων τῶν σχολείων Δημοτικῆς, Μέσης καὶ Ἑπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσεως, ἡ ἀξιοποίησις αὐτῶν ὑπὸ τῆς συγχρόνου Τέχνης καὶ ἡ προβολὴ τῶν κατὰ τὰς τοπικὰς ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς ἀποτελεῖ καθήκον ὄλων τῶν ἁρμοδίων παραγόντων.

Ἐν κατακλείδι ἐπιθυμοῦμεν νὰ τονίσωμεν ὅτι ὁ λαϊκὸς μας πολιτισμὸς ἀποτελεῖ ἑκφρασίαν, ἀλλὰ καὶ τροφήν τῆς ψυχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐκδηλώσιν καὶ ταύτοχρόνως παράγοντα διαμορφώσεως αὐτῆς. Καλλιέργεια δὲ καὶ προαγωγή τοῦ πολιτισμοῦ τούτου σημαίνει, ἐν τελευταία ἀναλύσει, σφυρηλάτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, σημαίνει καλλιέργειαν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, σημαίνει ἑξαρσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἔθνους μας.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΖΑΡΑΣ
Παιδαγωγός

Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ «ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ»

Υπό ΝΙΚ. ΒΙΝΤΖΗΛΙΟΥ

ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκφράσεως τῶν σκέψεων καὶ τῶν διακατεχόντων τὴν ψυχὴν μας συναισθημάτων, ἐὰν ἀναζητήσωμεν, θὰ ἴδωμεν ὅτι αὕτη χάνεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Ὁ ἀρχέγονος ἄνθρωπος, φύσει κοινωνικὸν ὄν, ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην ἐπικοινωνίας καὶ συνεννόησεως μετὰ τοῦ πλησίον του καὶ ἱκανοποίησε τὴν ἀνάγκην του αὐτὴν εἴτε διὰ καταλλήλων κινήσεων τοῦ σώματός του (νευμάτων), ὥς θὰ ἔπραττε καὶ σήμερον ὁ μὴ ἔχων ἐν χορῇ τὰ φωνητικὰ του ὄργανα, εἴτε δι' ἀνάγκων καὶ ἀσυναρτήτων κραυγῶν, μιμούμενος τὰ περιστοιχίζοντα αὐτὸν στοιχεῖα τῆς φύσεως ἢ ἄγρια ζῶα, λόγου χάριν τὴν βροντὴν ἢ τὸν ὑποχθόνιον γδοῦπον τοῦ σεισμοῦ, τὸ σύριγμα τοῦ ἀνέμου, τὸ οὐρλιασμα τοῦ λύκου κ.λ.π. Ἀπὸ δὲ τὰς φωνὰς τῶν ζώων δυνάμεθα νὰ πιστεύομεν, πράγματι, ὅτι ἐλάμβανε πρωτοτύπους καὶ συχνῆς χρήσεως λέξεις, ὥς παρατηρεῖται σήμερον εἰς τὸ παιδί, τὸ ὁποῖον, πρωτοῦ ἐκμάθει τὴν ὀνομασίαν ζώων τοῦ στενοῦ περιβάλλοντός του, ὀνομάζει νάου τὴν γάτα, γάου τὸν σκύλον κ.λ.π. Κατὰ παρόμοιον τρόπον δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἠνδρώθη καὶ ἡ νηπιακὴ μορφή τῆς γλώσσης καίτοι καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν προέλευσίν της ὑπάρχουν πολλὰ θεωρία.

Ἡ σημασία δὲ τῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γλώσσης εἶναι πρόδηλος ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἄνευ αὐτῆς κάθε κοινωνικὴ ζωὴ ἢ συνεννόησις θὰ ἦτο ἀδύνατος.

Διὰ τῆς γλώσσης ἐπίσης διευρύνεται ὁ πνευματικὸς ὀρίζων τῶν λαῶν καὶ ἀνέρχεται τὸ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον αὐτῶν. Κατὰ τὸν Νόμον δὲ τῆς κυκλικῆς συναρτίσεως διὰ τῆς ἐκλεπτύνσεως τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος ἐκπολιτίζεται ὁ ἄνθρωπος ἢ — ἀντιστρόφως — εἰς τὸν ἀνώτερον πνευματικῶς ἄνθρωπον παρατηρεῖται ἀνάλογον γλωσσικὸν συναίσθημα.

Συμβαδίζει κατὰ συνέπειαν ἡ πολιτιστικὴ στάθμη τοῦ λαοῦ μὲ τὸν ἐμπλουτισμὸν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς γλώσσης του καὶ τὴν ἐκλέπτυνσιν τοῦ γλωσσικοῦ του συναισθήματος.

Κατὰ τοὺς ἀνθρωπιστὰς ὁ ἄνθρωπος διαπλάττει τὴν ψυχὴν του καὶ μορφώνεται ἔθνικῶς μὲ τὴν μελέτην τῆς γλώσσης του. Διὰ τῆς ὁπτικῆς δὲ καὶ ἀκουστικῆς συνειδήσεως, ἢ ὅποια ἀποκτᾶται ἐνώπιον τοῦ γραφοῦ καὶ προφορικοῦ λόγου γεννᾶται καὶ προάγεται τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα.

Ἡ γλῶσσα λοιπὸν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις, δημιουργεῖ κατὰ κύριον λόγον, τὸν ἔθνισμὸν εἰς κάθε λαόν. Ἀλλὰ μήπως καὶ ταῦτα διὰ τῆς γλώσσης κυρίως δὲν διατυπώνονται, διατη-

ροῦνται καὶ μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν; Ἡ «παραμυθοῦ» ἢ γιὰ τὴν θὰ χαράξῃ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων, ὅ,τι παρέλαβεν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν της γιὰ τὴν «ψυχῆς κάτοπτρον» ὀνομάζει τὴν γλῶσσαν ὁ (Leibnits) ἐνῷ ὁ Δημόκριτος τὴν ἀποκαλεῖ «ψυχῆς Ἀγγελον».

Προσέτι ἡ γλῶσσα εἶναι προϋπόθεσις διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν. Χωρὶς τὴν γλῶσσαν οὔτε παραστάσεις δύνανται ἐπαρκῶς νὰ διατυπωθῶν καὶ νὰ διατηρηθῶν, διὰ τῆς μνήμης, οὔτε ἐπίσης αἱ παραστάσεις αὐταὶ ν' ἀναπλασθῶν διὰ τῆς φαντασίας.

Ἐξωτερικεὺς τοῦ διακατέχοντος τὴν ψυχὴν μας κόσμου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χωρὶς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς γλώσσης καὶ τῶν λέξεων. Δι' αὐτῆς τὸ παιδί δηλοῖ τὰς παραστάσεις του καὶ ὁ ὥριμος τὰς ἐννοίας του ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν.

Κάθε διδασκαλία διὰ τοῦ προφορικοῦ κυρίως λόγου — ὅστις εἶναι ὁ κατὰ Πλάτωνα «ζῶν» τελεῖται καὶ κάθε γνώσις διὰ τῆς γλώσσης ἐπιτελεῖται.

Ἡ γλῶσσα λοιπὸν δικαίως ἐμπνέει ὑπερφάνειαν εἰς κάθε λαόν, ὅστις ὀφείλει νὰ διαφυλάττῃ αὐτὴν ἀνόθευτον καὶ ἀνεπηρέαστον ἀπὸ στρεβλωτικὰς ἐπιδράσεις, κατὰ τὴν ἐξελικτικὴν της πορείαν. Κάθε δὲ αὐθαίρετος παρέμβασις καὶ στρέβλωσις τῆς καθιερωμένης ρεοῦσης Ἑθνικῆς γλώσσης ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς προσβάλλουσα τὸν Ἑθνισμὸν καὶ ὑποσκάπτουσα τὴν Ἑθνικὴν ὑπόστασιν. Ἐπίσημος δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα — κατὰ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος — εἶναι ἡ γλῶσσα «εἰς τὴν ὁποίαν συντάσσονται τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ κείμενα τῆς Ἑλληνικῆς Νομοθεσίας».

Ἡμεῖς δὲ οἱ Ἕλληνες, κατὰ τὰ δάθη τῆς ὑπερτριχίλιτοῦς Ἱστορίας μας, παρουσιάσαμεν, ὡς μόνος ἐν Εὐρώπῃ λαός, πρωτότυπον, ζωντανὴν καὶ ἐξαιρετικῶς ὠραίαν γλῶσσαν. Διότι εἶναι ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον, ὅτι μόνον οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Κινέζοι κατῴρθωσαν νὰ δημιουργήσῃν ἔντεχνον λόγον (γλῶσσαν) χωρὶς ν' ἀπομνησθῶν ἄλλον προηγούμενον.

Διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν δικαίως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὑπερφανεύοντο διὰ τὴν τελειότητα καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς γλώσσης των, ἀπεκάλουν δὲ βάρβαρον πάντα λαόν, ὅστις δὲν ὠμίλει τὴν Ἑλληνικὴν. Οὕτως ἀποφαίνεται ὁ Ἰσοκράτης διὰ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.

«Καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας».

Ἄν λοιπὸν διὰ τὸν τυχόντα λαόν τοιαύτης Ἑθνικῆς σπουδαιότητος καὶ σημασίας, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις καὶ καλλιέργεια τοῦ γλωσσικοῦ

συναισθήματος, διὰ τὸν Ἑλληνικὸν τὸν μεταλαμπαδεύσαντα διὰ τῆς ζώσης γλώσσης αὐτοῦ τὸ ζήδωρον πνεῦμα τοῦ Ὀμήρου, τῆς Κλασσικῆς καὶ Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης, εἶναι ζήτημα χρέους καὶ τιμῆς. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι καὶ ἡ πρωτεύουσα θέσις τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ γλωσσικὸν μάθημα ἐκ τῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένων.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ μαθήματα διὰ τῆς γλώσσης κυρίως διδάσκονται, οἱ διδάσκαλοι μεγάλην εὐθύνην φέρουν ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς ἐξελέξεως τῶν παιδιῶν. Προσέτι καὶ οἱ γονεῖς καὶ οἱ κηδεμόνες ὀφείλουν ὅπως ἐνώπιον τῶν παιδιῶν ὁμιλοῦν τὴν εἴηχον, ἀνευ ἀκραιφνῶν τοπικῶν ιδιωτισμῶν καὶ καθαρὰν γλῶσσαν, ἀκολουθοῦντες, πάντοτε τὴν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀπλοποιημένην ἱστορικὴν ὁρθογραφίαν. Ἄς ἔχωμεν δὲ ἐπὶ τούτοις ὑπ' ὄψιν τὴν γνώμην τοῦ (Verghehensteiner) καθ' ἣν ἡ καλλιέργεια τῆς γλώσσης δὲν ἐπιδιώκει, ἀπλῶς καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὑψηλοτέρους σκοπούς.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ»

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι μία τῶν ἀρχαιότερων γλωσσῶν. Κατώρθωσε δὲ νὰ φθάσῃ ἀλώδηντος μέχρι σήμερον, παρὰ τὰς περιτελείας, τὰς ὁποίας ὑπέστη τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον.

Οἱ Ἕλληνες, πιστεύεται, ὅτι κατώκησαν τὸν χώρον τὸν ὁποῖον καὶ σήμερον κατέχουν κατὰ τὴν τρίτην π.Χ. χιλιετηρίδα. Μὴ ὄντες, ὅθεν αὐτόχθονες, ἐπετέλουν, κατ' ἀρχὴν μέρος τῆς μεγάλης Ἰαπετικῆς ὁμοφυλίας αἱ δὲ γλῶσσαι τοῦ λεγομένου Ἰαπετικοῦ ἢ Ἰνδοευρωπαϊκοῦ γλωσσικοῦ κορμοῦ εἶναι ἐννέα: Ἡ Σανσκριτικὴ (Ἰνδική), ἡ Σενδική, ἡ Ἰρακινὴ, ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ Λατινικὴ, ἡ Κελτικὴ, ἡ Γερμανικὴ (ἢ Γοτθικὴ), ἡ Σλαβικὴ καὶ ἡ Λιθουανικὴ. Μεταξὺ δὲ πάντων τούτων ὑπάρχει συγγένεια μὲν, ὑπὸ πάντων ὅμως ἀναγνωρίζεται ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ ὑπεροχὴ εἰς πλοῦτον καὶ ἁρμονίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας. Ὡς παράδειγμα δὲ τῆς ἱκρίστημένης συγγενείας παραθέτομεν:

Ἑλλη.	Λατιν.	Ἰνδικ.
δύο	duo	dua
τρία	tria	tri

Ὅττω δυσκόλως δυνάμεθα νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ ἀποκλήθεις πατὴρ τῆς γλωσσολογίας ΒΟΡΡ δέχεται ἄλλην πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς, γλῶσσαν πρωτότυπον, ἐξ ἧς προήλθον ἅπασαι αἱ συγγενεῖς γλῶσσαι, καὶ νὰ μὲν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρέλαβε, κατὰ τὸν 10ον π.Χ. αἰῶνα, ἀπὸ τὸν ἀνατολικὸν λαὸν τῶν Φοινικῶν γραπτὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἄλλωστε, σὺν τῷ χρόνῳ διεμόρφωσε. Καταλλήλως δυνάμεθα ὅμως νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἄληθῆ τὴν ἐκδοχὴν, καθ' ἣν ὁ Ὀμηρὸς ἐζήτησε κατὰ τὴν 11ην π.Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁπότε ἔχομεν τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὀμήρου, διὰ τῶν ἀθανά-

των καὶ παγκοσμίου ἀξίας μεγαλουργημάτων αὐτοῦ, γνησίως Ἑλληνικὴν μητέρα τῶν ἄλλων γλωσσῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος ἐχρησιμοποιοῖ 19 ἐκ τῶν 24 Φοινικῶν σημείων, ὅλα δὲ, ἀπὸ τὸ 403 π.Χ. καὶ κατ' ἀρχάς μόνον κεφαλαῖα. Προσέτι ἀξιωματικῶς θεωροῦμεν τὸ γεγονός, καθ' ὃ ὁ Ἄγγλος εἰδικὸς (Ventris) ἀνέγνωσεν ἐπιγραφὰς εἰς Μυκήνας, ἀναγομένας εἰς τὸν 13ον π.Χ. αἰῶνα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀποκλήθέντος προελληνικοῦ ἀλφαβήτου.

Ἀργότερον, ὡς γνωρίζομεν, ἀπεφάνησαν διάφοροι διάλεκτοι (τρόποι ὁμιλίας καὶ γραφῆς) αἱ σπουδαιότεραι τῶν ὁποίων εἶναι: ἡ Αἰολικὴ, ἡ Δωρικὴ, ἡ Ἰωνικὴ (ἡ ὁποία πρῶτη ἐυσυστηματοποίησεν τὴν πεζογραφίαν) καὶ ἡ Ἀττικὴ ἐκ τῆς ὁποίας ἀργότερον προήλθεν ἡ κοινὴ διάλεκτος (καὶ σήμερον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν παρομοίως διαλέκτους, τοπικὰς ὅμως, ὅπως ἡ Κερκυραϊκὴ, ἡ Κρητικὴ κ.λ.π.).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου δὲ μέχρι τῶν Ἀλεξανδρινῶν τοῦ 3ου π.Χ. αἰῶνος, οἵτινες ἐφεῦρον τοὺς τόνους (διὰ νὰ διακρίνουν τὰς γνησίας Ἑλληνικὰς λέξεις ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων λαῶν τῶν κατοικούντων εἰς Ἑλληνικὰς τότε χώρας, π.χ. Ἑβραίων, Αἰγυπτίων κ.λ.π.) δὲν ὑπῆρχε πρόβλημα γραμματικῆς καὶ ὁρθογραφίας, καθ' ὃ,τι ὑπῆρχεν τότε ἡ λεγομένη προσωδιακὴ προφορά. Ἐπρόφερον, δηλαδή, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἄλλα μὲν φωνήεντα μὲ βραχείαν φωνήν, ἄλλα δὲ μὲ μακράν. Εἶχον, μὲ ἄλλα λόγια, μουσικὸν τόνον.

Ἐν τούτοις καὶ μέχρι τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ὅτε οἱ Ἕλληνες ἐφθασαν εἰς τὸ ζενίθ τῆς δόξης των, ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, ἡ γλῶσσα ἀποικόνιζε πράγματι, τὸ ἀθάνατον Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ τὸν λάμποντα Ἑλληνικὸν χαρακτήρα, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειωτέραν αὐτῆς μορφήν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μεγάλων θριάμβων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν (493—480 π.Χ.).

Καὶ ἡ πράγματι πλουσιωτέρα καὶ ὥραιότερα αὐτῇ γλῶσσα τοῦ κόσμου χάνει ἀπὸ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς εἰς κάθε περιπέτειαν καὶ παρακμὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ζημίαν ὑπέστη, κυρίως ὡς πρὸς τὴν καθαρότητά της ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τέλους τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος. Καὶ συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, διὰ νὰ γίνῃ περισσότερο ἀισθητὴ κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐδημιουργήθη ἡ λεγομένη κοινὴ γλῶσσα, καθ' ὅσον ἐκ τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (334—323 π.Χ.) προέκυψεν ἀνάμειξις ἀνατολικῶν λέξεων καὶ ἐκφράσεων μετὰ Ἑλληνικῶν τοιούτων.

Ἡ κοινὴ δὲ αὕτη γλῶσσα δὲν ἐλαλείτο μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς σημερινῆς κυρίως Ἑλλάδος, ἀλλ' εἶχεν ἀναγνωρισθῆ ὡς ἡ τελειότερα καὶ εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καταληφθείσας χώρας τῆς Ἀσίας καὶ Β. Ἀφρικῆς, ὡς καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ Κ. Ἰταλίας.

Όταν δὲ ἀργότερον ἀνεφάνη ὁ Χριστιανισμός, εἰς τὴν τελειότεραν αὐτὴν γλῶσσαν, ἐγράφη κατὰ τὸ 63—90 μ.Χ. καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, πλὴν τὸ ἐκ τοῦ Ματθαίου, (τὸ ὁποῖον ἐγράφη εἰς τὴν Ἀραμαϊκὴν γλῶσσαν, τῆς Β. Συρίας, μητρικὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ). Πιστεύεται μάλιστα σχετικῶς, ὅτι οἱ τρεῖς Εὐαγγελισταί, Ἰωάννης, Λουκᾶς καὶ Μάρκος, ἐγνώριζον τὴν κοινὴν αὐτὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἀπ' εὐθείας εἰς αὐτὴν ἔγραψαν τὸ Εὐαγγέλιον, ἐνῷ τὸ τοῦ Ματθαίου μετεφράσθη περὶ τὸ 65 μ.Χ.

Ἐπίσης βεβαιοῦται, ὅτι κατὰ τὸ 283 π.Χ. μετεφράσθη καὶ ἡ Παλ. Διαθήκη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὅτε καὶ ἐκυκλοφόρησεν ἡ λεγομένη μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα. (Ο). Τότε ἀπεφάσισαν 72, διὰ τὴν ἀκριβειαν, πρεσβύτεροι Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζον καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν κοινὴν, νὰ μεταφράσουν τὴν Παλ. Διαθήκην χάριν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ἐξελληνίζοντο καὶ δὲν ἐννοοῦσαν καλῶς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, σφάλματα δὲ γλωσσικά τὰ ὁποῖα παρατηροῦνται κατὰ τὴν μετάφρασιν αὐτὴν ἀποδίδονται εἰς τὸ διάφορον τῆς ἡλικίας ἀλλὰ καὶ τῆς μορφώσεως τῶν μεταφραστῶν.

Ἡ ἐπιμέλεια ὁμῶς καὶ ἡ νόθευσις τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῆς γλώσσης, γίνεται, κατὰ μεγαλύτερον βαθμὸν μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους (146 π.Χ.) λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως νέων ἐκ τῆς Δύσεως τώρα στοιχείων

Ἀκριβῶς εἰς τὴν διάσωσιν τῆς καθαρότητος καὶ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν γνησιότητος τῆς ἀρχαίας κοινῆς γλώσσης εἰργάσθησαν οἱ λεγόμενοι ἀττικισταί (Πλούταρχος 50—127 μ.Χ., Φλάβιος Ἰώσηπος, Διον. ὁ Ἀλικαρνασσός κ.ἄ.). Τοιοῦτοτρόπως κατωρθώθη, ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν, ἐκ τῆς προσπαθείας τῶν ἀττικιστῶν, δύο νέα γλωσσικά ἰδιώματα. Μία ἀρχαῖζουσα λεγομένη γλῶσσα τῶν ὀλίγων «πεπαιδευμένων» ἢ ἀττικιστῶν καὶ μία κοινὴ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων. Παραλλήλως,

ὥς ἦτο φυσικόν ἤρχισε ν' ἀναφαίνεται καὶ τὸ μετέπειτα θρυλούμενον «γλωσσικόν ζήτημα», ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἄλλοι ἐκ τῶν ἀττικιστῶν ἠσχολήθησαν περισσότερον καὶ αὐτὴν ἠγάπησαν μὲ τὴν ἀρχαῖζουσαν καὶ ἄλλοι μὲ τὴν κοινὴν τῶν πολλῶν (δημοτικὴν). Ἡ διάκρισις δὲ αὕτη μεταξὺ γλώσσης ἀρχαῖζούσης, διὰ τοὺς «πεπαιδευμένους» καὶ ἐκλαϊκευθείσης κοινῆς διὰ τὸν ἀπαίδευτον λαὸν γίνεται, περισσότερον αἰσθητὴ ἀπὸ τοῦ 10ου μ.Χ. αἰῶνος. Ἀπ' ἐδῶ δημιουργεῖται ὁ «Χρυσοῦς αἰὼν» τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας» κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν διὰ νὰ δονήσουν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τ' ἀκριτικὰ τραγοῦν διὰ τοῦ 2ου μ.Χ. αἰῶνος καὶ χάνει, οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἀρχικὴν τῆς αἵγλης ἢ ἀττικίζουσα τῶν «πεπαιδευμένων», ἐνῷ ἀπλοποιεῖται ἡ κοινὴ γλῶσσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Τὸ μεγαλύτερον καὶ ἰσχυρότερον ὁμῶς πλῆγμα ἡ ἀρχαῖζουσα τῶν ἀττικιστῶν γλῶσσα ὑπέστη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)λεως (1453 μ.Χ.) καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτε σχεδὸν ὅλοι οἱ «πεπαιδευμένοι» λόγιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔφυγον πρὸς τὴν Δύσιν. Τότε ἡ καθομιλουμένη γλῶσσα τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, λόγῳ δὲ τῆς μεγάλης, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐπιμελείας, μετὰ ξένων γλωσσικῶν στοιχείων ἢ μέχρι τότε μὴ ἀπέχουσα καὶ πολὺ ἐκ τῆς ἀρχαῖζούσης, κοινὴ γλῶσσα ἐστρεβλώθη καὶ διεφθάρη συντελεσθούσης καὶ τῆς ἀγραμματοσύνης τῶν πολλῶν, ἐνῷ μόνον οἱ κληρικοὶ καὶ ἐλάχιστοι λόγιοι, διὰ τῆς Ἀγίας Γραφῆς κυρίως, ἐκράτησαν τὴν ἀρχαῖζουσαν, μὲ κινδυνὸν τὸ «Κρυφὸ Σχολεῖον» ὥς συνέχειαν τῆς Ἑθνικῆς κληρονομίας. Παρὰ ταῦτα ὁμῶς διακρίνομεν ἀξιομνημόνευτα ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα, ὅπως τῆς μέχρι τότε ἐλευθέρας Κρήτης. (Ἐρωτόκριτος, Ἐρωφίλη, Θυσία τοῦ Ἀδραάμ κ.λ.π.).

(Συνεχίζεται)

ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΣΧΟΛΙΚΗΝ ΤΑΞΙΝ

Υπό ΕΥΡΥΠΙΑΝ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

Βρισκόμεθα ακόμη στην αρχή μιας μορφής συγκροτήσεως της σχολικής τάξεως με Κοινωνιολογικο - Ψυχολογικήν προοπτικήν.

FICKER

I

Ο Παιδαγωγός (Augo Gaudig) έρευνώντας από αὐστηρῶς Κοινωνιολογικο - ψυχολογικῆς πλευρᾶς τὴν εξέλιξιν τῆς συνειδήσεως τῆς σχολικῆς τάξεως, κατέδειξε ὅτι τὴν πρώτη φάση τῆς κάθε καινούργιας σχολικῆς τάξεως δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία ἐξωτερικὴ συνένωσις μαθητῶν.

Σιγὰ - σιγὰ ὅμως ἀναπτύσσεται καὶ καλλιεργεῖται σὲ κάθε τάξῃ σχολικῇ κάποια πνευματικὴ ἀπὸ κοινοῦ ἐκδήλωσις.

Μεταδίδεται δηλαδὴ καὶ μεταβιβάζεται ἀπὸ ἑνα μαθητὴν στὸν ἄλλον κάποια ψυχικὴ ἐπιζησίς, ἡ ὁποία ἐξελισσεται σὲ συνολικὲς ψυχικὲς ἐκδηλώσεις σὲ τρόπον ὥστε νὰ μπορούμε, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, νὰ μιλάμε γιὰ κάποια συνείδηση τῆς Κοινότητος τῆς τάξεως.

Έτσι:

Ἀντικρύζομε στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς τάξεως ἕνα φαινόμενον Κοινωνιολογικο - ψυχολογικῆς καὶ διδακτικῆς μορφῆς.

Δυστυχῶς ὅμως τονίζει ὁ (Hugo Gaudig) μόλις κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἐσυνειδητοποιήθη ἡ ὑψηλὴ σημασία τῆς σχολικῆς τάξεως ὡς Κοινότητος ἐργασίας καὶ Ἀγωγῆς.

Ἡ Κοινότης δὲ ἀκριβῶς τῆς τάξεως εἶναι ἐκείνη ποὺ παρέχει τὴν δυνατότητα πρὸς καλλιέργειαν καὶ κοινωνικῶν ἰδίως ἀρετῶν κατὰ τὴν ὁργάνωσιν ἰδίως σχολικῶν ἐορτῶν καὶ σχολικῶν ἐκδρομῶν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅμως ἐνδιαφέρει ἡ ἐρευνα τῆς πλευρᾶς τῆς σχολικῆς τάξεως ὡς Κοινότητος ἐργασίας.

Ἄς δώσωμε ὅμως τὸν λόγον — μὲ τὴν παρουσιαζομένην αὐτὴν εὐκαιρίαν — εἰς τὸν διαπρεπῆ Γερμανὸν Διδακτικόν (Ficker) γιὰ νὰ μᾶς μιλήσῃ σύντομα καὶ χαρακτηριστικὰ ἀπάνω στὸ παρθένον αὐτὸ θέμα τῆς νεωτέρας Διδακτικῆς.

Ἐν κατακλείδι δὲ θὰ συναγάγῃ ἡ ταπεινότης μας — κατόπιν τοῦ παρεμβεβλημένου αὐτοῦ διαλόγου — συγκρίσεις, μεταξὺ κάποιας ἰδεώδους μορφῆς Κοινοτικῆς ἐργασίας τῆς τάξεως καὶ μορφῶν ἐργασίας στὴν ἰδικὴν μας σχολικὴν πραγματικότητα.

II

Ἡ ἐργασία τῆς τάξεως χαρακτηρίζεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἕκαστος ἐπὶ μέρους μαθητῆς, ἡ ἐκάστη ὁμὰς μαθητῶν τῆς τάξεως, ἐργάζεται γιὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς στὸ ἴδιο θέμα ἢ, πολλές φορές καὶ σὲ διάφορα θέματα.

Τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς ἐργασίας ὁ Παιδαγωγός (Scheidner) τὴν χαρακτηρίζει «ὡς τὴν καταμερισμοῦ μορφήν διδασκαλίας τῆς τάξεως».

Ἐναντι δὲ τῆς μορφῆς αὐτῆς τῆς ἐργασίας προβάλλεται «ἡ κλειστὴ μορφή τῆς διδασκαλίας τῆς τάξεως», κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μαθηταὶ μίαν τάξεως ἐργάζονται ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὸ ἴδιον θέμα.

Ἡ μορφή αὐτὴ τῆς διδασκαλίας ἀφορᾷ βασικά ὅλους τοὺς μαθητάς.

Διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ δηλαδὴ ἐργασίας ἐπιτυγχάνεται μία προωθητικὴ ἐπίδοσις τῶν μαθητῶν, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ ἐπωφελῶς ὄχι μόνον εἰς τοὺς μεσαίους ἐπιδόσεως μαθητάς ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὀλιγότερον ἰδιοφυεῖς.

Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς θρίσκεται τὸ βαθύτερον νόημα καὶ ἡ σημασία τῆς τάξεως ὡς Κοινότητος ἐργασίας.

Μὲ τὴν μορφήν δηλαδὴ αὐτὴν τῆς ἐργασίας θὰ ἐκδηλωθοῦν ὄχι μόνον αἱ καλὰς ἀτομικὲς προδιαθέσεις τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ θὰ συζητηθοῦν καὶ θὰ διευκρινισθοῦν παράλληλα τυχόν ἐσφαλμένες ἐρμηνείες.

Συνεπῶς:

Κάθε μέλος τῆς τάξεως διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίας θὰ ἐκφέρει ὑποχρεωτικὰ τὴν γνώμην του.

Ἡ κλειστὴ μορφή τῆς διδασκαλίας πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι μπορεῖ νὰ πάρῃ τὴν μορφήν ταυτοχρόνως καὶ κλειστῆς καὶ ἐλεύθερης ἐργασίας.

Στὴν κλειστὴν μορφήν τῆς διδασκαλίας ἡ διεύθυνσις θρίσκεται ἀποκλειστικὰ στὰ χεῖρα τοῦ διδασκάλου, καὶ ἡ μορφή αὐτὴ τῆς διδασκαλίας δυστυχῶς δὲν ἐσθῆσε ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ τὰ σχολεῖα.

Στὴν κλειστὴν μορφήν τῆς διδασκαλίας μπορεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδάσκοντος νὰ ἐναλλάσσονται αἱ ἐρωτήσεις καὶ αἱ ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν.

Πάντως,

Παρ' ὅλα τὰ ἐλαττωματικὰ σημεῖα στὴν κλειστὴν μορφήν τῆς ἐργασίας πρέπει νὰ ξεχωρίσωμε καὶ κάποια σημαντικὴν ὁπωσδήποτε τὴν κατανομή τῆς ἐργασίας, σὲ τρόπον ὥστε μᾶτι, αὐτὴ καὶ κινήσεις τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως νὰ τίθενται ταυτόχρονα σὲ κίνηση.

Ἄλλο καὶ ἀπὸ ἀπόψεως Ἀγωγῆς εἶναι σημαντική ἡ κλειστή μορφή τῆς ἐργασίας, δεδομένου ὅτι ἡ ἀπὸ κοινοῦ διεξαγωγή τῆς ἐργασίας θέτει εἰς κίνησιν τὴν θέλησιν καὶ τῶν πιὸ ὀκνηρῶν καὶ ἀφελῶν μαθητῶν τῆς τάξεως.

Ὁ δὲ συνδυασμός, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς αὐτενεργείας τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ τῆς κλειστῆς μορφῆς τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὸ ἄλλο, αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ παράγων τῆς ἐλευθέρης ὁμιλίας τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν (1).

Στὴν ἐλευθέρῃ δηλαδὴ ὁμιλίᾳ τῶν μαθητῶν ἡ τάξις μόνη τῆς παίρνει θέσιν ἑνὸς ἐνεργοῦ ὑποκειμένου ἀνωτέρας διατάξεως.

Ἡ τάξις μόνη καθορίζει πλέον τὸν σκοπὸν τῆς ἐργασίας, τὸ πλάνο τῆς ἐργασίας καὶ συναψίζει καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας.

Κατὰ ταῦτα:

Τὸ βασικὸν κέρδος τῆς ἐλευθέρης μορφῆς τῆς ἐργασίας — κατὰ τὸν (Scheibner) — βρίσκεται ἐντοπισμένον εἰς τὴν «Ἀγωγήν τῆς τάξεως πρὸς Κοινότητα» (1).

Ὁ κάθε δηλαδὴ μαθητὴς πρέπει νὰ νοιώθει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπεύθυνον ἐναντὶ τῆς ἐργασίας τῆς τάξεως.

Πρέπει δὲ παράλληλα νὰ νοιώθει χαρὰ ὅταν ἀντικρῦζει τίς γνώμες τῶν συμμαθητῶν του, ὅταν ἀναγνωρίζει τὴν ὀρθότητά των, ὅταν τὰς συμπληρῶναι καὶ μὲ δικὰς του ἀπόψεις.

Ὅσοι δάσκαλοι ἔχουν ἐπιζητήσεις, πόσο δύσκολον εἶναι στές συζητήσεις τῆς τάξεως νὰ προωθηθῇ ἓνα πρόβλημα πού συζητεῖται, αὐτοὶ θὰ θεωρήσουν ὡς ἀνάγκην τὴν καθιέρωσιν στοῦ σχολείου μὴς «συνομιλίας πολιτιστικῆς τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως» (2).

Μιά τέτοια δηλαδὴ μορφή ἐργασίας στοῦ σχολείου ὁδηγεῖ στὴν αὐτενέργεια, ἀποκαλύπτει τὰ διαφέροντα τῶν μαθητῶν καὶ παρέχει στὸν δάσκαλον τὴν πολύτιμον εὐκαιρίαν νὰ ἀνακαλύψει καινούργιες πτυχές εἰς τὴν πνευματικότητα τῶν μαθητῶν τῆς τάξεώς του.

Παρ' ὅλα ὅμως τὰ προτερήματα πού ἐγκλείει ὁ ἐλεύθερος διάλογος, δὲν πρέπει νὰ παρίδῃ τις καὶ τοὺς κινδύνους οἱ ὁποῖοι εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας.

Μπορεῖ δηλαδὴ σὲ τέτοιες ἐλεύθερες συνομιλίας τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως, νὰ περάσῃ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα μὲ διάλογον γύρω ἀπὸ τὰ ἀσήμαντα καὶ ἐσφαλμένα σημεία, καθὼς καὶ μὲ παρακεκινδυνευμένες κρίσεις τῶν μαθητῶν.

Ἰδιαίτερος, μαθηταὶ Ζωηροὶ μποροῦν, οἱ στρηλατημένοι ἀπὸ νοσηρὰν φιλοδοξίαν ἢ ἀπὸ ἐπίδειξιν δυνάμεως, νὰ καταπονοῦν τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ φιλησυχούς συμμαθητάς των.

Τοὺς κινδύνους ὅμως αὐτοὺς μπορεῖ ὁ διδάσκων νὰ ἐξουδετερώσῃ μὲ ὠριμένα παιδαγωγικὰ μέσα.

Ἀπὸ τὸν δάσκαλον δηλαδὴ ἐξαρτᾶται νὰ σταθῇ ὁ ἐλεύθερος διάλογος εἰς τὸ ὕψος τῆς μορφωτικῆς του ἀποστολῆς, σὲ τρόπον ὥστε τὸ ἐρέθισμα τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου νὰ μὴ ἀφυπνίζει κατὶ τι κοινὸν καὶ τετριμμένον, ἀλλ' ἀντιθέτως κατὶ τι ἀσύνητες καὶ ὀλισθηρῶν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ἡ ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος γνώσις τῆς ἀτομικῆς ψυχολογικῆς πνευματικότητος τῶν μαθητῶν τοῦ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπώτερον βασικὸν μέσον, ὥστε ὁ ἐλεύθερος διάλογος νὰ σταθῇ εἰς τὸν ἀληθινὸν δρόμον τῆς ἀποδοτικότητος.

Ἐν τέλει:

Πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν δύο ἀκόμη παράγοντες ἐξωτερικῆς μορφῆς ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξαρτᾶται ἡ μορφωτικὴ ἀποδοτικότητα τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου.

Ἐν πρώτοις:

Ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἐκάστης τάξεως. Εἰς μίαν τάξιν — ἐπὶ παραδείγματι — ἀπὸ 30 μαθητάς, εἶναι ἀδύνατον ὅλοι οἱ μαθηταὶ νὰ λάβουν τὸν λόγον, ἀντιθέτως δὲ σὲ τάξεις μὲ ὀλιγωτέρους μαθητάς ἐλλείπουν τὰ ἐρεθίσματα τὰ ὁποῖα προάγουν τὸν ἐλεύθερον διάλογον.

Ἐπίσης:

Σὲ τάξεις εἰς τὰς ὁποίας μὲ τὴν διαρρυθμίσιν τῆς αἰθούσης τῆς διδασκαλίας οἱ μαθηταὶ — ἐγκλωβισμένοι σὲ θρανία — ἀντικρῦζουν μονάχα τὸν δάσκαλον, τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ ἐμπόδιον βασικὸν διὰ τὸν ἐλεύθερον διάλογον.

Συνεπῶς:

Ἐπιβάλλεται διαρρυθμίσις τῆς αἰθούσης τῆς τάξεως σὲ τρόπον ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ ἀντικρῦζουν τοὺς συμμαθητάς των.

III

Ἐτελειώσαμε.....

Ὁ ἀναγνώστης ἢ ἡ ἀναγνώστρια τῶν ὡς ὄνω χαρακτηριστικῶν ἀπόψεων τοῦ διακεκοιμένου Γερμανοῦ Συνοδέλφου περὶ τῆς Κοινωνικῆς μορφῆς τῆς ἐργασίας στὴν σχολικὴν τάξιν καὶ εἰδικὰ περὶ τῆς μετατροπῆς τῆς τάξεως σὲ Κοινότητα ἐργασίας καὶ Ἀγωγῆς, μπορεῖ νὰ κάμῃ ἀμέσως τὸν ἀπολογισμόν μέχρι ποίου σημείου ὁ ἴδιος ἢ ἡ ἴδια κατάρθωσαν στὴν διδασκαλικὴν των ἱερωγίαν νὰ μετατρέψουν τὴν τάξιν των εἰς Κοινότητα ἐργασίας, καὶ μέχρι ποίου σημείου ὁ ἐλεύθερος διάλογος στὴν τάξιν ἀπετέλεσε σημαντικὸν δρόμον μορφωτικῆς ἀποδοτικότητος τῶν μαθητῶν των.

Καὶ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἐρωτᾶται:

Τί δέον γενέσθαι;

Κατὰ τὴν ἀποψιν τὴν παιδαγωγικὴν τῆς ταπεινότητός μας, καὶ μὲ θέσιν τὴν πείραν καὶ τὰ διδάγματα πού μπορούμε νὰ ἀντλήσουμε ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Σχολικὴν μεταρρυθμίσιν, πρέπει — ὄχι μονάχα γύρω ἀπὸ τὸ ὡς ὄνω παρθένον θέμα τῆς Διδακτικῆς, δηλαδὴ τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου καὶ τῆς με-

τατροπής της τάξεως σέ Κοινότητα εργασίας και Ἀγωγῆς, ἀλλά και ἀπό συναφῆ προβλήματα σχετικά μέ τήν μεταρρύθμισιν τοῦ σχολικοῦ μας ὀργανισμοῦ, — νά ἀκολουθήσουμε τήν ὁδόν πού ἔταμον οἱ Αὐστριακοὶ Παιδαγωγοί.

Νά ἰδρυθοῦν δηλαδή πειραματικές τάξεις ὄχι μονάχα σέ διάφορα σχολεῖα τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλά και σέ ὅλες τές ἐκπαιδευτικές περιφέρειες τῆς Πατρίδος μας και εἰς τās ὁποίας πειραματικές τάξεις συγχρονισμένοι και ἐμπνευσμένοι διδάσκαλοι και διδασκάλισσες νά ἀναλάβουν οἰκιοθελῶς, εἰς ἄλλας μέν τάξεις τήν πειραματικήν ἐργασίαν γύρω ἀπό τήν καλλιέργειαν τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου και τῆς ἐλεύθερης μορφῆς τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, εἰς ἄλλας τάξεις τήν καλλιέργειαν τοῦ ἀξιώματος τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας και εἰς ἄλλας τάξεις τήν καλλιέργειαν τοῦ ἀξιώματος τῆς Στενώτερης Πατρίδος και τοῦ στενοῦ ἑδαφικοῦ πολιτισμοῦ, μέ παράλληλον προσπάθειαν διατυπώσεως και τύπων Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν.

Ἐν συνεχείᾳ:

Νά ὀρισθῇ διάστημα χρονικοῦ συνεχοῦς πειραματισμοῦ, τοῦλάχιστον μία τετραετία, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας νά κληθοῦν οἱ διδάσκαλοι τῶν ἐκασταχοῦ Περιφερειῶν ἀπό τοὺς Ἐπιθεωρητάς των νά λάβουν γνῶσιν τῆς πειραματικῆς ἐργασίας τῶν συναδέλφων των.

Τὸν ἐνθουσιασμόν δέ τῶν δασκάλων και διδασκαλισσῶν πού θά ἀναλάβουν ἐργασίαν σέ ἐπὶ μέρος πειραματικές τάξεις, νά υποβοηθήσουν διά ψυχολογικοῦ τρόπου και συμπαράστασεως και οἱ Ἐπιθεωρηταί των και ἔτσι νά δοθῇ ἡ πρώτη παιδαγωγική μάχη κατὰ ἐκπαιδευτικὰς περιφέρειας σχετικά μέ τὰ ὡς ἄνω βασικά μεταρρυθμιστικά παιδαγωγικά ἀξιώματα.

Παράλληλα:

Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας νά παράσχει ὅλας τās εὐκολίας και ὅλα τὰ μέσα γιά τήν Εἰσχωριστή αὐτή ἐργασία τῶν ἐλευθέρως ἐργαζομένων και πειραματιζομένων διδασκαλικῶν ὁμάδων.

Ἔτσι:

Τρέφομεν τήν ἐλπίδα ὅτι μέ τήν μορφήν αὐτὴν τῶν ἐπὶ μέρος πειραματικῶν τάξεων, θά σαρωθεῖ, ἀφ' ἐνός μέν ἡ μορφή τῶν περιφήμων ὑποδειγματικῶν διδασκαλιῶν, μέ ὅλους τοὺς θεατρνισμούς και μέ τήν γνωστήν μορφήν τῆς κυριαρχίας τοῦ διδάσκοντος ὑποδειγματικά, ἐνώπιον τῶν καθηλωμένων εἰς τήν τάξιν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι ἀντικρῦζον μονάχα τὸν διδάσκοντα και ἔχουν ἐστραμμένα τὰ νῶτα των εἰς τοὺς συμμαθητάς των.

Ἐν συνεχείᾳ:

Μέ τήν μορφήν αὐτὴν τῶν ἐπὶ μέρος πειραματικῶν τάξεων θά ἔλθει εἰς φῶς ἀπό τοὺς ἐμπνευσμένους δασκάλους και δασκάλες τῆς Πατρίδος μας πλούσιον ὕλικόν, πού θά χρησιμεύσει ὡς πηγή διὰ τήν σύνταξιν σχολικῶν βιβλίων μέ βάση τὸ Πατριδογνωστικόν ἀξίωμα.

Μέ τήν ὡς ἄνω δηλαδή μορφήν τῆς παιδαγωγικῆς ἐργασίας και μέ τήν ὁλοκλήρωσιν τῶν ἐπὶ μέρος πειραματισμῶν ἀπό τές ὁμάδες ἐκείνες τῶν δασκάλων και διδασκαλισσῶν πού ἔταξαν τὸ ὠραῖον και τὸ εὐγενικόν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των, και ἀφιέρωσαν ὅλην των τήν προσπάθειαν εἰς τήν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδέας τοῦ Σχολείου, θά δοθῇ και ἡ πρώτη παιδαγωγική μάχη κατὰ τοῦ παλαιοῦ σχολικοῦ πνεύματος.

Μονάχα δέ ἔτσι θά δικαιούμεθα νά ὀμιλοῦμε και περὶ ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Συνεπῶς:

Ἄς μὴ αὐταπατώμεθα, ἐὰν δὲν λάβουν χώραν εἰς τήν Σχολικήν μας ἀτμόσφαιραν ἀφ' ἐνός μέν αἱ Κοινωνικὲς μορφὲς τῆς ἐργασίας, μετατρεπομένης τῆς τάξεως εἰς Κοινότητα Ζωῆς και ἐργασίας, και ἀφ' ἑτέρου ἐὰν δὲν καλλιεργηθῇ ἡ μορφή τῆς ἰδρύσεως και λειτουργίας πειραματικῶν τάξεων εἰς ὅλας τās ἐκπαιδευτικὰς περιφέρειας τῆς Πατρίδος μας.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
Παιδαγωγός

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟΝ

Υπὸ ΕΥΘΥΜΙΟΥ Θ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ, Δρος Φ.
Δ/ντοῦ Μαρμαλείου Παιδ. Ἀκαδημίας

Ἡ μικροτέρα ἐκπαιδευτικὴ μονάς, κατὰ τὸ κρατοῦν παρ' ἡμῖν σύστημα, εἶναι τὸ μονοθέσιον σχολεῖον. Τὸ σχολεῖον τοῦτο εὐρίσκεται εἰς πᾶσαν γωνίαν τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Εἰς τὸν τύπον αὐτοῦ τοῦ σχολείου ἔμαθε τὰ στοιχειώδη γράμματα ἡ ἡγέτις τάξις τῆς πατρίδος μας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ χωρίων ἢ κωμοπόλεων, κατὰ κανόνα. Ἐκ γενομένης συγκριτικῆς δὲ μελέτης (μετρήσεως) εἰς τὰ πρότυπα τῆς Μαρμαλείου ἀπεδείχθη ὅτι ὑπερέχουν ταῦτα εἰς ἀποτελέσματα καὶ τῶν πολυθεσίων σχολείων, ἐφ' ὅσον ἔχουν ἐξ ἴσου καλὸν διδάσκαλον πρὸς τὸν διδάσκαλον τῶν πολυθεσίων. Ἀλλὰ φεῦ! ὁ τύπος οὗτος σχολείου τείνει νὰ ἐξαφανισθῇ ὥς ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, ἡτις ἐλάττωσις πάλιν ὀφείλεται εἰς μετακίνησιν τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα καὶ πρὸς τὴν ξένην. Εἰς ἐκ τῶν λόγων τῆς φυγῆς ταύτης εἶναι ἡ ἔλλειψις Γυμνασίων ἢ τεχνικῶν σχολείων, ἔστω καὶ κατὰ περιφερείας τῶν παλαιῶν Δήμων, ἅτινα θὰ συνεκράτουν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου, ἀφοῦ θὰ ἦτο ἐξασφαλισμένη ἡ κλασικὴ ἢ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις τῶν νέων, οἵτινες πάλιν ἀνδρούμενοι θὰ εὕρισκον ἐργασίαν εἰς τὸν κατ' ἄνωγον τόπον τῶν. Εἶναι κοινῶς ἀνεγνωρισμένη ἡ συμβολὴ τῶν ἀτελέστατα λειτουργούντων μέσων ἢ κατωτέρων σχολείων τεχνικῆς, γεωργικῆς καὶ οἰκοκυρικῆς κατευθύνσεως εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀποκατάστασιν ἀρρένων καὶ θηλέων τῆς ὑπαίθρου χώρας. Εἶναι γνωστὸν ὅμως ὅτι ἡ εἰσαγωγή τῶν νέων εἰς τὰς μέσας ἐπαγγελματικὰς σχολὰς προϋποθέτει ἡλικίαν τοῦλάχιστον 14 ἐτῶν. Τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν νέων εἰς τὸν κόσμον τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἐπαγγελμάτων. Γυμνάσια δὲ εἰς τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσαχθοῦν οἱ νέοι ἀπὸ τοῦ 12ου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ Νομῶν. Ἐντεῦθεν οἱ ἐκτὸς ἐργασίας νέοι ἡλικίας 12-14 ἐτῶν ἢ ἡ μετακίνησις οἰκογενειῶν εἰς τὸν τόπον τοῦ Γυμνασίου, ἢ ἐκεῖ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἐγκατάστασις, καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ χωρίου μετὰ τὴν δημιουργίαν νέων συνθηκῶν ζωῆς.

Εἰς πᾶσαν παρὰ ταῦτα γωνίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας ὑπάρχει καὶ δύναται νὰ ἐπεκταθῇ, ἀφοῦ ὑπάρχουν κτηριακαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ διδάσκαλος, τὸ μονοθέσιον δημοτικὸν σχολεῖον, ἢ καλὴ λειτουργία τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἀνάσχεσιν ἢ καὶ ματαίωσιν τῆς φυγῆς πρὸς τὴν πόλιν, ὑπὸ δύο πάντοτε ὁρους: τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ εἰς ἑπτατάξιον, ὀκτατάξιον ἢ ἑννεατάξιον καὶ τὴν εὐρυτέραν ἐκ-

παίδευσιν τοῦ διδασκάλου μετὰ πρακτικῆς ἀσκήσεως εἰς θέματα ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ τεχνικογεωργικῶν μαθημάτων, ὡς ζωοκομία, κηπουρικὴ, δεινδροκομία, βομβυκοτροφία, μελισσοκομία, οἰκιακὰ διὰ τὰκορίτσια, πρακτικὴ ἡλεκτρολογία, ξυλουργικὴ, λαϊκὴ τέχνη, ραδιοτεχνικὴ, σχέδιον, διατήρησις τροφίμων (κονσερβοποιία), οἰκονομικὴ ἀριθμητικὴ, πρῶται ὅλαι.

Μαθηταὶ ἀποφοιτῶντες τῆς ἑκτῆς τάξεως καὶ μὴ ἐπιθυμούντες ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ φοιτήσουν εἰς Γυμνάσια θὰ συνεχίζουσιν τὴν φοίτησιν τῶν εἰς τὰς 7ην, 8ην καὶ 9ην τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου — τάξεις παραλλήλους πρὸς τὰς τρεῖς πρώτας γυμνασιακάς — μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν τῶν ὁποίων θὰ δύνανται νὰ ἐγγράφωνται κατόπιν ἐξετάσεων μὲν εἰς τὰ κλασικὰ γυμνάσια, κατόπιν μετρήσεως δὲ τῶν ἐπαγγελματικῶν τῶν ἱκανότητων εἰς τεχνικάς, γεωργικάς ἢ οἰκοκυρικάς σχολὰς τῆς προτιμήσεώς των. Οὕτω θὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπασχόλησις παραγωγικὴ δι' ὅλους τοὺς ἑλληνας, τὸ ἀτομικὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα θὰ αὐθηθῇ ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία θὰ ἐνισχυθῇ καὶ δὲν θὰ καταργοῦνται τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλον τὰ 1) θέσια σχολεῖα καὶ δὴ τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν.

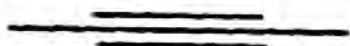
Ὁ νομοθέτης τοῦ 1834 εἶχεν διίδει τοῦτο, ὅταν ἐζήτηι 7τάξιον δημοτικὸν σχολεῖον μὲ μαθήματα ὥς τὰ ἀνωτέρω, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τοπικῆς οἰκονομίας ἐνθα τὸ σχολεῖον.

Λυτονόητον τυγχάνει ὅτι ἡ αὔξησις τῶν ἐτῶν φοιτήσεως εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τινῶν σχολείων τῶν πόλεων διὰ τοὺς ἀπορριπτομένους κατὰ τὰς εἰσαγωγικάς ἐξετάσεις τῶν γυμνασίων, ὡς μὴ δυναμένων τούτων νὰ φοιτήσουν εἰς τεχνικάς ἢ ἄλλας σχολὰς μὴδὲ νὰ εἰσέλθουν εἰς ἐργασίαν τινά, εὐρίσκεται ἐν ἀπολύτῳ συναρτήσῃ πρὸς τὴν αὔξησιν τῶν ἐτῶν φοιτήσεως εἰς τὰς παιδαγωγικάς Ἀκαδημίας τῶν σπουδαστῶν αὐτῶν. Ὁ διετὴς κύκλος σπουδῶν ἔχει ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν προετοιμασίαν αὐτῶν. Ἡ ἐπιθυμία τῆς πολιτείας νὰ διδάξῃ εἰς αὐτοὺς πολλὰ μαθήματα εἰς ὀλίγον χρόνον ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἡμιμάθειαν. Σήμερον αἱ Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημιαί εἶναι αἱ μόναι σχολαί, αἵτινες ἐφαρμοζοῦν ὀκτάωρον ἡμερησίαν ἐργασίαν, ἐν πολλοῖς ἀκροαματικὴν, διὰ τοὺς Βετεῖς καὶ ἐπτάωρον διὰ τοὺς πρωτοετεῖς σπουδαστάς αὐτῶν. Περιττὸν νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ διδασκαλία τάξεως πρέπει νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ τὴν ὁμαδικὴν τοιαύτην, ἢ δὲ ἐργασία ἀπὸ θεωρητικὴ — μνημονικὴ πρέπει νὰ γίνῃ ἐργαστηριακὴ — πρακτικὴ

ἡ ἐργασία ἐφαρμογῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ ὅλη ὀργάνωσις καὶ διοίκησις τῶν σχολῶν αὐτῶν δεόν νά μεταβληθῇ, διότι δέν νοεῖται σχολή μέ ἓνα καθηγητὴν παιδαγωγικῶν, ὡς συμβαίνει εἰς τινὰς τῶν μονοτημάτων Ἀκαδημιῶν καὶ μέ προσωπικὸν διὰ τὰ ἄλλα μαθήματα γυμνασιακῶν ὁρίων.

Δέν γεννᾶται ἀμφιβολία ὅτι ἡ κατοχή τῆς διδακτέας ὕλης ἀποτελεῖ ἀναγκαίαν προϋπόθεσιν ἐπιτυχοῦς ἀσκήσεως τοῦ διδακτικοῦ ἔργου. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἅς διατίθεται τὸ πρῶτον ἔτος τῆς φοιτήσεως, ἀλλ' ἐπὶ μεταγυμνασιακοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ὑπὸ προσωπικοῦ ἡυξημένων προσόντων (σπουδαί ἐξωτερικοῦ) ἀμειβομένου ἀναλόγως. Τὰ ἐπόμενα δύο ἔτη ἅς

χρησιμοποιῶνται διὰ τὰ μαθήματα τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀγωγῆς, καὶ τὸ τελευταῖον ἔτος ἅς ἀσχολοῦνται οἱ σπουδασταὶ μέ θέματα τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν διαφερόντων εἰς πλάτος καὶ εἰς βάθος, θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς. Πλούσιαι, τέλος, βιβλιοθηκαὶ διὰ τοὺς σπουδαστάς, τοὺς μαθητάς τῶν προτύπων, τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς καθηγητάς κρίνονται ἀπαραίτητοι. Ἐργαστηριακοὶ χώροι, ὁμοίως, καὶ πλούσια μέσα μαθήσεως εἰς τοὺς μνημονευθέντας ἀνωτέρω τομεῖς δέν πρέπει νά λείπουν εἰς τὰς καλῶς ὀργανωμένας παιδαγωγικάς σχολάς. Ἀναγκαῖον συμπλήρωμα εἶναι ὁ γεωργικὸς κλῆρος εἰς περιοχὴν ἀνάλογον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου πού ἀσχολήθηκε μὲ ὅλα τὰ εἶδη τοῦ ἐντεχνου λόγου, ἐστρεψε τὴν προσοχή του καὶ στὴν αἰσθητικὴ τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ δουλέψῃ καὶ τὸ δύσκολο ἔργο τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας. Ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὰ ἔργα του πὺ εἶναι προορισμένα γιὰ τὰ παιδιὰ πὺς κάτεχε ὅλα τὰ μυστικὰ τῆς λειτουργίας τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Γνώριζε καλὰ τί ἦταν ἐκεῖνο πὺ συγκινοῦσε τίς εὐαίσθητες χορδές τοῦ παιδιοῦ καὶ κατάφερε μὲ τὸ ἔργο του νὰ κατέβῃ ὡς τὸ διανοητικὸ καὶ συναισθηματικὸ του ἐπίπεδο.

«Δὲν εἶναι εὐκόλο», λέγει ὁ Στ. Σπεράντσας, «γιὰ νὰ μπορεῖ ἓνας συγγραφέας, πραγματικὰ ἀγνός, νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς σοφίας καὶ τῆς ὠριμότητός του στὰ χαρούμενα χρόνια τῶν παιδιῶν μὲ τὸ αἰθέριο τριανταφυλλένιο χαμόγελο. Χρειάζεται καὶ στοῦ ἴδιου τὰ χεῖλη ν' ἀνθίζῃ τὸ ἴδιο χαμόγελο, ὅσες φορές φέρνει ἐμπρὸς του τὸν κόσμον τὸν θελκτικὸ καὶ φαντασμογορικὸ, πὺ τὸν κυβερνᾷ τὸ συναισθημα καὶ δὲν τὸν ἀλυσσοδένει ἡ ἄκαμπτη λογική».

Στὰ 1920 ὁ Παπαντωνίου μᾶς ἔδωσε μιά σειρά ἀπὸ παιδικὰ τραγούδια, πὺ, μελοποιημένα ἀπὸ τὸν Γ. Λαμπελέρ, φέρνουν τὸν τίτλον «Χελιδόνια».

«Μὲ τὴ συλλογὴ αὐτὴ τῶν παιδικῶν ποιημάτων», γράφει ὁ Μ. Περάνθης, «ὁ Παπαντωνίου ἐπλούτισε ἀξιοθαύμαστα καὶ ὑποδειγματικὰ τὴν παιδικὴ μας λογοτεχνία. Ἀρμονικὰ, μὲ ἀδρὲς εἰκόνες, κρατοῦν τὰ παιδικὰ νοήματα στὸ ἐπίπεδο τῆς ὠριμῆς τέχνης του, χωρὶς ἀφελεῖς ἀπλοποιήσεις καὶ χωρὶς σχολαστικούς διδασκισμούς. Μιλάει σ' αὐτὰ ὁ γνήσιος ποιητής, ὅπως μιλάει κι ὁ φωτισμένος Παιδαγωγός».

Δύο χρόνια νωρίτερα στὰ 1918 ὁ Παπαντωνίου εἶχε γράψῃ τὰ «Ψηλὰ βουνά», ἀναγνωσματάριο τῆς Γ' Δημοτικῆς. Ἦταν τὸ πρῶτον ἀναγνωστικὸ πὺ γράφτηκε στὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶχε κολοσσιαία ἐπιτυχία. Ἐπαινέθηκε ἀπὸ ὅλους καὶ ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὰ παιδιὰ, πὺ, ἐπὶ τέλους ἔπαιρναν στὰ χεῖρια τους ἓνα βιβλίον στὴ γλῶσσα τῆς μάνας τους, γεμάτον κέφι καὶ δροσιά, γραμμένον ἀπὸ ἓνα καλλιτέχνη τοῦ λόγου.

Ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος πὺ ἀσχολήθηκε μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ζ. Παπαντωνίου, γιὰ τὰ «Ψηλὰ βουνά» παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς:

«Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου ἔγραψε τὰ «Ψηλὰ βουνά», ἓνα μνημεῖον. Ἦταν κάτι θαρύτερον ἀπὸ ὅσον ἀληθινὰ χρειάζονταν μὲ τὸ βάρος του τὸ ἔκανε ἐλαφρότερον ἢ ὁμορφιά, ἡ δροσιά, ἡ ζωντανὴ σοφία, ἡ λυγερὰ

δα τοῦ λόγου του. Θυμήθηκε τὰ παιδιὰτικὰ χρόνια του, τὸ Καρπενήσι, τὴν ἀνοιχτὴ φύση, τὰ δέντρα, τὰ νερά, τὰ λιβάδια, τὰ κατάρachia, ξύπνησε, μὲ τὸ μαγικὸ ραβδί τῆς νοσταλγίας, τὸ γαλήνιον παιδί πὺ λαγοκοιμόταν μέσα του καὶ δημιούργησε μιὰ γενναία τομὴ στὴν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ ἀναγνωστικοῦ. Φῶς καὶ δροσιά στὸ σχολεῖον. Αὐτὸ ἐπραγμάτωσαν τὰ «Ψηλὰ βουνά».

Δάσκαλος ὁ Παπαντωνίου δὲν εἶταν. Μεγάλον εὐτύχημα. Γιατί διαφορετικὰ θὰ ἔγραφε κανένα ἀπὸ τὰ σχολαστικά, τὰ «βαρετὰ ἐκεῖνα», πὺ καὶ στὴ γλῶσσα τῆς δημοτικῆς δοσμένα δὲν παύουν νὰ μυρίζουν μούχλα καὶ ἀνασαίνουν σκόνην. Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα κατόρθωμα, ἀνεπανάληπτον ἴσαμε τούτῃ τῇ στιγμῇ. Τὰ «Ψηλὰ βουνά» εἶναι ἴσως τὸ πῶς αὐθόρμητον βιβλίον τοῦ Παπαντωνίου. Ἀνάδομα ψυχῆς, πραγματοποιημένον μὲ ἀληθινὴ εὐδιαθεσία».

Ὁ Παπαντωνίου δὲν ἦταν δάσκαλος ὁ μωρ, ἦταν παιδί δασκάλου. Τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του τὰ «Ψηλὰ βουνά».

Στὸ κεφάλαιον αὐτὸ βλέπομε πὺς ἀκόμα καὶ γιὰ μεθόδους τῆς Σύγχρονης Διδακτικῆς κάνει λόγο — μὲ ἑμμεσον τρόπο θέβαια. Νομίζω πὺς στίς σειρές πὺ ἀκολουθοῦν, ἡ ἀρχὴ τῆς ἐποπτείας καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴ φύση εἶναι διάχυται.

«Ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλιούς θυμοῦνται αὐτὴ τὴν ἱστορία, μᾶς εἶπαν, πὺς ἐκεῖ στὴ χώρα φάνηκε ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἓνας δάσκαλος, πὺ ἀφησε ὄνομα.

Ἐπαιρνε τὰ παιδιὰ καὶ τὰ δίδασκε κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Ὅταν δὲν ἦταν βαρυχειμωνία, εἶχαν γιὰ σχολεῖον πότε ἓνα πεῦκον, πότε ἓνα πλάτανον. Ἐπαιρναν τὸ βιβλίον τους καὶ διάβαζαν μαζί του ἀπάνω στοὺς λόφους, στὸν ἥλιον καὶ στὸν ἀέρα. Ἀπὸ κεῖ τοὺς ἔδειχνε τοὺς γύρω τόπους, τὴ γῆ, τὸν οὐρανόν, τὰ πλάσματα ὅλα. Τοὺς πῆγαινε κοντὰ στίς ἀγελάδες, στὰ πρόβατα, στὰ γίδια, στίς κότες γιὰ νὰ μάθουν πὺς ζοῦνε.

Τοὺς μάθαινε τὴ ζωὴ τῶν δέντρων, τῶν πουλιῶν καὶ τῶν ἐντόμων. Ὅταν ἦταν καθαρὴ ἀστροφειγιά, τοὺς ἔδειχνε ἀπὸ ἓνα ὕψωμα καὶ τοὺς ὠνόμαζε τ' ἀστρα.

Τοὺς μάθαινε νὰ γράφουν, ὅσα ἔβλεπαν στὸν κόσμον κι ὅσα εἶχαν στὸ νοῦ καὶ στὴν ψυχὴ τους».

Ἀνάμεσα στὰ βιβλία τῆς παιδικῆς φιλολογίας στὴ χώρα μας, ξεχωριστὴ θέση κατέχει τὸ ἔργο τῆς Πηνελόπης Δέλτα. Ἀπὸτελεῖται κυρίως ἀπὸ ἱστορικὰ καὶ ἠθοπλαστικά μυθιστορήματα καὶ παραμύθια πὺ κατα-

κτούν κάθε παιδική ψυχή με την υποβλητική ζωντάνια των ήρώων τους.

Όπως μās λέγει ο Γρ. Ξενόπουλος «ή Πηνελόπη Δέλτα είναι ή συγγραφεύς που εργάσθηκε με πρόγραμμα, μ' επίγνωση, με σκοπό. Κι' όταν εργάζονται έτσι συγγραφείς ταλαντούχοι, δέν υπάρχει αμφιβολία δι- τι παράγουν τελειότερα. Τι τά θέλετε! Παι- δική Λογοτεχνία, νεαρού μάλιστα Κράτους, που έχει ένα πεζογράφο σαν την Δέλτα κι' έναν ποιητήν σαν τον Βιζυηνό, δέν μπορεί νά μήν είναι σημαντική και νά μήν έχη μέλ- λον».

Τά έργα της «Γιά την Πατρίδα», «Παρα- μύθι χωρίς όνομα», «Τόν καιρό του Βουλ- γαροκτόνου», «Τά μυστικά του Βάλτου», «Η Ζωή του Χριστού», «Ο Μάγκας», «Ο Τρε- λαντώνης», «Παραμύθια και άλλα», είναι γραμμένα για νά διαβάζονται από τά παι- διά.

Στό έργο της «Γιά την Πατρίδα» (ιστορι- κή νουβέλα) ο γνήσιος έθνικός παλμός και ή έξαρση του καθήκοντος και της θυσίας για την πατρίδα, συνθέτουν ένα δυνατό αφη- γηματικό σύνολο, που γοητεύει και συναρπά- ζει απ' την πρώτη ως την τελευταία του σε- λίδα. Είναι έργο υποδειγματικό στο είδος του γραμμένο με μιā τέλεια τέχνη, με πολύ αίσθημα και σε πολύ ωραία γλώσσα.

«Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου» (μυθι- στόρημα) είναι κι αυτό ένα θαυμάσιο παιδι- κό κείμενο, που ή κριτική τό εξέμνησε και ή Παιδαγωγική τό χρησιμοποίησε μ' έμπιστο- σύνη. Είναι ένα ζωντανό ιστορικό μυθιστό- ρημα που μās περιγράφει μιā ήρωική εποχή γεμάτη αγώνες και δόξες.

Ο Αργύρης Έφταλιώτης μās λέγει για τό έργο αυτό της Δέλτα ότι «είναι έργο χρειαζόμενο στα παιδιά όσο και ο άέρας στον φυλακισμένο».

Επίσης τά «Παραμύθια και άλλα» είναι μιā συλλογή διηγημάτων από τά καλύτερα της Παιδικής μας φιλολογίας. Στό βιβλίο αυτό μιā Μάννα διηγείται στο παιδί της — στο κάθε παιδί — διάφορες ιστορίες παρμέ- νες από την έθνική μας ζωή.

Η Πηνελόπη Δέλτα βαθύς γνώστης και ανατόμος της παιδικής ψυχής έχει σταθή με τό έργο της ο άχώριστος φίλος των παιδι- ών. Όπως δέ παρατηρεί ο Κ. Δημαρδς «ό- σο υπάρχουν Έλληνόπουλα θά διαβάζουν τά βιβλία της... τά όποια είναι και θά μεί- νουν υποδειγματικά για τη νεοελληνική Παι- δική φιλολογία».

Και πολλοί άλλοι νεοέλληνες λογοτέχνες όπως ο Ι. Πολέμης με «τά πρώτα θήματα», ο Άγγελος Βλάχος, ο Άλέξ. Κατακουζη- νός, ο Ηλίας Τανταλίδης, ή Άρσινόη Πα- παδοπούλου έγραψαν έργα σε πεζό και ποιη- τικό λόγο προορισμένα νά σταθούν κοντά στα παιδιά εύχάριστα, και νά γίνουν τερπνά και διδακτικά αναγνώσματα.

Από τούς νεώτερους λογοτέχνες μας ο Στ. Σπεράντσας και ο Μ. Στασινόπουλος

είναι οι συγγραφείς που έδωσαν τά περισ- σότερα σε ποσότητα και ποιότητα έργα για παιδιά.

Οι συλλογές των παιδικών ποιημάτων του Στ. Σπεράντσα «Παιδικές ψυχές», «Σάν τά πουλιά», «Ο τραγουδιστής των παιδιών», «Τό βιβλίο που τραγουδεί», «Ίκαρος» κ.ά. είναι από τά καλύτερα βιβλία του είδους τους.

Γιά τά ποιήματα του Στ. Σπεράντσα ο Μ. Νικολαΐδης παρατηρεί τά έξης: «Τά ποιή- ματα του Στ. Σπεράντσα λιτά στη μορφή και καθαρά στην έκφραση, επήγαζαν πάντα από την καρδιά του κι εκλείναν μέσα σε άπλους και άπείριτους στίχους τον παλμό της κα- λωσύνης και της αγάπης, της εύγενείας και της όνθρωπιās.

Γι' αυτό άκριβώς αισθάνθηκε την ψυχική ανάγκη ν' άφιέρωση ένα μεγάλο μέρος του ποιητικού του έργου στα παιδιά. Και όπως ήταν πολύ φυσικό, ή αγνή καρδιά του μπό- ρεσε νά επικοινωνήση άμεσα και βαθιά με την καθαρή και άδολη καρδιά των παιδιών, που ένιωσαν και χάρηκαν τά παιδικά του ποι- ήματα με ιδιαίτερη προτίμηση και αγάπη.

Με τά ποιήματά του αυτά, που προσαρμό- ζονταν κατά τρόπο άξιοθαύμαστο και παιδα- γωγικότατο προς την εύαισθησία και την προσληπτικότητα των παιδιών, έδινε σ' αυ- τά ωραία και ύψηλά διδάγματα Χριστιανικής πίστεως και άρετής, φιλοπατρίας και άνθρω- πισμού. Και τά διδάγματα αυτά, τυλιγμένα καθώς ήταν μέσα στην πιό καθαρή και διαυ- γή άτμόσφαιρα της Έλληνικής Ιστορίας και της ελληνικής ψυχής, και διαποτισμένα και ζωογονημένα από την πιό γνήσια και δροσε- ρή αύρα της άληθινής πίστεως, εύρισκαν ά- μεση και βαθείαν απήχηση στην παιδική ψυ- χή, και χάραζαν μέσα της φωτεινές και άνε- ξάλειπτες γραμμές πορείας και δράσεως για μιāν άνώτερη, εύγενικώτερη και γονιμώ- τερη ζωή».

Ο Μ. Στασινόπουλος με τό έργο του «Άρμονία» προσφέρει στα Έλληνόπουλα μιā ποιητική συλλογή — κάπου 70 παιδικά ποιήματα, πολλά και με τη μουσική τους, σε μιā θαυμάσια έκδοση καταστόλιστη από χα- ριτωμένα σχέδια.

Ο Μ. Στασινόπουλος που είναι ένας από τούς δοκιμότερους και πιό λεπταίσθητους έκπρόσωπους του νεοελληνικού ποιητικού λόγου έκτός από τά ποιήματά του, χάρισε στα Έλληνόπουλα και ένα άλλο θαυμάσιο βιβλίο με ταξιδιωτικές έντυπώσεις από την Έλβετία που έχει τον τίτλον: «Η χώρα με τίς γαλανές λίμνες».

Ο Πέτρος Χάρης για την ποιητική συλ- λογή του Μ. Στασινόπουλου «Άρμονία» πα- ρατηρεί τά έξης: «Η Άρμονία συγκεντρών- νει την παραγωγή ενός ποιητή, που δέν έ- κουράσθηκε τριανταπέντε όλόκληρα χρόνια νά πλημμυρίζει με γνήσια τρυφερότητα για τό παιδί στίχους ωραίους, στίχους όρτιους, στίχους κατάλληλους γι' άπαγγελία. Ο κ.

Μιχ. Στασινόπουλος έχει δώσει εργασία ποιότητας, που βοήθησε στην αθόρυβη ανανέωση του ποιητικού μας λόγου. Την ίδια δόμως ποιότητα θέλησε να έχουν και οι στίχοι του για τα παιδιά. Και ό,τι εξασφαλίζει στην 'Αρμονία του πρώτη ασφαλώς θέση ανάμεσα στις τόσες άλλες ανάλογες προσπάθειες, είναι αυτή η αδιαλλαξία κι' αυτή η έμμονή στην ποιότητα. 'Ο κ. Στασινόπουλος ξέρει πολύ καλά ότι, για να κερδίσει την αγάπη των παιδιών, πρέπει πρώτα να είναι ποιητής κι' έπειτα παιδαγωγός, έπειτα δάσκαλος, έπειτα μεγάλος φίλος που τους δίνει συμβουλές. Παίζει λοιπόν από την αρχή ως το τέλος του βιβλίου του με τις λέξεις, με τις έννοιες, με τους ρυθμούς.

Η πνευματική κίνηση στον τομέα των παιδικών εκδόσεων συνεχίζεται γόνιμη και καρποφόρα. Πολλοί νέοι συγγραφείς με παιδαγωγική μόρφωση αλλά και με τάλαντο λογοτεχνικό στη συγγραφή παιδικών βιβλίων για την κάθε ηλικία έχουν παρουσιασθή στη χώρα μας.

Οι γνωστότεροι σήμερα συγγραφείς στο είδος αυτό που ή συμβολή τους στάθηκε σημαντική στην ανάπτυξη της παιδικής λογοτεχνίας είναι ή 'Αν. Μεταξά, Φ. Τζωρζάκη, Α. Μαντουύδη, Γ. Δεληγιάννη και οι Μυριθήλης, Μ. Στασινόπουλος, Αινείας, Ι. Μηλιάδης, Χ. Σακελλαρίου, Α. Τροπαιάτης, Γ. Μέγας, Θ. Ποταμιάνος και πολλοί άλλοι.

Η προσφορά της 'Αντ. Μεταξά στο είδος της παιδικής φιλολογίας στις ημέρες μας είναι σημαντική. Κατέχει τη διεύθυνση των εκδόσεων «Τό βιβλίο του παιδιού» που είναι ή πιο πλούσια σειρά παιδικών βιβλίων στη χώρα μας και σε ποιότητα ύλης αλλά και σε αριθμό βιβλίων. Πολλά από τα βιβλία της σειράς αυτής είναι δικά της όπως «Παιδική 'Ανθολογία», «'Η ώρα του παιδιού», «'Ελάτε να παίξουμε», «'Η έγκυκλοπαίδεια του παιδιού» 2 τόμ., «Τό θέατρο του παιδιού», «'Ελάτε να ταξιδέψουμε», «Τά παραμύθια της θείας Λένας», κ.ά. Τα βιβλία αυτά καλύπτουν με το πρωτότυπο, διδακτικό, αλλά και ψυχαγωγικό υλικό τους, όλα τα ενδιαφέροντα των παιδιών, από την προσχολική ηλικία, ως και την εφηβική ακόμα με τη μοναδική για τον τόπο μας δίτομη βιογραφική της 'Εγκυκλοπαίδεια «Χίλιες Μορφές».

Τά βιβλία της 'Αντιγόνης Μεταξά, ό παιδόκοσμος της χώρας μας τά έχει υποδεχθί με χαρά και ένθουσιασμό, και ό τύπος στις κρίσεις του εκφράσθηκε με τά πιο ένθουσιώδη και κολακευτικά λόγια.

'Αξιόλογη επίσης είναι ή προσφορά του 'Αλκη Τροπαιάτη σε ό,τι αφορά τό παιδικό ανάγνωσμα. Τά βιβλία του «Μαζί με τόν πατέρα», «'Ο άνθρωπος με τό μπαστούνι», «Μεγάλοι άνθρωποι», «Τό κρυφό σχολειό», «'Αάφνης και Χλόη», «'Ακριβούλα», «'Ανθολογία 'Ελληνικού Παιδικού Διηγήματος» τόμ. 7, με τη συνεργασία του Δ. Γιάκου.

«'Ο 'Αλκης Τροπαιάτης», παρατηρεί σύγ-

χρονος κριτικός «είναι από τούς συγγραφείς — τούς πάντα λίγους κι ακόμη πιο σπάνιους στις ημέρες μας — που έχουν την ειδική λογοτεχνική ποιότητα, θά λέγαμε την ψυχική θερμοκρασία, που κάνει όλο τόν τόνο των έργων του και οικείο και επαγωγό για τόν παιδικό κόσμο. Μπορούμε να πούμε ότι ό 'Αλκης Τροπαιάτης, προχωρεί πρώτος στο δρόμο που άνοιξε ή Πηνελόπη Δέλτα, σε ό,τι αφορά τό παιδικό ανάγνωσμα, που θέλει να ξαναδώσει στα παιδιά την αίσθηση της ρίζας τους, της φύτερας τους — τόσο απαραίτητη στην εποχή μας».

«Τά αγαπημένα μου διηγήματα» που επιμελήθηκε με τη συνεργασία του Δ. Γιάκου, είναι μιá 'Ανθολογία 'Ελληνικού Παιδικού Διηγήματος που αποτελείται από 7 όγκώδεις τόμους στους οποίους ανθολογούνται περί τούς 10 νεοέλληνες πεζογράφοι, με βιογραφικά σημειώματα και λογοτεχνικές αναλύσεις των κειμένων τους. Για την αξιόλογη αυτή 'Ανθολογία των Α. Τροπαιάτη και Δ. Γιάκου, ή Είρήνη Παϊδούση παρατηρεί τά εξής: «Μιá τέτοια 'Ανθολογία πρώτη φορά δίνεται στα χέρια των παιδιών μας και αποβαίνει πολυτιμότερο έφόδιο για τη μόρφωση και δαπαιδωγήσή τους, τόσο για την πρωτοβουλία μις τέτοιας προσφοράς, όσο και για τη στοργή που αποπνέει. Στοργή για τη μνήμη και τό έργο των πνευματικών έργων μας, στοργή για τά παιδιά μας, εκείνα που θά συνεχίσουν τά γράμματα κι εκείνα που θά φύγουν για πάντα από τό σχολείο. Οι συγγραφείς κατόρθωσαν να πλαισιώσουν τά κείμενα — τά όποια διατήρησαν αναλλοίωτα — με βιογραφικά σημειώματα και αναλύσεις, με τόση φροντίδα και κατανόηση, ώστε να προβάλλωνται ανάγλυφα, φωσφορίζοντα από τις έσωτερικές ανταύγειες, με προέκταση πέρα από τόν κύκλο του κάθε συγγραφέα. Με δύναμη, ώστε ν' αγκαλιάζουν όλη τη σύγχρονη του εποχή, τά ρεύματα, τό χαρακτήρα, την ιδιοτυπία του...».

Ό Στρ. Μυριθήλης με τό παιδικό του μυθιστόρημα «'Αργοναύτης», ό Γ. Μέγας με μιá ώραιότερη συλλογή λαϊκών παιδικών παραμυθιών και ό Θ. Ποταμιάνος με τά βιβλία του «Μυστικά της θάλασσας», «Γιαλό - γιαλό», «'Εμείς και ή θάλασσα», «Μικροί ψαράδες», έδωσαν σελίδες που είναι από τις πιο δροσερές της παιδικής μας λογοτεχνίας.

Μέσα στις ιστορίες που μας δίνονται στα έργα του Θ. Ποταμιάνου, παρουσιάζεται όλη ή 'Ελληνική θαλασσινή ζωή, με τις όμορφές και τούς καύμους της, με τις νοσταλγίες της και με τά όνειρά της, με τις απολαύσεις της και με τά φαρμάκια της. Ό γιαλός, ή ψαρόβαρκα, τό έρημονησι, τό ταξίδι, τό ψάρεμα, τό ναύαγιο, ή όμίχλη, ό θράχος, τό κύμα, είναι τό «σκηνικό πλαίσιο» στο όποιο κινούνται οι βιβλικές μορφές των ναυτικών και των ψαράδων και κάποιες μορφές παιδιών, που φωτίζονται από τό ίδιο φώς και κινούνται με τόν ίδιο παλμό.

Ἀξιόλογη εἶναι ἡ προσφορὰ στίς ἡμέρες μας στή Παιδική Λογοτεχνία, ἀπὸ τῆς Γυναικείας Λογοτεχνικῆς Συντροφιάς πού ἰδρύθηκε τὸ 1955 ἀπὸ τὴν μυθιστοριογράφο Ἰωάννα Μπουκουβάλα Ἀναγνώστου καὶ ἀπὸ τὴ συγγραφέα Τατιάνα Σταύρου. Στὰ 1958 προκήρυξε τὸν πρῶτο τῆς διαγωνισμό, γιὰ συγγραφή παιδικοῦ βιβλίου, μὲ ἐπαθλο τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Ἰ. Βασιλείου. Κατόπιν στοὺς ἐκδότες προσετέθησαν καὶ ἰδιότες πού πρόσφεραν ποσὰ γιὰ τὴν συγγραφή μιᾶς συλλογῆς παιδικῶν βιβλίων κατ' ἔτος ὅπως ἡ κ. Ἑλλή Σικισαρίδη, ἡ ὁποία ἐπὶ 5 συνεχῆ ἔτη ἐβράβευε 5 βιβλία διαφορετικοῦ περιεχομένου ὅπως θέατρο, νουβέλα, μυθιστόρημα, διήγημα, ποιητικὴ συλλογὴ.

Ἡ ποιήτρια Λιλὴ Ἰακωβίδου ἐπὶ 7 ἔτη ἐβράβευε ἀπὸ μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ εἰς μὴμὴ τῆς κόρης τῆς. Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἐλευθερουδάκη καβιέρωσε ἓνα ἐπαθλο γιὰ βραβεῖο ταξιδιωτικῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος Κολλάρου ἀπὸ πενταετίας βραβεύει ἱστορικὸ μυθιστόρημα ὁποιασδήποτε ἐποχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ ἴδιος δὲ ἀναλαμβάνει καὶ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ βραβευμένου ἔργου.

Ἡ Γυναικεῖα Λογοτεχνικὴ Συντροφιά μέχρι τὸ 1968 μὲ δικό της ἐπαθλο ἐβράβευσε ἓνα μυθιστόρημα μὲ θέμα ἐλεύθερο.

Ἀπὸ τὸ 1969 τὸ ὡς ὄνω βραβεῖο ἀνέλαβε ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος Χάρη Πάταη.

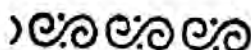
Τὰ διάφορα ἔργα πού ὑποβάλλονται στὸν διαγωνισμό τῆς Γυναικείας Λογοτεχνικῆς

Συντροφιάς πρέπει νὰ εἶναι γραμμένα στὴ δημοτικὴ γλῶσσα, νὰ εἶναι ἀνέκδοτα, νὰ τὰ διακρίνῃ πλῆστη καὶ αἰσιοδοξία στὴ Ζωὴ καὶ νὰ κινῆται ὁ συγγραφέας μέσα στὴν ἐλληνικὴ πραγματικότητα.

Καὶ γιὰ τὸ παιδικὸ θέατρο ἐγίνε ἐπίσης στὰ τελευταῖα χρόνια ἀξιόλογη ἐργασία ἀπὸ τὸν Β. Ρῶτα, Μ. Φτέρη, Α. Τροπαιάτη, Α. Μεταξά, Στ. Σπεράντσα, Μ. Μπουκουβάλα Ἀναγνώστου κ.δ. Ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ διασκευὴ καὶ μετάφραση στὴ δημοτικὴ γλῶσσα ἔργων ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ξένη λογοτεχνία παρατηρεῖται στὰ τελευταῖα χρόνια μιὰ ἰδιαίτερη προσπάθεια. Τὰ ἐπη τοῦ Ὀμήρου, οἱ μῦθοι τοῦ Αἰσώπου, ἡ Ἱστορία τοῦ Ἡροδότου καὶ ἡ Μυθολογία τῆς Ἀρχαιότητος ἔχουν μεταφρασθῇ ἀπὸ ἐκλεκτοὺς παιδαγωγούς καὶ λογοτέχνες. Καὶ ξένοι συγγραφεῖς ἐπίσης ὅπως ὁ Ἀδερσεν, Γρίμμ, Ντίκενς, Δουμᾶς, Θερβάντες, Βέρν κ.δ. ἔχουν μεταφρασθῇ στὴ γλῶσσα μας σὲ καλαίσθητες καὶ εἰκονογραφημένες ἐκδόσεις.

Ἀπὸ τὴν ἀνασκόπηση αὐτῆς τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς στὸ εἶδος τῆς Παιδικῆς Λογοτεχνίας, βγαίνει τὸ συμπέρασμα πὺς καὶ στὴ χώρα μας ἀπὸ πολλὰ χρόνια τώρα γίνεται μιὰ ἀξιόλογη προσπάθεια γιὰ τὸ παιδικὸ βιβλίο, μὲ βάση τίς κλίσεις καὶ τὰ διαφέροντα τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

ΚΩΝ. Ν. ΠΑΠΑΜΑΝΩΛΗΣ

Ο ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Υπό ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΡΕΘΑ, Μετ'θέντος διδασκάλου

Παιδεία, είναι ή πολύπλευρος φροντίς της Κοινωνίας διά την όσον δύναται άρτιωτέραν πνευματικήν και σωματικήν ανάπτυξιν του ανθρώπου. Διά μέσου της Παιδείας ό άνθρωπος κάμνει μίαν οδίακόπον προσπάθειαν διά να γνωρίση τόν έαυτόν του, τόν κόσμον ό όποιος τόν περιβάλλει και τούς συνανθρώπους του. Δι' αυτής μανθάνει, αποκτά δεξιότητα, οικειοποιείται τάς έπιτεύξεις των έπιστημών και βελτιώνει την ζωήν του επί της γής.

Η ιστορία της παιδείας είναι τόσοσν μεγάλη όσον και ή ιστορία του ανθρώπου. Ήρχισεν να έμφανίζεται ως σκόπιμος και συστηματική ενέργεια από των μυθικών χρόνων διά του Κενταύρου Χείρωνος και φθάνει σήμερον να αποτελή τό πρώτον μέλημα πάσης πολιτισμένης Κοινωνίας.

Πολλοί κατά καιρούς ήμφεσθήτησαν την άξίαν της Παιδείας και τό δυνατόν της άγωγής ή παρεδέχθησαν μειωμένην την δύναμιν αυτής. Σήμερον όμως είναι πίστις πάντων ή μεγάλη παιδαγωγική αλήθεια την όποιαν πρώτος ό θεός Πλάτων διετύπωσεν, ότι όταν ό άνθρωπος τύχη φύσεως εύτυχούς και παιδείας όρθής γίνεται ζών ήμερώτερον.

Αί χώραι σήμερον εις τάς όποιάς ή στάθμη της Παιδείας είναι ύψηλή και ή οργάνωσις του όλου εκπαιδευτικού των συστήματος, από του νηπιαγωγείου έως του Πανεπιστημίου, άρτία, τά, έγκλήματα, τά δικαστήρια και αί φυλακαί άτονούν, ένώ αντίθέτως ό βίος των πολιτών διαγράφεται κοινωνικώτερος, ομαλότερος και άρμονικώτερος.

Υπάρχουν και άλλαι κοινωνικαί λειτουργίαι εις την δραστηριότητα ενός λαού, ως είναι: ή δικαιοσύνη, ή ασφάλεια, ή κοινωνική πρόνοια, ή υγεία και ή οικονομική ανάπτυξις, όλαί όμως, άνευ ούδεμιδας έξαιρέσεως, προάγονται διά της παιδείας.

Ό πολιτισμός ενός λαού, όστις αποτελείται από τό σύνολον των άξιών, κατανοείται, συντηρείται, προάγεται και μεταβιβάζεται από γενεάς εις γενεάν διά της παιδείας και των οργάνων αυτής.

Η παιδεία όχι μόνον μεταβιβάζει εις την νέαν γενεάν την πνευματικήν κληρονομίαν του παρελθόντος, αλλά προσπαθεί να καταστήση τόν άνθρωπον δημιουργικόν υπηρέτην του κοινωνικού συνόλου και πρόμαχον των ιδανικών της.

Ό διδάσκαλος γενικώς, ό διακωνών εις τόν ναόν της Παιδείας, τό σχολείον, είναι ό θεματοφύλαξ των έθνικών παραδόσεων, των ιερών και των όσίων της φυλής μας. Είναι ό πρωτοπόρος εργάτης του πνεύματος και ό καταπόντης μαχητής της έθνικής προκοπής.

Τό σχολείον αποτελεί τόν πνευματικόν φά-

ρον ό όποιος οδηγεί εις την λεωφόρον της προόδου και αναδημιουργίας. Συνεπώς ή παιδεία αποτελεί τό θεμέλιον του έθνικού οικοδομήματος και εις αυτήν στηρίζεται τό παρόν και τό μέλλον της φυλής.

Χώρα ή όποία δεν ρίπτει τό βάρος του ένδιαφέροντός της εις την παιδείαν είναι καταδικασμένη εις άφάνειαν και μαρασμόν. Έκει όπου ή παιδεία είναι καθυστερημένη ή έχει λάθει έσφαλμένην κατεύθυνσιν εις την χάραξιν των ιδεωδών αυτής, βασιλεύει ή άρνησις, ή στείρότης, ή άδράνεια, ό ήθικός ξεπεσμός, ή άκολασία, τό έγκλημα. Η ανθρώπινη ψυχή είναι κενή αισθημάτων και ή κοινωνική δυστυχία άποκορυφούται.

Η παραμέλησις της Παιδείας έκ μέρους της πολιτείας είναι έγκληματική διά τό κοινωνικόν σύνολον και ή έξ αυτής προερχόμενη έθνική ζημία μεγίστη.

Όσοι λαοί άντελήφθησαν τουτο έγκαίρως, θεωρούν σήμερον την μόρφωσιν των και τάς περί παιδείας δαπάνας έκ του κρατικού προϋπολογισμού, ως την πλέον γόνιμον επένδυσιν.

Η πραγματική παιδεία αποτελεί την βασικήν ύποδομήν και την στοιχειώδη προϋπόθεσιν της οικονομικής αναπτύξεως.

Διότι ό βασικώτερος παράγων διά την οικονομικήν ανάπτυξιν μιάς χώρας είναι ό άνθρωπος. Ό άνθρωπινος παράγων θεωρείται σήμερον ως σπουδαιότερος και ισχυρότερος από τόν παράγοντα των φυσικών πλουτοπαραγωγικών πηγών.

Αν ή κοινωνικοπολιτική αυτή αρχή έχει θέσιν διά την οικονομίαν και πρόοδον άλλων λαών, δι' ήμάς τούς Έλληνες πρέπει να άποτελή γνώμονα εις την αναδημιουργικήν μας προσπάθειαν, διότι έχομεν σπάνιον εις πλαστικότητα και δημιουργικότητα άνθρωπινον δυναμικόν.

Σημαντικήν ανάπτυξιν και πρόοδον δεν είναι δυνατόν να περιμένωμεν εις κανένα τομέα άνευ της άντιστοίχου έξυψώσεως του μορφωτικού επιπέδου του λαού. Λαοί άπαίδευτοι δεν ήμπορούν ούτε σοβαράν διομηχανίαν να αναπτύξουν, ούτε οργανωτικάς ικανότητας να παρουσιάσουν, ούτε από την επισημονικήν πρόοδον να ώφεληθούν, ούτε την ίδίαν την προσωπικήν των ζωήν να βελτιώσουν άκόμη και άν τούς δοθούν τά υλικά μέσα.

Τούτο εις ήμάς τούς Έλληνες σήμερον έχει γίνει συνείδησις. Έγινε συνείδησις πρώτον εις τούς πρωτεργάτας της Έθνικής Επαναστάσεως και δεύτερον εις τάς εύρείας προηγμένας τάξεις του λαού μας.

Αλλά ή παιδεία έξελίσσεται διότι τό αντι-

κείμενον αὐτῆς, ὁ ἄνθρωπος, ἐξελίσσεται. Ἀποτελεῖ ζωντανὸν ὄργανισμὸν, διότι ζωντανὸς ὄργανισμὸς εἶναι καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ἐξελίσσεται ὁ ἄνθρωπος, ἐξελίσσεται καὶ ἡ παιδεία ἢ καλύτερον ἐξελίσσεται ἡ παιδεία καὶ ἐξελίσσει καὶ τὸν ἄνθρωπον. Αἱ δύο ἐννοιαὶ εὐρίσκονται εἰς ἐπαλληλίαν σχέσεως.

Ἡ ἀνανέωσις καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημερινῶν δεδομένων εἶναι ἀνάγκη καὶ αἶτημα τῆς ἐποχῆς. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μορφώσωμεν συγχρόνους ἀνθρώπους μὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ιδεώδη τῆς Σπαρτιατικῆς ἢ τῆς Ρωμαϊκῆς ἀγωγῆς, διότι ἄλλα ἦσαν τὰ ιδεώδη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἄλλα τὰ μορφωτικὰ ἀγαθὰ καὶ ἄλλαι αἱ ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς τότε, ἀπὸ σήμερον.

Ὅλοι σήμερον οἱ προηγμένοι λαοὶ πειραματιζόμενοι ἀενάως ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς ἀγωγῆς προβαίνουν κατ' ἀραιὰ ἢ πυκνὰ χρονικά διαστήματα εἰς τὸν ἐκσυγχρονισμὸν καὶ τὴν ἀνανέωσιν τῆς παιδείας τῶν ἀναπροσαρμόζοντες ταύτην εἰς τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς ζωῆς.

Οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουν τὸν ἐκσυγχρονισμὸν εἶναι πολλοὶ συμποσούμενοι εἰς τοὺς ἑξῆς κυριωτέρους:

Α) Ἐξέλιξις τῶν Ἐπιστημῶν. Τὸ ἀντικείμενον καὶ περιεχόμενον ἐκάστης ἐπιστήμης ὑπὸ ὁκρως ἐπιστημονικὸν ἢ ἐκκλησιαστικὸν τρόπον ἀναλόγως τοῦ τύπου τῶν σχολείων, γίνεται μορφωτικὸν ἀγαθὸν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ πρόγραμμα διδασκτέας ὕλης τῶν σχολικῶν μαθημάτων. Ἐξέλιξις τῆς ἐπιστήμης ἐπιφέρει ὀρδὴν μεταβολῆς καὶ εἰς τὸ μορφωτικὸν ἀγαθὸν τὸ ἐκ τῆς ἀντιστοίχου ἐπιστήμης προερχόμενον.

Τὰ μαθηματικά τῆς χθὲς θεωροῦνται σήμερον πεπερασμένα. Ἡ ἀγνωστος μέχρι πρό τινος σελήνη ἀπεκάλυψεν σήμερον τὰ μυστήριά της. Καὶ ὁ μέγας Κοπέρνικος ἐγκατέλειψε τὴν ἔδραν τῆς Ἀστρονομίας, διότι δὲν ἤμπορούσε πλέον νὰ διδάσκη πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν θεωροῦσε ἀληθῆ — ὅτι ἡ γῆ εἶναι τὸ κέντρον τοῦ σύμπαντος — καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἔρευναν.

Ἀναθεώρησιν λοιπὸν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων, συγγραφῆς νέων συγγραμμάτων καὶ μετεκπαιδεύσιν διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἀπαιτοῦν αἱ διαρκῶς ἐξελισσόμεναι ἐπιστήμαι.

Β) Ἡ Ἐπιστήμη τῆς ἀγωγῆς ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς ψυχολογίας, τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Σωματολογίας τοῦ παιδός. Ἀπειρία εἰς τὴν μεθόδευσιν τῆς ὕλης καὶ ἀγνοία εἰς τὰς νοητικὰς δυνατότητας ἐκάστης σχολικῆς ἡλικίας θὰ φέρῃ ὅπωςδήποτε ἀποτελέσματα ἀντίθετα τῶν προσδοκωμένων.

Ὁ μαυροπίνακας τῆς χθὲς, ἔγινε πράσινος πίνακας σήμερον, διότι τὸ πράσινον χρῶμα εἶναι τὸ ὁρατὸν εἰς τὸν ὀφθαλμόν. Τὰ κεφάλαια τῶν ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν ἐτέθη σήμερον ἐπὶ νέων βάσεων. Ἡ νοημοσύνη ἐλέγχεται σήμερον διὰ τῶν τέσσε καὶ ὁ δείκτης νοημοσύνης προσδιορίζει ἐπακριβῶς τὴν νοητι-

κὴν ἐξελίξιν τοῦ ἀνθρώπου.

Γ) Ἀλλαγὴ ιδεωδῶν ἀγωγῆς ἐπιφέρει ἀλλαγὴν καὶ εἰς τὸ εἶδος τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν λαῶν παρήλασαν διάφορα ιδεώδη τὰ ὁποῖα διεμόρφωσαν ἀναλόγως τοὺς λαοὺς εἰς τοὺς ὁποίους ἐκαλλιέργησαν.

Τὸ ἰσχυρὸν π.χ. αὐτοσυναίσθημα τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ δὲν εἶναι τυχαῖον γεγονός, ἀλλ' εἶναι προῖον τῶν λόγων τοῦ (Fichte) πρὸς τὸ Γερμανικὸν Ἔθνος καὶ τοῦ «Ὑπερανθρώπου» τοῦ Νίτσε διὰ τῶν ὁποίων ἐκαλλιέργηθη τὸ Ἐθνικὸν καὶ ἡρωϊκὸν ιδεώδες. Ἡ ἐξαρσις τοῦ θρησκευτικοῦ ιδεωδῶς κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἰς τὴν Δύσιν ἐπροκάλεσεν τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, ἐνῶ τὸ ὠφελισμοκρατικὸν ιδεώδες ἐδημιούργησε τὴν ὑλοκρατίαν τοῦ 19ου αἰῶνος.

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ὑπάρχει θέμα ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς Παιδείας μας, ὡς πρὸς τὰ ιδεώδη αὐτῆς. Εἰς ἄλλας μορφὰς ἐκσυγχρονισμοῦ ὀφείλομεν νὰ ἀνατρέξωμεν. Τὸ ιδεώδες τῆς ἀγωγῆς ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων εἶναι μία πυραμίδα ἀνθρωπιστικῶν ἐθνικῶν καὶ διεθνικῶν ιδεωδῶν μὲ κορυφὴν τὸ ἀναλλοίωτον Ἑλληνοχριστιανικὸν ιδεώδες, ὡς τὸ ἐτόνωσεν ἡ Ἐθνικὴ Ἐπανάστασις διὰ τῆς Πρωθυπουργικῆς φράσεως «Ἑλλὰς Ἑλλήνων Χριστιανῶν» καὶ

Δ) Αἱ ἐκάστοτε ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς ἐπιβάλλουν τὸν ἐκσυγχρονισμὸν. Ἄλλαι ἦσαν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ ἄλλαι τὸν παρόντα. Τὸν παρελθόντα αἰῶνα π.χ. ὅταν οὐδεὶς Ἕλλην ἐξείρχετο εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ οὐδεὶς Ἕένος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πλὴν τῶν ξένων πρεσβευτῶν, δὲν προέκυπτεν θέμα ἐκμαθήσεως ξένων γλωσσῶν, σήμερον ὅμως ὅπου τὰ σύνορα τῶν ἐλευθέρων κρατῶν ἔχουν ἀνοιχθῇ καὶ ὁ Τουρισμὸς ἀποτελεῖ μίαν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων πηγῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν εἰσοδήματος εἶναι ἐπιβεβλητέα ἡ ἐκμάθησις των.

Ἄλλοτε ὅταν ὁ ἠλεκτρισμὸς ἦτο ἀγνωστος καὶ τὸ κυκλοφορῶν πρόβλημα ἀνύπαρκτον δὲν ὑπῆρχε καὶ λόγος ἐνημερώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῶν ἐφαρμογῶν καὶ προφυλάξεων.

Ἐκσυγχρονισμὸς λοιπὸν εἰς τὴν παιδείαν εἶναι αἶτημα ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ τῆς ἐποχῆς μας περισσότερον. Ἡ παιδεία δὲν πρέπει νὰ μείνῃ οὐραγὸς ἀλλὰ πρέπει νὰ προχωρήσῃ ἐμπρός διὰ νὰ προετοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μέλλοντος. Ὅπου ἔχει ὑποληφθῇ ἡ παιδεία ἐναντι τῶν ἄλλων κοινωνικῶν μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἡ ἐμφανιζομένη θεαματικὴ πρόοδος εἰς ἕναν οἰονόηποτε τομέα εἶναι ἐπιφανειακὴ καὶ συντόμως θὰ τὴν διαδεχθῇ ὁ μαρασμὸς.

Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου Κέννεντυ πρὸς τὸ Κογκρέσσο τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου 1961. «Ἡ πρόδοός μας ὡς ἔθνος δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι γρηγορώτερη ἀπὸ τὴν πρόδόν μας εἰς τὴν ἐκπαιδεύσιν. Αἱ προσδοκίαι μας

διά τὴν ἡγεσίαν τοῦ κόσμου καὶ αἱ ἐλπίδες μας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν καθιστοῦν ἀναγκαίαν τὴν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἱκανοτήτων τοῦ νέου Ἀμερικανοῦ...».

Ἄλλ' εἰς τί συνίσταται ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεώς μας σήμερον; Εἰς τὴν ἀπορίαν μας δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀπάντησιν ἂν παρακολουθήσωμεν, διὰ τοῦ τύπου, τὴν ἐργῶδη προσπάθειαν τὴν ὁποίαν καταβάλλει τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ τὰ συγγενῇ πρὸς τὴν Ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ ἄλλα Ὑπουργεῖα, τοὺς θεσμικοὺς περὶ τὴν Παιδείαν νόμους καὶ τὰς προσθέτους διὰ τὴν Παιδείαν δαπάνας κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας κατόπιν αὐστηρᾶς ἱεραρχήσεως τῶν ἀναγκῶν προέβη μέχρι σήμερον:

α) Εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ἀπὸ τὸ 1910 ἀρτηριοσκληρωθέντος Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος διδασκτέας ὕλης διὰ τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον.

β) Εἰς τὴν χορήγησιν δωρεὰν βιβλίων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

γ) Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν καθηγητικῶν ἐδρῶν τῶν ἀνωτάτων σχολῶν διὰ τὴν πληρεστέραν ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ ἐργαστηριακὴν ἔρευναν τῶν φοιτητῶν.

δ) Εἰς τὴν χορήγησιν φοιτητικῶν δανείων καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν κρατικῶν ὑποτροφιῶν, διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἐπιστημονικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀνθρώπων φοιτητῶν.

ε) Εἰς τὴν ἀποστολὴν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐκλεκτῶν ἐπιστημόνων διὰ μεταπτυχιακὰς σπουδὰς, πρὸς παρακολούθησιν καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν χώραν μας τῶν νέων ἐπιτεύξεων καὶ μορφῶν ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης.

στ) Εἰς τὴν καθιέρωσιν σεμιναρίων ἐπιμορφώσεως τοῦ προσωπικοῦ ὅλων τῶν κλάδων καὶ ὑπουργείων.

ζ) Εἰς τὴν κάλυψιν τῶν διδασκηριακῶν ἀναγκῶν διὰ συγχρόνων σχολικῶν κτιρίων, συμφώνων πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς.

η) Εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐποπτικῶν ὀργάνων καὶ μέσων διδ(δ)λίας διὰ τὴν ὅσον δύναται ἐργαστηριακὴν μορφήν σχολικῆς ἐργασίας.

θ) Εἰς τὴν ἰδρύσιν νέων ἐπαγγελματικῶν σχολῶν διὰ τὴν ἀπόδοσιν ἐπαρκοῦς εἰδικευμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ πρὸς ἐπ' ἀνδρῶσιν τῶν βιομηχανικῶν καὶ παραγωγικῶν ἐργῶν τῆς χώρας μας, καὶ

ι) Εἰς τὴν καλυτέραν ὀργάνωσιν Κέντρων Παιδικῆς Ἀντιλήψεως διὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν.

Πλὴν τούτων ὑπάρχουν καὶ πλείστοι ἄλλοι τομεῖς ἐκπαιδευτικῆς δραστηριότητος πρὸς τοὺς ὁποίους ἐντείνει τὴν προσπάθειάν του τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας, ὡς ἀρμόδιον ὄργανον τῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Πατρίδα μας.

Οἱ στόχοι τοὺς ὁποίους σκοπεύει εἶναι ἐπιτυχεῖς, τὰ ἀποτελέσματα ὅμως δυνατόν νὰ εἶναι διάφορα, ἂν ἡμεῖς, οἱ διδάσκαλοι, ὡς ἐκτελεσταὶ τῶν μακροπνόνων ἐκπαιδευτικῶν

προγραμμάτων τῆς χώρας μας δὲν ἐργασθώμεν μὲ ζῆλον καὶ αὐταπάρνησιν εἰς τὸ ἔργον μας καὶ ὑμεῖς ὡς γονεῖς καὶ κοινωνία δὲν προσφέρετε τὴν πολὺτιμον βοήθειαν καὶ συμπαράστασιν σας.

Ἄν ὅλα βαδίσουν καλῶς καὶ ἡ συνεργασία ὅλων τῶν μορφωτικῶν παραγόντων ὑπάρξῃ γόνιμος, δυνάμεθα ἐκ τῶν προτέρων νὰ εἰπώμεν ὅτι καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας μας θὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ πληρεστέρα μόρφωσις τῆς νεότητος πρὸς τὴν ὁποίαν ἀποβλέπει ὁ ἐκσυγχρονισμὸς θὰ πραγματοποιηθῇ.

Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἅπαν, διὰ τὴν διὰ θίου ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν καὶ τὴν πνευματικὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἔτη τῆς συστηματικῆς παιδείας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὀλίγα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὅλην του ζωὴν. Εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀρχὴ ἀναμφισβητήτως εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ παντός. Δὲν εἶναι ὅμως τὸ πᾶν. Ἡ Κοινωνία ὁμιλεῖ ἀφ' ἐαυτῆς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἄνθρωποι μὲ ἀρίστας σπουδὰς κατὰ τὴν νεότητά των οἱ ὁποῖοι δὲν ἐνδιεφέρθησαν περαιτέρω διὰ τὴν αὐτοβελτίωσιν των καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν των ἐνημέρωσιν, ἔμειναν οὐραγοὶ εἰς τὴν ζωὴν των καὶ τὴν ἐπιστήμην των, Ἐνῶ ἀντιθέτως ἄνθρωποι μὲ ἐλλιπεῖς ἐγκυκλίους σπουδὰς, διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπιμορφώσεως καὶ αὐτοβελτιώσεώς των καθ' ὅλην τὴν ζωὴν ἀπέβησαν ἀριστοὶ ἐπιστήμονες καὶ ὁλοκληρωμένοι προσωπικότητες.

Ἡ Ζωὴ σήμερον ἐξελίσσεται μὲ ταχύιν ρυθμὸν καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ τὴν παρακολουθήσῃ ὀφείλει συνεχῶς νὰ ἐπιμορφώνεται. Ἡ ρῆσις τοῦ Σόλωνος «γηράσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος» εἰς πᾶσαν ἐποχὴν εὐρίσκει διχαίωσιν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας πολὺ περισσότερον. Σήμερον περισσότερον πάσης ἄλλης προγενεστέρας ἐποχῆς ἡ διὰ θίου ἐπιμόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐπιβάλλεται ἀλλὰ καὶ προσφέρεται. Τὴν ἐπιβάλλουν αἱ ἀνάγκαι καὶ ἡ μορφή τῆς ζωῆς καὶ τὴν προσφέρουν τὰ μέσα τῆς ζωῆς.

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τεμαχιζόμενος ἀπὸ τὴν στενὴν εἰδίκευσιν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν καὶ εὐρισκόμενος μέσα εἰς ἓνα κυκεῶνα γνώσεων καὶ ἐπιτεύξεων ἐπιζητεῖ συνεχῶς νὰ διαρρήξῃ τὰ στενά ἐπαγγελματικὰ πλαίσια τὰ ὁποῖα τὸν περισφίγγουν καὶ νὰ ἀγκαλιᾷ περισσοτέρας πλευρὰς τῆς πολυμόρφου ζωῆς.

Ἡ αὐτοματοποίησις τῆς ἐργασίας του διὰ τῶν μηχανῶν ἀναμφιβόλως ἠΰξησε τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, ἀλλ' ἐξουθένωσεν τὸν ἄνθρωπον πνευματικὰ καὶ ἐδημιούργησεν εἰς τὴν ψυχὴν του ἓνα κενὸν καὶ μίαν στειρότητα πνεύματος, ἡ ὁποία δὲν ἀντισταθμίζεται — ὡς ἀρνητικὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς — ἀπὸ οἰανδήποτε αὔξισιν ὕλικῶν ἀγαθῶν.

Ἐναντίον αὐτῆς τῆς στειρότητος μάχεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ψυχαγωγίας καὶ τῆς ἐπιμορφώσεώς του. Καὶ ἔχει πρὸς τοῦτο, εὐτυχῶς, ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον τὸν ὁποῖον τοῦ προσφέρουν τὰ σύγχρονα τεχνικὰ μέσα. Ὁ ἐλεύθερος χρόνος τοῦ ἐργαζομένου

συνεχώς αúξάνει και ανακúπτει επιτακτική ή ανάγκη της επωφελοúς χρησιμοποίησης του, διότι εκ της καταλλήλου χρησιμοποίησης του ελευθέρου χρόνου θα εξαρτηθῇ ή ψυχική του υγεία και ή πνευματική του ολοκλήρωσις.

Αν ό σημερινός άνθρωπος δέν δημιουργήσῃ ένα πνευματικόν αντίβαρον επωφελοúμενος τόν ελευθέρον χρόνον του, εις τήν ύλιστικήν όψιν της μηχανοποιημένης του ζωής, δέν είναι δυνατόν νά επιζήσῃ ως πνευματικόν, άν και κατά συνέπειαν θα καταστή ό τραγικώτερος και δυστυχέστερος οργανισμός του πλανήτου μας.

Ο άγων του ανθρώπου κατά της πνευματικής του καθίζσεως είναι σήμερον περισσότερο εύκολος ή περισσότερο δύσκολος από κάθε άλλην εποχήν. Η δυσκολία έγκειται εις τήν έλλειψιν ψυχικής άντοχής του ανθρώπου νά άντιδράσῃ εις τήν εύκολον και άχαρι ζωήν της ρουτίνας και ή εύκολία όμοίως εις τήν πληθώραν τών μέσων διά τών όποιων θα δυνηθῇ νά επιτύχῃ τήν ύλιστικήν άποτοξίνωσιν της ψυχής του και τήν πνευματικήν ανέλιξιν πρós τά ύψη και ύψηλά.

Σήμερον είναι τόσα τά μέσα επιμορφώσεως, ώστε όχι μόνον ό άνθρωπος δύναται νά καλύψῃ χρησίμως τόν ελευθέρον χρόνον του, αλλά και νά δυσαρεστήται έπειδή δέν ήμπορεί νά παρακολουθήσῃ όλόκληρον τήν πνευματικήν κίνησιν της εποχής του.

Τό κατάλληλον έντυπον, τό ώφέλιμον διβλίον, αί βορρωτικά και ψυχαγωγικά κινηματογραφικά ταινία, αί διάφοροι επισκέψεις, αί εκδρομαί, αί εκθέσεις, τό ραδιόφωνον, ή τηλεόρασις και τά άλλα όπτικοακουστικά μέσα είναι εις τήν διάθεσιν όλων και έναπόκειται εις ήμας ποία εκ τούτων θα επιλέξωμεν και μέχρι ποίου σημείου αúτομορφώσεως θα φθάσωμεν.

Τό σημείον εις τό όποιον θα φθάσῃ έκαστος εξαρτάται από τόν βαθμόν έφέσεως πρós αúτομόρφωσιν, τόν όποιον θα αναπτύξῃ και ό όποιος είναι ανεξάρτητος από τά εξωτερικά στοιχεία εις σχολεία κατά τήν νεότητά του. Είναι παροδεκτή ή ρήσις του Αριστοτέλους ότι ό άνθρωπος του «είδέναι όρέγεται

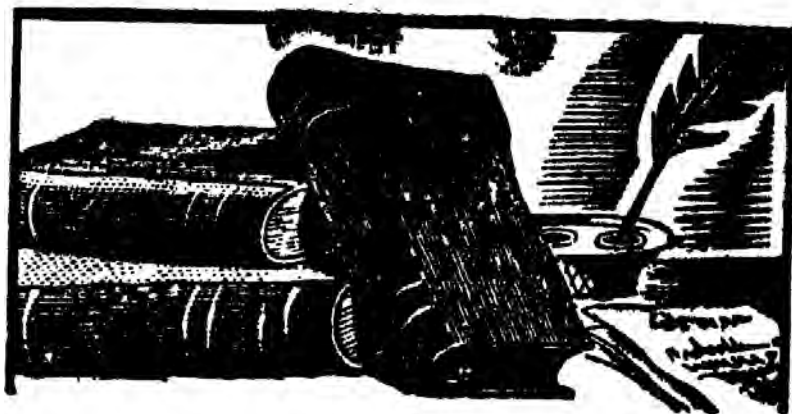
φύσει» άλλ' ή έσωτερική έφεσις πρós μάθησιν εις πολύ μικρό ποσοστόν ανθρώπων αναπτύσσεται.

Έπειδή λοιπόν πολύ λίγοι βαθίζουσι πρós τήν πνευματικήν τελείωσιν δι' αúτομορφώσεως, ένώ τό μέγα μέρος του λαού παραμένει εις τά στοιχεία έπιστημονικής και έγκυκλοπαιδικής μορφώσεως, τό όποία, ως βαρύ φορτίον, παρέλαβε κατά τήν νεότητά του, μέ άποτέλεσμα τήν πλήρη άγνοια επί τών συγχρόνων έξελίξεων της έπιστήμης του και τήν άπασχόλησιν του μέ τά εύτελη και τετριμμένα της ζωής, έρχεται ή πολιτεία διά νά ύποκινήσῃ τοúς άδρανούντας και διά συστηματικής επιμορφώσεως νά επιτύχῃ άφ' ενός μέν τήν έπιστημονικήν ενημέρωσιν, άφ' έτέρου δέ τήν δημιουργίαν έφέσεως διά τήν διά βίου αúτομόρφωσιν.

Μεγάλη και πολύπλευρος είναι σήμερον ή προσπάθεια του κράτους διά τήν λαϊκήν επιμόρφωσιν. Αρχίζει από τά σχολεία αναλφαβήτων και προχωρεί δι' ειδικών διαλέξεων πρós ίκανοποίησιν και τών πλέον μορφωμένων στρωμάτων της κοινωνίας μας. Διότι ή επιμόρφωσις δέν είναι δυνατόν νά περιορισθῇ εις τά στενά ώφελιμιστικά πλαίσια και εις τήν σκοπιμότητα τών καθημερινών επαγγελματικών διαφερόντων, αλλά πρέπει νά αποβλέπῃ εις τήν ολοκλήρωσιν του ανθρώπου, διότι δέν έχομεν ανάγκην μόνον του ειδικευμένου εργάτου, του επιδεξιου τεχνίτου και του άρίστου έπιστήμονος, αλλά περισσότερο του ανθρώπου, και προπαντός αúτου.

Όσον άπαραίτητος και βασική κρίνεται ή έπιστημονική και επαγγελματική κατάρτισις του ανθρώπου, άλλο τόσο άπαραίτητος κρίνεται και ή κοινωνική συνείδησις και ή έθνική αúτογνωσία του πολίτου ή όποία θα επιτευχθῇ όχι δι' τών ειδικών έπιστημονικών γνώσεων, αλλά διά στοιχείων εκ του άστειρέυτου Έλληνοχριστιανικού πολιτισμού.

Πρós αúτην λοιπόν τήν κατεύθυνσιν όφείλομεν νά αυτονίσωμεν τās προσπάθειάς μας όσοι δυνάμεθα νά βοηθήσωμεν, μέ πίστιν, ότι μόνον διά της εύρυτέρας μορφώσεως του λαού είναι δυνατή ή έθνική προκοπή.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΩΝ. ΙΩΑΝ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΗ

Ο ανθρωπισμός εις την ιστορικήν συνάντησιν Χριστιανισμού και Έλληνισμού — Έρμηνεία του συγχρόνου ιστορικού ελληνικού πνευματικού χώρου, (Ανάτυπον συμπληρωμένον εκ του Περιοδικού «Θέσεις και Ίδιαι»), Αθήναι 1970.

Το βιβλίον τουτο θέτει επί τάπητος με γνώμονα την αλήθειαν και μακράν των σκοπιμοτήτων το πρόβλημα της ουσιαστικής σχέσεως μεταξύ Χριστιανισμού και Έλληνισμού. Επί τη βάσει τεκμηρίων άνασυρομένων εκ της Ιστορίας, της Φαινομενολογίας των εκδηλώσεων του ανθρώπινου πνεύματος και γενικώτερον της Ανθρωπολογίας, δεικνύει, διατί είναι αναγκαία ή καταφυγή της Ανθρωπολογίας και της Παιδαγωγικής εις την χριστιανικήν εικόνα του ανθρώπου ή χριστιανικήν Ανθρωπολογίαν. Κατ' αυτόν τόν τρόπον άξιολογεί παραλλήλως και άξιοποιεί ανθρωπογενετικώς και τόν σπουδαίον ρόλον του Έλληνισμού. Ένδιαφέρεται διά την αλήθειαν και την όλικήν κατανόησιν του τε-

θειμένου προβλήματος, διό και χωρεί κατ' άμερόληπτον και άντικειμενικόν τρόπον με την ήδράλληλον ύπερνίκησιν προκατειλημμένων ψυχικών διαθέσεων. Εύχεται να πείση τόν μελετητήν του, ότι ή αλήθεια είναι διόλου και ότι αύδεμία μεγάλη προσπάθεια είναι δυνατόν να επιζήση με σημαίαν τό ψεύδος, χωρίς να διακυβεύη θεβαίως την ούσιν αν του ανθρώπου.

Εις εποχήν, καθ' ήν ό θόρυβος και ή σύγχυσις περί τό ως άνωτέρω πρόβλημα επαναδισύν εις ώρισμένους κύκλους τούς καιρούς Ιουλιανού του παραβάτου, τό μελέτημα τουτο άποτελεί την κραυγάζουσαν αλήθειαν της Ιστορίας διά του στόματος άδιαμφισβητήτων κολοσσών του ανθρώπινου πνεύματος, συνεπικουρουμένην και διά τών άλλων μελετημάτων του συγγραφέως του. Διά του στόματος αύτών προσφέρει τουτο φιλοσοφημένον, τεκμηριωμένον, σοβαρόν και πολύτιμον βοήθημα εις πάντα συνετώς άσχαλούμενον με την θεωρίαν ή την πρδξιν της άγωγής και της μορφώσεως των Έλληνα παιδων.

ΑΝΤΩΝ. ΑΘ. ΡΗΓΑΣ
Δρ. Φιλοσοφίας

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΙΑΙΑ

Με χειραγωγό τό με τόν άνωτέρω τίτλον βιβλίον, πολύτιμον κιθωτόν του θησαυρού της πνευματικής έμπειρίας του Παιδαγωγού — Διδασκάλου — Έπιθεωρητού κ. ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΚΑΚΗ, θα φθάσης αγαπητέ συνάδελφε άν όχι στην όριστική άποκάλυψη του Όρθου της Παιδαγωγικής Έπιστήμης, τουλάχιστον εις τό παραδεγμένον ως Όρθόν.

Θά σε βοηθήση να άναγνώσης τό έσφραγισμένον βιβλίον της Παιδαγωγικής Έπιστήμης — Τέχνης και θα εισέλθης θριαμβευτής εις την παράδεισαν της επαγγελματικής σου ευτυχίας, άπομεμακρυσμένος από Διδακτικές παραπλανήσεις.

Ξού τό συστήνω άνεπιφύλακτα. Πάρ' το στα χέρια σου. Μην φοβηθής τόν όγκο του (475 σελίδες μεγάλου σχήματος). Άνοιξέ

το. Θά σε συναρπάση. Τό περιεχόμενό του ενδιαφέρον, δέν θα σε κουράση.

Άν άρχισης να ύπογραμμίζης τά πιο σπουδαία... θα τό ύπογραμμίσης όλο.

Μέσα από τις σελίδες του, ξεπροβάλλει όλοκληρωμένη ή εργασία μιός πλήρους σχολικής ήμέρας, μιός σχολικής χρονίδς κατά περιόδους και σε κάθε Τύπο σχολείου, ούχι έξεζητημένα και με καρυκεύματα για να φαντασιόζη, αλλά ρεαλιστικά και με κάθε λεπτομέρεια.

Φρόντισε ό συγγραφέας να δώση ζωή στο βιβλίο του, και με τόν τρόπον της περιγραφής της σχολικής εργασίας, αλλά και με την παράθεσιν φωτογραφιών των παιδιών μέσα στην αίθουσά των, την ώραν της εργασίας των σε διάφορες φάσεις της σχολικής των

έργασίας και ζωής. Η φωτοτυπία γραφής εκ των τετραδίων των μαθητών, σπουδαίον συμπλήρωμα γιά την αρτιότητα του βιβλίου.

Διδάσκαλοι, αντιπροσωπευτικοί Τύποι του Νέου σχολείου και του Παλαιού, μās αποκαλύπτουν τις Αρχές των, και ο συγγραφέας, με φανάρι τις Αρχές της συγχρόνου Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, συμπληρωμένες από την πείρα την Διδασκαλικήν και Επιθεωρητικήν του, μās οδηγεί στο σωστό. Υπερθεματίζων πέρα γιά πέρα τις περί της Ένιαίας δοξασίας του συγγραφέως, στέκομαι επιφυ-

λακτικός, προς τό παρόν, εις τό περί του ΟΛΟΥ. Αν ό χρόνος επιτρέψη τούς πειραματισμούς, ίσως αναθεωρήσω.

Εκτός των άλλων, με τό βιβλίον του ό κ. ΜΑΡΚΑΚΗΣ, προβληματίζει τόν αναγνώστην και του έμφυτεύει εις την ψυχήν την επαγγελματικήν άνησυχίαν, ήτις αποτελεί άφετηρία γιά την έπιστημονικήν του ανάτασιν.

Γιά όλα τό παραπάνω τόν μέν συγγραφέα εύγνωμόνως συγχαίρω, εις τόν δε άνήσυχον έπιστήμονα διδάσκαλον ένθέρμως τό σύγγραμμα συστήνω. ΣΤΕΛΙΟΣ ΒΙΛΑΝΑΚΗΣ

ΕΝΑ ΝΕΟΝ ΒΑΣΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Κων. Ι. Βουρβέρη, Καθηγητού Πανεπιστημίου, Προέδρου της Έλληνικής Ανθρωπιστικής Έταιρείας

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΙΣ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

Σελίδες 180. Δρχ. 50.

Τό βιβλίον αυτό συνεγράφη ως κοινόν δοήθημα όλων των λειτουργών της Εκπαιδεύσεως, Δημοτικής και Μέσης, που διδάσκουν Ιστορίαν εις τά σχολεία των.

Διαφοραί ψυχολογικής φύσεως μεταξύ των μαθητών του Δημοτικού Σχολείου και των μαθητών του Γυμνασίου θεθαίως υπάρχουν. Ο διδάσκαλος όμως της Ιστορίας είτε των άνωτέρων τάξεων της Στοιχειώδους Παιδείας είτε των κατωτέρων του Γυμνασίου και ακόμη γενικώτερα πās όστις μορφώνει ανθρώπους με την Ιστορίαν, είναι ούσιαστικά του ίδιου τύπου μορφωτής και παιδαγωγός. Αυτόν τόν γνήσιον τύπον άνθρωπολάστου με τό μορφωτικόν αγαθόν της Ιστορίας μās τόν παρουσιάζει με κρυσταλλίνην διαύγειαν λόγου τό νέον βιβλίον του καθηγητού κ. Βουρβέρη, έχοντος πενήντα έτών διδασκαλικήν έμπειρίαν εις όλες τās βαθμίδας της εκπαιδεύσεως.

Τό νέον βιβλίον δέν μās σκιαγραφεί μόνον τόν άληθινόν διδάσκαλον της Ιστορίας. Μās ένημερώνει απολύτως και ως προς τās ψυχολογικές διαφοράς, που παρουσιάζουν τά παιδιά εις τās διαδοχικές βαθμίδας της ηλικίας των (κατωτέραν 9-12 έτών, μέσην 13-15 έτών και άνωτέραν 16-18 έτών).

Ο καθηγητής κ. Βουρβέρης πιστεύει εις την ένότητα του έργου της άγωγής και άνθρωπολασίας. Από αυτό τό ελληνικόν ιδανικόν της ένότητος άφωर्मήθη εις την ίδρυσιν της Έλληνικής Ανθρωπιστικής Έταιρείας. Αλλά και τό ίδιον πάλιν ιδανικόν της ένότητος ώδήγησε τόν κ. Βουρβέρην εις δύο βασικάς ένεργείας του κατό την συγγραφήν του έργου του: Η πρώτη ένωτική πράξις του είναι τό ότι τίθεται ένας γενικός σκοπός της διδασκαλίας της Ιστορίας ως κοινός στόχος, εις τόν όποιον νά σκοπεύουν όλοι όσοι πλάττουν ανθρώπους με τό μορφωτικόν μέσον της Ιστορίας. Αλλά ταυτοχρόνως φα-

νερώνει ό συγγραφέας μέχρι ποίου σημείου ή όρίου είναι δυνατόν νά πραγματοποιηθή ό κοινός γενικός σκοπός του μαθήματος εις κάθε μίαν βαθμίδα ηλικίας των παιδιών.

Η δευτέρα ένωτική ένέργεια του συγγραφέως του βιβλίου είναι τό κοινόν έπιστημονικόν θάθρον, επάνω εις τό όποιον στηρίζει τό παιδαγωγικόν έργον όλων των βαθμίδων της εκπαιδεύσεως εκ τό μάθημα της Ιστορίας. Η έκδοσις του «Έπιστημονικού Βήματος του Διδασκάλου» από την Διδασκαλικήν Όμοσπονδίαν μαρτυρεί πόσον αίσθητή είναι και εις την χώραν μας ή ανάγκη μίος πλήρους και ούσιαστικής έπιστημονικής μορφώσεως των διδασκάλων εις πανεπιστημιακού επιπέδου παιδαγωγικά ιδρύματα (τās λεγομένους εις τό έξωτερικόν: παιδαγωγικός άνωτάτας σχολάς).

Τό νέον βιβλίον πραγματοποιεί και αυτό τό σύγχρονον έπιστημονικόν αίτημα της μορφώσεως των διδασκάλων, διότι θεμελιώνει την διδασκαλίαν της Ιστορίας, επάνω εις τό ακλόνητα έπιστημονικά θεμέλια της φιλοσοφίας της Ιστορίας, της ιστορικής έπιστήμης, της πολιτειολογίας, της παιδαγωγικής ψυχολογίας και της σοβαρής διδακτικής. Η συγγραφική σκέψις και ή ανάπτυξις των θεμάτων του βιβλίου είναι προβληματική, διότι άναγκάζει τόν αναγνώστην νά συμπροβληματίζεται μαζί με τόν συγγραφέα. Δέν είναι τό βιβλίον του ένα πρακτικόν διδακτικόν συνταγολόγιον, αλλά όμαλή πνευματική πορεία γραφική σκέψις και ή ανάπτυξις των θεμάτων προς τās διδομένας λύσεις με έπιστημονικήν ειλικρίνειαν και παρησίαν. Τό βιβλίον διαβάζεται πολύ εύκολα, έγράφη από δοκιμασμένον και έμπειρον λειτουργόν της Παιδείας, εις γλώσσαν άπλην καθαρεύουσας. Και σύμφωνα με τόν κοινωφελή χαρακτήρα της Έλληνικής Ανθρωπιστικής Έταιρείας προσφέρεται με την πλέον χαμηλήν τιμήν ελληνικού έπιστημονικού και χρησίμου βιβλίου, ήτοι αντί 50 δρχ., διά νά γίνη κοινόν κτήμα όλων των σχολείων και των λειτουργών των.

ΕΛΕΝΗ ΣΠΑΝΟΥ Πτυχιούχος Φιλόλογος